

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
KOMUNIKĀCIJAS UN INFORMĀCIJAS STUDIJU NODAĻA

**KRIŠJĀNA KARIŅA LIDOJUMU SKANDĀLA RĀMĒJUMU ANALĪZE
LATVIJAS MEDIJU VĒSTĪJUMOS**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Edvards Kalniņš**

Studenta apliecības Nr. ek23052

Darba vadītāja: Dr. Sc. Comm. Laura Ardava-Āboliņa

RĪGA 2025

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma ir Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāla rāmējumu analīze Latvijas mediju vēstījumos. Darba mērķis ir izpētīt Latvijas lielāko mediju publikācijas, noskaidrot, kādi rāmējumi tajās tikuši izmantoti, kā arī analizēt, vai un kā ziņu rāmēšana ir ietekmējusi sabiedrības viedokli.

Darba teorētisko daļu veido rāmējumu teorētiskais pamatojums, rāmējumu identificēšanas metodikas apraksts, kā arī politisko skandālu raksturojums. Darba metodoloģija iekļauj kvantitatīvo kontentanalīzi, kvalitatīvo kontentanalīzi, rāmējumu analīzi, aptauju un salīdzinošo analīzi.

Pētījuma rezultāti liecina, ka kopumā ziņu rāmējumos ir dominējuši atbildības rāmējumi, tiem skandāla pēdējos mēnešos apsteidzot ekonomiskos rāmējumus. Rezultāti uzrāda gan dažādu rāmējumu īpatsvara izmaiņas skandāla gaitā, gan atšķirības atsevišķu mediju ziņu rāmējumu struktūrā.

Atslēgvārdi: rāmējums, skandāls, mediji, ziņu portāli, Krišjānis Kariņš, lidojumi.

ANNOTATION

The topic of this master's thesis is Frame analysis of the Krišjānis Kariņš flight scandal coverage in Latvian media. The aim of the study is to examine publications from Latvia's major news outlets to identify the framing strategies employed and to analyze whether and how media framing influenced public opinion.

The theoretical part of the thesis outlines the conceptual foundation of framing theory, the methodology for identifying frames, and the characteristics of political scandals. The research methodology includes quantitative content analysis, qualitative content analysis, frame analysis, a public opinion survey, and comparative analysis.

The findings reveal that responsibility frames were predominant in the media narratives, overtaking economic frames during the later stages of the scandal. The results also indicate shifts in the prevalence of specific frames over time, as well as structural differences in framing approaches among individual media outlets.

Keywords: framing, scandal, media, news portals, Krišjānis Kariņš, flights.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	5
1. Skandāls kā politiskās skatuves elements	10
1.1. Skandāla jēdziens, definējums un klasifikācija	12
1.2. Mediēta skandāla dzīves cikls (fāzes).....	15
1.3. Mediju loma politiskajos skandālos.....	18
2. Politiskie skandāli Latvijā.....	23
2.1. Lielākie politiskie skandāli Latvijā 2000 – 2025	23
2.2. Kariņa lidojumu skandāls	34
3. Rāmējumu teorija.....	43
3.1. Metodoloģiskās pieejas izcelsme un teorētiskais pamats	43
3.2. Rāmējumu identificēšana.....	45
3.3. Rāmēšanas saikne ar politiku.....	56
4. Pētījuma metodoloģija un dizains	58
4.1. Kvantitatīvā un kvalitatīvā kontentanalīze.....	58
4.2. Aptauja un salīdzinošā analīze.....	59
4.3. Pētījuma dizains.....	60
5. Pētījuma rezultāti	64
5.1. Rāmējumu analīzes rezultāti.....	64
5.2. Latvijas iedzīvotāju aptauja	82
5.3. Citās valstīs veikto pētījumu rezultāti līdzīgu skandālu gadījumā.....	100
SECINĀJUMI.....	106
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI	109
PIELIKUMI.....	121

IEVADS

2022.gada oktobrī notikušo 14. Saeimas vēlēšanu rezultāti parādīja, ka Krišjānis Kariņš bija uzskatāms par vienu no sabiedrībā populārākajiem un visaugstāk vērtētajiem Latvijas politiķiem. Viņš saņēma otru lielāko vēlētāju plusu skaitu, tikai nedaudz atpaliekot no Edgara Rinkēviča – vēlētāju visvairāk atbalstītā ievēlētā politiķa.¹ Šo popularitāti veicināja vairāki faktori – spēja publiski pārliecinoši komunicēt, konsekventa lojalitāte vienam politiskajam spēkam jau kopš iestāšanās tajā pirms daudziem gadiem, kā arī diplomāta prasmes, kas izpaudās prasmē veidot un vadīt valdības ar ļoti dažādiem un bieži savstarpēji nesavienojamiem politiskajiem spēkiem. Turklāt Kariņa politiskajā karjerā nebija bijuši nopietni skandāli vai aizdomas par prettiesisku rīcību – tādējādi daudziem radot iespaidu par politiķi ar nevainojamu reputāciju, kurš ir cīnījies pret korupciju vēl kopš Repšes valdības laikiem.

Tomēr šis tēls tika nopietni iedragāts, kad 2023.gada rudenī pēc opozīcijas partiju iniciatīvas tika publiskota informācija par Krišjāņa Kariņa komandējumu lidojumiem ar speciālajiem avioreisiem, atklājot iespējami nepamatotus un neproporcionāli dārgus valsts tēriņus vairāku gadu garumā. Informācijas publiskošana, kā arī sekojošā sabiedriskā un politiskā rezonanse kļuva par iemeslu disciplinārlietas ierosināšanai, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) kriminālprocesam par iespējamu līdzekļu izšķērdēšanu kā arī Valsts kontroles auditam. Tēma ieguva plašu publicitāti medijos un sabiedriskajā telpā saglabājās aktuāla mēnešiem ilgi, jo publiskajā apritē nepārtraukti parādījās jauna informācija, kas neļāva tai pazust no sabiedrības uzmanības loka. Jāatzīmē, ka diezgan acīmredzams bija arī fakts, ka opozīcijas rosinātais informācijas pieprasījums 2023.gada rudenī bija politiski motivēts – ar domu mazināt vēlētāju atbalstu K. Kariņam un viņa pārstāvētajai partiju apvienībai “Jaunā Vienotība” 2024.gada maijā paredzētajās Eiroparlamenta vēlēšanās.

¹ Kairis, K. (2022). Rinkēvičs 14. Saeimas vēlēšanās nopelnījis visvairāk plusu; daudz svītrojumu – Šadurskim un Barčai. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/rinkevics-14-saeimas-velesanas-nopelnijis-visvairak-plusu-daudz-svitrojumu--sadurskim-un-barcai.a476189/>

Notikušais, kas medijos tika saukts gan par “Kariņa lidojumu sāgu”², gan par “Kariņa specreisu epopeju”³, gan “*Air Kariņš*”⁴, gan arī “Kariņa lidojumu skandālu”⁵, ietekmēja ne tikai K. Kariņu un viņa reputāciju, bet arī viņa pārstāvēto partiju, kā arī notikušajā iesaistītās institūcijas un to amatpersonas. Vispirms jau tā bija Valsts kanceleja, Ministru prezidenta birojs un Valsts kontrole. Tas ir atstājis ietekmi arī uz Kariņa pēcteci ministru prezidenta amatā un citu valdības ministru darbu, kuru došanās komandējumos un ar to saistītās izmaksas atrodas mediju pastiprinātās uzmanības centrā.⁶

Taču galvenais cietējs no notikušā, kā jau iepriekš minēts, bija pats Krišjānis Kariņš. Par šī skandāla ietekmi spilgti liecina viņa atkāpšanās no ārlietu ministra amata, salīdzinoši neilgi pēc skandāla nākšanas gaismā notikušo Eiroparlamenta vēlēšanu rezultāti, kā arī vēlāk sekojuši Saeimas deputāta mandāta nolikšana.

K. Kariņa līgumreisu izmantošanas lieta un dažādi viedokļi par to tika plaši atspoguļoti medijos, un šis atspoguļojums, neapšaubāmi, ietekmēja sabiedrības attieksmi gan pret pašu Kariņu, gan viņa pārstāvēto partiju apvienību “Jaunā Vienotība”. Lai gan tēma ir labi piemērota analīzei no dažādu masu mediju komunikācijas teoriju skatupunkta – gan vērtējot politisko spēku un mediju lomu dienaskārtības noteikšanā (dienas kārtības teorija), gan analizējot medijos sastopamos rāmējumus (rāmēšanas teorija), gan pētot citu teoriju piemērošanu (izvirzīšanas teorija, vārtu sargāšanas teorija u.c.), līdz šim pētījumi par šo tēmu nav tikuši veikti.

Šajā darbā autors skaidros, kas ir politisks skandāls, aplūkos Kariņa lidojumu skandālu kā vienu no politisko skandālu piemēriem, kā arī veiks skandāla laikā notikušo mediju publikāciju kvantitatīvo kontentanalīzi un rāmējumu analīzi, vērtējot mediju pieeju ziņu vēstījumu pasniegšanā

² TV3 Ziņas. (2024). Kariņa lidojumu sāga: Siliņa atstādina kancelejas direktoru Citskovski. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/politika/karina-lidojumu-saga-silina-atstadina-kancelejas-direktoru-citskovski/>

³ TVNET. (2023). Kariņš, būdams vēl premjers, valsts apmaksātajos privātajos lidojumos devies vidēji ar sešiem darbiniekiem. *TVNET*. Izgūts no <https://www.tvnet.lv/7909841/karins-budams-vel-premjers-valsts-apsmaksatajos-privatajos-lidojumos-devies-videji-ar-sešiem-darbiniekiem>

⁴ Latvijas Televīzija. (2024). "Air Kariņš" lieta: drūzma uz avārijas izeju. *REplay.lv*. Izgūts no <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/324553/air-karins-lieta-druzma-uz-avarijas-izeju>

⁵ Latkovskis, B. (2024). Kariņa lidojumu skandāla turpinājums draud paraut dzelmē jau visu “Vienotību”. *NRA.lv*. Izgūts no <https://nra.lv/neatkariga/komentari/bens-latkovskis/462979-karina-lidojumu-skandala-turpinajums-draud-paraut-dzelme-jau-visu-vienotibu.htm>

⁶ LSM. (2024). Piektdien pievakarē, ne sestdienas rītā – pārdesmit tūkstošu dārgāk: kāpēc Evika Siliņa no Briseles atlidoja ar specreisu. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/26.08.2024-piektdien-pievakare-ne-sestdienas-rita-pardesmit-tukstosu-dargak-kapec-evika-silina-no-briseles-atlidoja-ar-specreisu.a566352/>; LSM. (2024). Pēc Kariņa avioreisu skandāla sarūk komandējumu nauda ministriem; ierosina vēl vienu disciplinārlietu. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/24.07.2024-pec-karina-avioreisu-skandala-saruk-komandejumu-nauda-ministriem-ierosina-vel-vienu-disciplinarlietu.a562406/>

un salīdzinot dažādu mediju lietotos rāmējumus. Iegūtie rezultāti tiks salīdzināti ar līdzīgu pētījumu rezultātiem citās valstīs. Tie tiks papildināti arī ar Latvijas iedzīvotāju aptaujas analīzi, kas tiks veikta, lai noskaidrotu Latvijas iedzīvotāju domas par skandāla pamatotību, par tā atspoguļojumu mediju publikācijās un mediju ziņu ietekmi uz Latvijas vēlēšanu noskaņojumu.

Tēmas aktualitāti nosaka tās nesenā plašā publicitāte, kā arī tās rezultātā sabiedrībā notiekošās diskusijas par valsts amatpersonu un institūciju atbildību valsts līdzekļu izlietošanā un pasākumiem, kas veicami, lai līdzīgi gadījumi vairs neatkārtotos.

Lai gan tēma ieguva plašu publicitāti praktiski visos lielākajos Latvijas medijos, autora rīcībā nav informācijas par akadēmiskiem pētījumiem, kuros tiktu pētīti rāmējumi ar K. Kariņa lidojumu skandālu saistītajās publikācijās. Ņemot vērā šī notikuma aktualitāti un arī unikalitāti Latvijas mērogā, autoram nav izdevies atrast arī kādu citu pētījumu par rāmējumiem Latvijā, līdzvērtīgā kontekstā. Līdz šim Latvijas pētnieku uzmanību galvenokārt ir piesaistījuši dažādi ar korupciju saistīti politiskie skandāli un ar tiem saistītās ziņas medijos, taču Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāls ir atšķirīgs gadījums, kuru tā specifiskas dēļ var analizēt gan kā politiska, gan ekonomiska satura skandālu.⁷

Šajā darbā ir izvirzīti sekojoši **pētnieciskie jautājumi**:

- Kādi bija Latvijas mediju vēstījumu par Kr. Kariņa lidojumu skandālu rāmējumi? Vai pastāv atšķirības dažādu mediju izmantotajos rāmējumos? Kāda ir lietoto rāmējumu dinamika skandāla dzīves cikla laikā? (publikāciju analīze)
- Vai Latvijas sabiedrība reaģēja uz mediju vēstījumos lietotajiem rāmējumiem? Vai sabiedrība uzskata, ka ar skandālu saistītie notikumi medijos tika atspoguļoti vispusīgi un objektīvi? Kuri rāmējumi sabiedrībā izsauca lielāko rezonansi un vai iedzīvotāji skandālu uzskata par pamatotu? (iedzīvotāju aptauja)
- Vai pastāv līdzības/atšķirības starp Latvijā lietotajiem mediju vēstījumu rāmējumiem un rāmējumiem, kas līdzīgu notikumu un skandālu gadījumā tikuši lietoti citu valstu mediju ziņās?

⁷ Kalniņš.E. (2024). *Artura Krišjāņa Kariņa lidmašīnu līgumreisu izmantošanas atspoguļojums medijā Delfi.lv*. (Pētījums kursā "Komunikācijas teorija, modeļi un prakse"). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa.

Pētījuma mērķis ir izpētīt Latvijas lielāko mediju publikācijas, noskaidrot, kādi rāmējumi tajās tikuši izmantoti, kā arī analizēt, vai un kā ziņu rāmēšana ir ietekmējusi sabiedrības viedokli.

Galvenie **pētījuma uzdevumi** ir sekojoši:

- Veikt zinātniskās literatūras izpēti un izveidot pārskatu par politisko skandālu un mediju ziņu rāmējumu teorētiskajiem aspektiem, kā arī rāmējumu identificēšanas metodēm.
- Iegūt datus pētījumu veikšanai:
 - Mediju satura analīzei: atlasīt konkrētu laikposmu un konkrētus digitālos medijus, un atlasīt publikācijas par K. Kariņa avioreisu skandālu.
 - Aptaujas veikšanai: sagatavot jautājumus un veikt aptauju, lai noskaidrotu iedzīvotāju domas par mediju ziņu ietekmi uz to viedokli un atbalstu Kariņam/“Jaunajai Vienotībai”.
 - Latvijas mediju un citu valstu mediju ziņu rāmējumu salīdzināšanai: atrast attiecīgas publikācijas un veikt analīzi par veiktajiem līdzīgu skandālu pētījumiem citās valstīs.
- Veikt pētījuma rezultātu apkopošanu, analīzi un salīdzināšanu.
- Formulēt galvenos secinājumus, balstoties uz iegūtajiem datiem un analīzi. Kādi ir ziņu mediju lietotie ziņu rāmējumi? Vai un kā ziņu rāmējumi ir ietekmējuši sabiedrības viedokli? Kādas ir atšķirības un/vai līdzības starp Latvijas un ārvalstu ziņu mediju rāmējumiem līdzīgu skandālu gadījumā.

Pētījuma priekšmets ir publikācijas Latvijas lielākajos ziņu portālos, kā arī sabiedrības reakcija uz tām.

Pētījuma objekts ir ziņu rāmējumi dažādos Latvijas digitālajos medijos laika posmā no 2023.gada 1.novembra līdz 2024.gada 31.jūlijam un sabiedrības viedoklis par skandāla pamatotību un atspoguļojumu mediju vēstījumos.

Maģistra darbs ir **strukturēts** vairākās nodaļās un apakšnodaļās. Tas sastāv no sekojošām nodaļām:

Skandāls kā politiskās skatuves elements (politiskās cīņas elements);

Politiskie skandāli Latvijā;

Rāmējumu teorija;

Pētījuma metodoloģija un dizains;

Pētījuma rezultāti;

Citās valstīs veikto pētījumu rezultāti līdzīgu skandālu gadījumā;

Secinājumi.

1. SKANDĀLS KĀ POLITISKĀS SKATUVES ELEMENTS

Skandāli ir kļuvuši par neatņemamu politiskās vides sastāvdaļu gan Latvijā, gan pasaulē, un, pateicoties žurnālistikas un tehnoloģiju attīstībai, sabiedrība par tiem uzzina daudz ātrāk un plašāk kā agrāk. Lai gan dažādi skandāli un nebūšanas ir bijuši klātesoši politiskajiem procesiem jau kopš to pirmsākumiem un cieši saistīti ar politikai tuvo cilvēku izvēlēm un pieņemtajiem lēmumiem, būtisku lomu skandālu veidošanās procesā ieņem tieši mediji un to veidoto ziņu rāmējumi.

Demokrātijā politiķi ir spiesti nepārtraukti iesaistīties cīņā par sabiedrības uzmanību un atbalstu. Politiskā cīņa izpaužas kā nemitīga sacensība, kurā dominē dažādi saukļi, solījumi un apņemšanās, kas ietekmē vēlētajū domas, emocijas un racionālās izvēles. Šādi politiskie vēstījumi darbojas kā signāli, kas apliecina sabiedrībai – tās intereses tiek uzklautas un tās viedoklis ir nozīmīgs. Tas, savukārt, veicina vēlētajū iesaisti un atbalstu, kas var izpausties gan finansiāli, sniedzot ziedojumus, gan simboliski – ar balsīm, parakstiem un publisku lojalitāti. Turklāt sekmīga cīņa par uzmanību un publiskā atpazīstamība veicina ne tikai partijas un politiķa tēlu, bet arī var palielināt sabiedrības interesi pievienoties partijai palielinot tās biedru skaitu.

Sabiedrības uzmanības piesaistē lielu lomu ieņem arī reputācija, jo tā ne tikai veicina uzticību, bet arī nodrošina politiķu spēju efektīvi darboties politiskajā arēnā. Taču tieši reputāciju ir iespējams ātri sagraut, ja politiķis tiek ierauts publiskā skandālā vai kļūst par aizdomu objektu. Skandāls kļūst par ieroci politiskajā cīņā, jo tas spēj izjaukt asociatīvo saikni starp politiķi un vērtībām, uz kurām balstīts viņa publiskais tēls – piemēram, godīgumu, kompetenci vai rūpēm par sabiedrības interesēm.

Skandāla izraisītā publiskā diskreditācija, nomelnošana vai vienkārši uzmanības pievēršana neērtiem jautājumiem var kalpot kā stratēģisks paņēmieni, ko izmanto politiskie konkurenti vai mediji, lai apdraudētu politiķa legimitāti. Šādā veidā skandāls nav tikai morāla vai juridiska problēma, bet arī instruments politiskajā cīņā par varas pozīcijām, ietekmi un kontroli pār sabiedrisko dienaskārtību.⁸

⁸ Sīle, V., Straume, I., Sīlis, V. (2007). Priekšvēlēšanu politisko skandālu atspoguļojums Latvijas laikrakstos. No Lasmane, S. (red.). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās* (225.-266. lpp.). LU Akadēmiskais apgāds. 231. lpp.

Kā norāda britu sociologs Džons B. Tompsons (*John B. Thompson*), politiskais skandāls mūsdienās kalpo kā publisks uzticības tests – tas izgaismo plaisu starp politiķa publisko tēlu un privāto rīcību, vienlaikus izaicinot politiķa varas leģitimitāti un spēju saglabāt sabiedrības atbalstu. Skandāli ne tikai atklāj iespējamu pārkāpumu, bet arī aktivizē mehānismus, caur kuriem sabiedrība no jauna izvērtē politiskās uzticības robežas.⁹

Skandāli var tikt izmantoti gan, lai diskreditētu konkurentus, gan, lai pārrakstītu mediju dienaskārtību, novērstu uzmanību no citiem tematiem vai mobilizētu atbalstītājus, nostiprinot morālo pārkāpumu. Skandāls šādā gadījumā kļūst par daļu no politikas arsenāla – par ieroci, nevis tikai sekām. Tajā pašā laikā tas ir arī sabiedrības pašrefleksijas mehānisms – brīdis, kad tiek pārskatītas pieļaujamās robežas un definēts, kas ir vai nav politiski un ētiski akceptējams.¹⁰ Sabiedrība skandālos tiek iesaistīta ne tikai kā pasīvs novērotājs, bet kā aktīvs dalībnieks, kas ar savu reakciju – sašutumu, atbalstu vai vienaldzību – piedalās šīs robežas pārzīmēšanā. Kā uzsver Tompsons, skandāls mūsdienās ir ne tikai pārkāpums, bet arī varas redzamības pārbaude – situācija, kurā politiskās autoritātes tiek publiski vērtētas, un šī vērtēšana norisinās plašsaziņas līdzekļu vidē. Mediji šajā procesā ne tikai atspoguļo notiekošo, bet aktīvi to strukturē – piešķirot rāmējumu, definējot problēmas būtību, identificējot vainīgos, piedāvājot cēloņus un iespējamus risinājumus. Skandāls mediju naratīvā kļūst par konstrukciju, kurā politiskie aktieri ieņem lomas – varoņu, ļaundaru vai upuru – un no tā, kā šīs lomas tiek uztvertas, ir atkarīga viņu reputācija un izdzīvošanas iespējas publiskajā telpā.¹¹ Tādējādi skandāls ir ne vien politiskas realitātes krīzes izpausme, bet arī publiska izrāde, kurā tiek pārrunātas un pārdefinētas varas, morāles un atbildības robežas, savukārt par sabiedrības galveno rīku savas attieksmes paušanai bieži tiek uzskatītas tieši vēlēšanas, kuru iznākums parāda sabiedrības vairākuma nostāju un attieksmi pret konkrētu skandālā nonākušu politiķi vai partiju.¹²

Šajā nodaļā autors apskatīs akadēmisko literatūru par skandāliem, pētot, vai un kā iespējams nošķirt skandālu vispārīgā nozīmē no politiska skandāla, kā arī analizēs galvenās pieejas,

⁹ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 114.-116.

¹⁰ Markovits, A. S. & Silverstein, M. (1988) *The Politics of Scandal: Power and Process in Liberal Democracies*. Homes & Meier Publishers. P. 18

¹¹ Entman, R. M. (2012). *Scandal and Silence: Media Responses to Presidential Misconduct*. Cambridge: Polity Press. P. 35.

¹² Lull, J., & Hinerman, S. (1997). *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace*. New York: Columbia University Press. P. 22.

definīcijas un teorētiskos ietvarus, kas tiek izmantoti šīs parādības skaidrošanai. Īpaša uzmanība tiks pievērsta politikas kontekstam, skaidrojot, kā politiskie skandāli atšķiras no citiem skandālu veidiem, kā arī kāda ir politiskās varas, sabiedrības un mediju mijiedarbība politisku skandālu veidošanās un attīstības procesā.

1.1. Skandāla jēdziens, definējums un klasifikācija

Skandāli ir salīdzinoši jauna un sarežģīta pētniecības joma. Skandālu pētniecību apgrūtina vairāki savstarpēji saistīti faktori. Pirmkārt, skandāli bieži attīstās dinamiski un sabiedrībā izraisa spēcīgas emocijas, kas apgrūtina skaidru nošķirumu starp faktiem un to interpretācijām. Otrkārt, sabiedrības reakcija uz skandāliem var būt nepastāvīga un pretrunīga, kas sarežģī ilgtermiņa analīzi un secinājumu izdarīšanu. Treškārt, skandāliem ir nepieciešama auditorija un kanāli kā pie tās nonākt,¹³ tāpēc mediju loma skandālu veidošanā nav tikai informatīva – tie bieži piedalās skandāla radīšanā, uzturēšanā un rāmēšanā, tādējādi ietekmējot gan sabiedrisko domu, gan pētnieka skatījumu. Papildu izaicinājumu rada arī tas, ka skandāli parasti ietver sensitīvas un sabiedriski nozīmīgas tēmas, kuru izpētei nepieciešama rūpīga un kritiska pieeja.

Viens no nozīmīgākajiem akadēmiskajiem darbiem politisko skandālu pētniecības jomā ir britu sociologa Dž. Tompsona 2000. gadā publicētā grāmata “Politiskais skandāls: vara un redzamība mediju laikmetā” (*“Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age”*).¹⁴ Šis darbs ir plaši atzīts citu skandālu pētnieku vidū, un ir kalpojis kā pamats vai atsauce daudziem citiem vēlāk veiktiem pētījumiem. Tompsona piedāvātā teorētiskā pieeja veidos būtisku izpētes ietvaru arī šim maģistra darbam, it īpaši – pievēršoties skandāla kā jēdziena skaidrošanai un mediju lomas pētīšanai. Tieši mediju un žurnālistu lomu ziņas kļūšanā par skandālu plaši pētījuši un aprakstījuši arī amerikāņu sociologi Džeims Luls (*James Lull*) un Stefans Hinermans (*Stephen Hinerman*) 1997. gadā izdotajā grāmatā “Mediju skandāli. Morāle un vēlme populārās kultūras tirgus vidē” (*“Media Scandals. Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace”*).¹⁵

¹³ DeMott, D. A. (2012). *The stages of scandal and the roles of general counsel*. Wisconsin Law Review, 2012(2). P. 471.

¹⁴ Seipule, A. (2018). *Skandālu ietekme uz politisko partiju un politiķu rezultātiem Saeimas vēlēšanās. Latvijas gadījums (2005-2014)* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

¹⁵ Lull, J., & Hinerman, S. (1997). *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace*. New York: Columbia University Press.

Pēc Dž. Tomsona veiktās izpētes secināms, ka termins “skandāls” parādījies Eiropas valodās jau kopš sešpadsmitā gadsimta un sākotnēji ticis izmantots reliģiskā kontekstā Grieķijā, kā apzīmējums personām, kas neciena reliģiju, vai, lai apzīmētu morālas kļūdas un apmelojošu, pieklājības normas pārkāpjošu rīcību. Kā uzsver Tompsons, skandāls kā koncepts ir sarežģītāks kā varētu šķist.¹⁶

Mūsdienās “skandāls” joprojām tiek izmantots arī kā reliģiozs termins, tomēr galvenokārt to izmanto, lai aprakstītu plašāku morāles pārkāpumu veidu, kas nav tik cieši saistīts ar reliģiju. Skandāls attiecas uz darbībām vai notikumiem, kas saistīti ar noteikta veida pārkāpumiem, kas kļūst zināmi citiem un izraisa sabiedrības reakciju. Šāds sabiedriskais nosodījums nav automātisks – tā rašanos nosaka mediju spējas un vēlme šos notikumus padarīt redzamus, aktuālus un emocionāli iedarbīgus. Mediji par skandāliem pārvērš tādus notikumus, kuros bieži vien privātas darbības apkauno vai aizskar sociālās kopienas idealizēto dominējošo morāli. Turklāt, lai notikums kļūtu par skandalozu, tam jāspēj aizraut sabiedrību un radīt tajā sašutumu par izdarīto, ko iespējams panākt ar mediju veidotajiem naratīviem un rāmējumiem, kas nereti piešķir privātas dabas stāstam vai problēmai struktūru un ilgmūžību. Bez mediju uzmanības pat nopietns pārkāpums var neizraisīt skandālu.¹⁷ Arī mediju un sabiedrisko attiecību profesors Roberts Entmens (*Robert M. Entman*) 2012. gadā publicētajā grāmatā “Skandāls un klusums: plašsaziņas līdzekļu reakcija uz prezidenciālu pārkāpumu” (*Scandal and Silence: Media Responses to Presidential Misconduct*) analizējot dažādus ar ASV prezidenta amata kandidātiem saistītos skandālus laika posmā no 1988. līdz 2008. gadam nonāk pie secinājuma, ka mediji izvēlas, kurus skandālus uzpūst un kurus ignorēt. Šī izvēle nav nejauša – to ietekmē mediju vērtības, politiskā vide un arī sabiedrības gaidas, turklāt skandāls nav neizbēgams – tas ir tieši atkarīgs no mediju izvēlēm un rāmējuma, kas tiek uzlikts notikumiem un ir mediju interpretācijas rezultāts.¹⁸ Jāpiebilst, ka skandāli ir saistāmi arī ar vērtībām un kultūru atšķirībām, jo tas, kas šķiet pieņemams vienā valstī vai kopienā var tādā nebūt citā.

Tomēr ne visi mediju uzmanību guvušie notikumi, kas kļuvuši par skandāliem, uzskatāmi arī par politiskajiem skandāliem. Atskaitot saikni ar politiku vai politiķiem, galvenais politiskā

¹⁶ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. P. 11.-12.

¹⁷ Lull, J., & Hinerman, S. (1997). *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace*. New York: Columbia University Press. P. 3.

¹⁸ Entman, R. M. (2012). *Scandal and Silence: Media Responses to Presidential Misconduct*. Cambridge: Polity Press. P. 35.

skanāla elements ir apzināta varas vai dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana,¹⁹ kā arī korupcija un politisks motīvs.²⁰ Notikums kļūst par politisko skandālu ne tikai normu pārkāpuma dēļ, bet gan tāpēc, ka tas izraisa sabiedrības šaubas par sistēmas leģitimitāti vai caurspīdīgumu. Politiskais skandāls līdz ar to kļūst par draudu institucionālajai uzticībai un bieži tiek interpretēts kā pazīme plašākai sistēmiskai problēmai. Atšķirībā no cita veida skandāliem, kuros iesaistīti piemēram sportisti, finanšu nozare, mākslinieki vai citas personas, kas nav valsts amatpersonas, politiķu gadījumā sabiedrība sagaida, ka politiskie līderi rīkojas “augstāku standartu” ietvaros un tiem ar savu darbību būtu jārāda priekšzīme visai sabiedrībai, tāpat, politiķi arī atrodas nepārtrauktā uzmanības lokā, tāpēc viņu pārkāpumi tiek uztverti stingrāk un katra darbība tiek vērtēta.²¹ A. Markovics (*A. Markovits*) un M. Silversteins (*M. Silverstein*) uzskata, ka politiskie skandāli ir neatņemama daļa no demokrātiskās sabiedrības un tie kalpo kā institucionāls mehānisms varas kontrolei, tādējādi ļaujot sabiedrībai paust neapmierinātību ar varu.²² Demokrātiskās valstīs starp politiķiem un partijām pastāv cīņa par vēlēšanu balsīm un mediju autonomija (neatkarība), Dž. Tomsona prāt, abi šie faktori ir politiskos skandālus veicinoši un cieši saistīti arī ar reputācijas jautājumiem.²³ Reputācija politikā ir kapitāls – mediji spēj to gan stiprināt, gan graut.

Skandāli var būtiski ietekmēt gan politisko partiju, gan atsevišķu politiķu popularitāti. Atkarībā no skandāla rakstura, sabiedrības uztveres un mediju iesaistes, tie var gan mazināt sabiedrības uzticību, gan īslaicīgi vai ilgstoši kaitēt politiķa reputācijai. Dažkārt skandāli kļūst par pagrieziena punktu politiskajā karjerā, izraisot atkāpšanos no amata vai popularitātes kritumu vēlēšanās. Tomēr dažos gadījumos, īpaši, ja politiķis spēj pārliecinoši sevi aizstāvēt vai izmantot skandālu kā platformu publiskai pašpozicionēšanai, tie var arī mobilizēt atbalstītājus un stiprināt lojalitāti noteiktās vēlēšanu grupās. Šāda dinamika kļūst iespējama īpaši sociālo mediju laikmetā, kad politiķiem ir tiešs komunikācijas kanāls ar sabiedrību, apejot tradicionālos medijus. Skandāli arī ietekmē informācijas patēriņu – pieaug sabiedrības interese, kas atspoguļojas gan konkrētā

¹⁹ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 11.-93.

²⁰ Williams, R. (1998). *Political scandals in the USA*. Keele University Press. Pp. 6.-10.

²¹ Lull, J., & Hinerman, S. (1997). *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace*. New York: Columbia University Press. Pp. 47.-48. ; Sīle, V., Straume, I., Sīlis, V. (2007). Priekšvēlēšanu politisko skandālu atspoguļojums

Latvijas laikrakstos. No Lasmane, S. (red.). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās* (225.-266. lpp.). LU Akadēmiskais apgāds. 226. lpp.

²² Markovits, A. S. & Silverstein, M. (1988) *The Politics of Scandal: Power and Process in Liberal Democracies*. Homes & Meier Publishers.

²³ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 94-95.

politiķa vai partijas sociālo tīklu profilu skatījumos, gan oficiālo mājaslapu apmeklētībā, arī gadījumos, ja pie šīm lapām un to popularitātes iepriekš nav bijis rūpīgi strādāts.²⁴ Šis pieaugums gan ne vienmēr liecina par atbalstu – bieži tas ir saistīts ar vēlmi iegūt papildu informāciju, pārbaudīt faktus, iesaistīties diskusijās vai skaidrojams vienkārši kā cilvēciska interese par aktualitātēm. Tādējādi skandāli ne tikai maina politisko vērtējumu, bet arī aktivizē sabiedrības līdzdalību un uzmanību publiskajai telpai.²⁵

Kā autors minēja jau iepriekš – mūsdienās mediju loma skandālu un it īpaši politisko skandālu norisē ir ārkārtīgi liela. Lai gan politisks skandāls ir iespējams arī bez mediju iesaistes, mūsdienās par nopietniem skandāliem varam saukt tikai tādus, kas notiek ar plašu mediju iesaisti jeb mediētus skandālus.

Termins “mediēts skandāls” (“*mediated scandal*”) pirmo reizi ir ticis minēts Dž Tompsona darbā “Politiskais skandāls: vara un redzamība mediju laikmetā”, ar to apzīmējot skandālu, kas tiek plaši atspoguļots un pastiprināts ar mediju starpniecību.²⁶ Kopš ieviešanas termins tiek plaši lietots dažādu pētnieku darbos visā pasaulē. Lai gan Latvijā veiktajos pētījumos terminam tiek izmantots arī tā latviskais tulkojums – “pastarpināts skandāls”,²⁷ šajā darbā autors tomēr izmantos tā netulkoto variantu.

1.2. Mediēta skandāla dzīves cikls (fāzes)

Mediētos skandālus vienmēr raksturo kāds noteikts laika periods, un tie nevar turpināties bezgalīgi. Skandāli norimst līdz ar iesaistīto personu atzīšanos, atkāpšanos, tiesas lēmumu vai sabiedrības spiediena un intereses samazināšanos.²⁸ Atskatoties uz pagātnē jau notikušajiem

²⁴ Valtenbergs, V., Boluža, I. (2007). Informācija un līdzdalības iespējas partiju portālos: informēšana, ietekmēšana, diskutēšana, izklaide. No Lasmane, S. (red.). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās* (44.-66. lpp.). LU Akadēmiskais apgāds. 61. lpp.

²⁵ Seipule, A. (2018). *Skandālu ietekme uz politisko partiju un politiķu rezultātiem Saeimas vēlēšanās. Latvijas gadījums (2005-2014)* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes; Grīniņa, I. (2017). *Politisko skandālu mediju atspoguļojums Lielbritānijā un Latvijā* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

²⁶ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 60.-62.

²⁷ Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās – Lasmane, S. (red.). (2007). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās*. LU Akadēmiskais apgāds.

²⁸ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 72.

mediētajiem skandāliem, tajos viegli iespējams identificēt vairākas galvenās skandāla fāzes. Dž. Tompsons izstrādājis teorētisku ietvaru, ar kura palīdzību iespējams strukturēti analizēt politisko skandālu attīstības gaitu mediju vidē. Viņš definē četras nošķiramas, taču savstarpēji saistītas fāzes, kas raksturo mediētu skandālu dzīves ciklu: **pirms-skandāla fāze (*pre-scandal phase*)**; **skandāla norises fāze (*phase of the scandal proper*)**; **skandāla kulminācija (*the culmination*)** un **skandāla atskaņas (*the aftermath*)**. Šis modelis ir īpaši piemērots laikmetā, kurā mediji ir kļuvuši par galveno kanālu, caur kuru skandāli tiek atklāti, izplatīti un interpretēti. Tompsons arī pauž viedokli, ka mediēts skandāls visbiežāk neaizsākas no paša pārkāpuma, bet gan no sāktu darbību izpaušanas – uzsāktās izmeklēšanas, pārbaudes, apsūdzībām, u.t.m.l.²⁹

Pirms-skandāla fāze

Šī fāze raksturo periodu, kurā potenciāls pārkāpums vēl nav kļuvis publiski zināms. Informācija par iespējamo normu pārkāpumu var būt zināma tikai ierobežotam cilvēku lokam – piemēram, notikuma dalībniekiem, institūcijām, izmeklējošajām iestādēm vai žurnālistiem, kas veic izpēti un informāciju var arī iegūt nejauši, veicot pavisam ikdienišķas rutīnas pārbaudes. Šajā posmā notiek arī mēģinājumi slēpt informāciju, novērst tās noplūdi vai mazināt tās iespējamo ietekmi. Pārkāpums var arī palikt neatklāts, ja vien netiek izdarīts sabiedriskais vai mediju spiediens. Šajā posmā pārkāpums par tādu var arī vēl netikt uzskatīts un ziņa var būt arī kā parasta informācijas publikācija, bez plašas uzmanības. Tompsons uzsver, ka šī fāze ir cieši saistīta ar baumām, pieņēmumiem un prognozēm, darbība tajā bieži vien norisinās “aizkulisēs” un kļūst redzama, kad skandāls ir jau izcēlies.³⁰ Arī britu žurnālists un pētnieks Džons Lojds (*John Lloyd*), aprakstot Lielbritānijas mediju ietekmi uz politiskajiem procesiem un to atspoguļojumu 2000. gadu sākumā, savā grāmatā “Ko mediji nodara mūsu politikai” (*“What the Media Are Doing to Our Politics”*) uzsver, ka mediji nereti darbojas kā “meklētāji”, kas jau agrīnajā posmā cenšas identificēt potenciālas pretrunas un pārkāpumus. Viņš norāda, ka sākotnējās baumas vai neskaidras aizdomas tiek mediju konstruētas kā iespējami sabiedrībai svarīgi jautājumi, kas var kalpot par pamatu turpmākam skandāla attīstības ciklam.³¹ Mūsdienu mediji jau pirms skandāla atklāšanas uzņemas

²⁹ Seipule, A. (2018). *Skandālu ietekme uz politisko partiju un politiķu rezultātiem Saeimas vēlēšanās. Latvijas gadījums (2005-2014)* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes; Grīniņa, I. (2017). *Politisko skandālu mediju atspoguļojums Lielbritānijā un Latvijā* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

³⁰ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 73.-74.

³¹ Lloyd, J. (2004). *What the Media Are Doing to Our Politics*. London: Constable & Robinson. Pp. 102.-105.

aktīvu lomu, apzināti meklējot iespējamās pretrunas un pārkāpumus politiskajā vidē. Lojds uzsver, ka mūsdienu mediji nereti uzņemas aktīvu vai proaktīvu lomu jau pirms skandāla faktiskas atklāšanas, strukturējot sabiedrības uztveri par notiekošo. Žurnālistu vēlme pildīt “sabiedrības sargsuņa” funkciju, kā arī sīva konkurence par auditorijas uzmanību veicina to, ka pat nenozīmīgas aizdomas var tikt transformētas par nopietnu politisko jautājumu.³²

Skandāla norises fāze

Kad informācija par pārkāpumu nonāk mediju redzeslokā un kļūst publiski pieejama, sākas skandāla norises jeb pamatfāze, kurai var arī pietikt ar pavisam nelielu ziņu par pārkāpuma faktu vai tikai aizdomām par to. Šajā posmā notiek aktīva informācijas izplatīšana, notikumu interpretēšana un sabiedrības mobilizēšana. Mediji spēlē centrālo lomu, formulējot skandāla naratīvu, piedāvājot konkrētu rāmējumu un atkārtoti atspoguļojot pārkāpuma detaļas. Šī ir intensīva konflikta un uzmanības fāze, kurā tiek izteikti publiski nosodījumi, pieprasīta atbildība un sniegtas pirmās reakcijas no iesaistītajām pusēm. Bieži vien iesaistītie, kuri līdz šim bija visai klusi savā saziņā un, piemēram, reti kad sniedza intervijas, šīs fāzes gaitā palielina savu komunikāciju, tādējādi cenšoties atspēkot publicēto informāciju. Savukārt, žurnālisti un mediju pārstāvji ir pilnībā pārliecināti, ka pārkāpums ir noticis, un ar savu darbību uztur spiedienu, aktīvi cenšoties panākt skandālā iesaistīto atzīšanos. Pārkāpuma morālais vērtējums šajā posmā tiek nostiprināts sabiedrības apziņā.³³

Skandāla kulminācija

Kulminācija ir izšķirošs brīdis skandāla attīstībā, kurā notiek būtiskas sekas vai tiek pieņemti lēmumi, kas iezīmē skandāla augstāko punktu. Tas var izpausties kā publiska atzīšanās, atkāpšanās no amata, atstādināšana, politiska norobežošanās vai kriminālvajāšanas uzsākšana. Tomēr tā var arī būt arī lietas izbeigšana un skandāla beigas. Šajā fāzē var risināties ļoti dramatiski notikumi un atklāties negaidīti pavērsieni, taču katrs skandāls ir unikāls, un notikumu gaita var ritēt arī salīdzinoši mierīgi. Kulminācija kalpo kā pārbaudījums politiskajai un morālajai atbildībai.

³² Turpat.

³³ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 74.-75.

Tompsons norāda, ka kulminācija ir brīdis, kad notiek sabiedrības un institūciju vērtējoša pozīcijas ieņemšana attiecībā pret notikušo.³⁴

Skandāla atskaņas

Pēdējā fāzē tiek aplūkotas skandāla ilgtermiņa sekas un atskaņas – gan uz iesaistītajām personām, gan uz politisko sistēmu kopumā. Šajā posmā mediji un pašas iesaistītās personas atskatās atpakaļ uz notikumiem. Visbiežāk var tikt vērtētas skandāla sekas, analizētas pārmaiņas sabiedrības uztverē, notikt skandālā ierasto reputācijas atjaunošanas mēģinājumi vai dažādas institucionālas reformas – jaunu likumu, normu, noteikumu apstiprināšana vai esošo pilnveide. Dažos gadījumos skandāls var izgaist no sabiedriskās uzmanības, citos – palikt kā simbols vai atsauces punkts turpmākajos politiskajos procesos un pārvērsties par kolektīvās atmiņas sastāvdaļu. Tompsons uzsver, ka skandāla atskaņas ir daudzslāņainas – tās var būt gan personiskas, gan institucionālas, un tās var turpināt ietekmēt sabiedrisko domu arī pēc tam, kad aktīvā skandāla fāze jau ir noslēgusies.³⁵

1.3. Mediju loma politiskajos skandālos

Skandāli mūsdienās nav iedomājami bez mediju aktīvas iesaistes. Tāpat kā reti kurš medijs var atļauties nepublicēt ziņas par skandāliem – ziņas, kas parasti nonāk sabiedrības uzmanības centrā, arī politiskās dzīves notikums var kļūt par skandālu tikai ar mediju iesaisti. Tompsons skandālu un mediju saistību ir skaidrojis kā 2 faktoru mijiedarbību – pirmkārt, skandāli pēc savas būtības ir publiski notikumi, tāpēc neizbēgami nokļūst medijos; otrkārt – mediji, pildot savu informatīvo funkciju vākt un izplatīt informāciju, veicina skandālu rašanos.³⁶

Šo atziņu labi papildina citu pētnieku paustais, ka, pēc tam kad ziņa par pārkāpumu ir parādījusies, mediji ir tas mainīgais, kas nosaka, vai ziņa par pārkāpumu pārvērtīsies skandālā vai tā arī paliks par vienu no daudzām ziņām ikdienas ziņu plūsmā.³⁷ Pārvēršanas skandālā notiek gadījumos, ja mediji pievērš pārkāpumam pietiekoši daudz uzmanības – publicējot ziņas ilgākā

³⁴ Turpat.

³⁵ Turpat. 76. lpp.

³⁶ Sīle, V., Straume, I., Sīlis, V. (2007). Priekšvēlēšanu politisko skandālu atspoguļojums Latvijas laikrakstos. No Lasmane, S. (red.). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās* (225.-266. lpp.). LU Akadēmiskais apgāds. 227. lpp.

³⁷ Clemente, M., & Gabbioneta, C. (2017). How Does the Media Frame Corporate Scandals? The Case of German Newspapers and the Volkswagen Diesel Scandal. *Journal of Management Inquiry*, 26(3), 287–302.

laika nogrieznī, atvēlot tām ievērojamu daļu citu ziņu plūsmā, kā arī piemēro skandāla rāmējumu, kas pārkāpumu pasniedz kā notikumu, kas pārkāpj esošās normas un prasa risinājumu.³⁸ Hovards Tumbers un Silvio Vaisbords (*Howard Tumber and Silvio Waisbord*) mediju uzmanību ir nosaukuši par skābekli skandāliem.³⁹

Ziņām par kāda cilvēka vai iestādes rīcību vai izteikumiem, kas pārkāpj vai nu likumus vai morāles normas parasti seko sabiedrības reakcija, politiskas debates un dažāda rakstura izmeklēšanas, bet iesaistītie cilvēki parasti cenšas uz apsūdzībām atbildēt, lai aizstāvētu savu reputāciju un intereses. Notikumu par skandalozu var padarīt gan pati ziņa par to, gan sabiedrības reakcija, un šo procesu ir grūti iedomāties bez mediju iesaistes.⁴⁰

Lai gan medijiem skandālu norisē ir būtiska loma, tos par tādiem padara vairāki dalībnieki – ziņu avoti, trauksmes cēlēji, izmeklētāji, valdības iestādes un amatpersonas, sabiedriskās organizācijas un aktīvisti, un, protams, žurnālisti. Skandālam attīstoties, tajā gan brīvprātīgi, gan pienākumu dēļ iesaistās aizvien jauni dalībnieki – sabiedrības pārstāvji, izmeklētāji un citi, un skandāla dalībnieku skaits aizvien palielinās.⁴¹

Mediju ieinteresētību skandalozas informācijas (pārkāpuma faktu) publicēšanā nosaka gan tirgus, gan redakcionāli, gan žurnālistiski apsvērumi. Tas var stiprināt medija kā sargsuņa lomu, un nostiprināt tā ideoloģiskās pozīcijas.⁴² Skandalozas ziņas var arī piesaistīt auditorijas uzmanību un palīdzēt uzlabot medija reitingus, jo skandalozā informācija neapšaubāmi atbilst vairākiem lasītājam interesantiem ziņas kritērijiem – tādiem kā varas elites pārstāvju iesaiste, sliktas ziņas, pārsteiguma (sensacionāla) ziņa.⁴³

Kā atzinis Tompsons – skandālu izcelšana publiskajā telpā ne tikvien atklāj pašu pārkāpuma faktu, bet arī to, ko sabiedrība attiecībā uz valsts amatpersonām un institūcijām uzskata par

³⁸ Entman, R. M. (2012). *Scandal and Silence: Media Responses to Presidential Misconduct*. Cambridge: Polity Press. P. 34.

³⁹ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 10.

⁴⁰ Turpat.

⁴¹ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. P. 77. ; Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> Pp. 10.-11.

⁴² Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> Pp. 10.-11.

⁴³ Harcup, T., & O'Neill, D. (2016). What is News? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470–1488. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1150193>; Just, M. R. & Crigler, A. N. (2019). *Media coverage of political scandals. Effects of personalization and potential for democratic reforms*. Routledge. P. 35.

pieņemamu un atbilstošu uzvedības normām un ko ne.⁴⁴ Uzvedība kļūst par pārkāpumu tikai tad, ja tā tiek uztverta kā tāda.⁴⁵ Tāpēc var teikt, ka skandālu centrā bez paša pārkāpuma ir arī sabiedrības sociālās cerības saistībā ar to, kā politiskās elites risina visdažādākā spektra jautājumus, un skandāli priekšplānā izvirza darbības, kas ir pretrunā vispārpieņemtiem pieņēmumiem par pareizu, morālu uzvedību un izteikumiem.⁴⁶

Skandāli notiek valstīs ar dažādām politiskajām sistēmām, dažādām mediju sistēmām un dažādām žurnālistikas tradīcijām. Taču praktiski visi pētnieki atzīst, ka demokrātiskajās sabiedrībās apstākļi skandalozas informācijas publiskošanai ir labvēlīgāki nekā valstīs ar autoritāru pārvaldes sistēmu. Tam par iemeslu ir gan mediju vides lielāka dažādība, gan plašāka pieejamība ar valsts pārvaldi saistītai informācijai, gan vārda brīvība. Atsevišķi pētnieki uzskata, ka par politiskajiem skandāliem var runāt tikai un vienīgi demokrātijas valstīs, jo tikai demokrātija spēj nodrošināt apstākļus un mehānismus valsts amatpersonu un iestāžu darba uzraudzībai.⁴⁷

Jāatzīmē, ka dažādās valstīs uzskati par to, kas tiek uzskatīts par pārkāpumu vai nepieņemamu uzvedību, var būtiski atšķirties. It īpaši – runājot par morāles normām. Kā piemēru šeit var minēt attieksmi pret seksuāla rakstura normu pārkāpumiem, kuri atsevišķās valstīs tiek uzskatīti par nozīmīgiem, bet citās – nē.⁴⁸ Atšķirīgas attieksmes iemesls ir gan kulturālās atšķirības, gan mediju vides tradīcijas, gan dažāda likumdošana.⁴⁹

Kā tika atzīmēts jau iepriekš – skandālu ziņas ir kļuvušas par ierastu un regulāru tēmu mūsdienu medijos. Pētnieku domas par to, vai skandālu skaits palielinās vai samazinās, dalās, taču viedoklis ir diezgan vienots, ka ar skandāliem saistīto ziņu apjoms demokrātisko valstu medijos ir pieaudzis. Piekrītot domai, ka publikāciju skaitu ir veicinājusi gan likumdošanas attīstība

⁴⁴ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 77.-79.

⁴⁵ Clemente, M., & Gabbioneta, C. (2017). How Does the Media Frame Corporate Scandals? The Case of German Newspapers and the Volkswagen Diesel Scandal. *Journal of Management Inquiry*, 26(3), 287–302.

⁴⁶ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 11.

⁴⁷ Markovits, A. S. & Silverstein, M. (1988) *The Politics of Scandal: Power and Process in Liberal Democracies*. Homes & Meier Publishers. P. 8.; Castells, M. (2009). *The power of identity*. Willey-Blackwell. P. 392.; Tumber, H. (2004). Scandal and Media in the United Kingdom: From Major to Blair. *American Behavioral Scientist*, 47(8), 1122-1137. <https://doi.org/10.1177/0002764203262280> P.11.; Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. P. 3.

⁴⁸ Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 124.-129.

⁴⁹ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 12.

(trauksmes cēlāju aizsardzība), gan pieaugošā informācijas pieejamība,⁵⁰ autors piekrīt viedoklim, ka galvenais faktors šeit ir pieaugošā politikas mediatizācija ar šo terminu saprotot aizvien lielāku mediju iesaisti politiskajās norisēs.⁵¹ Tompsons, nelietojot šo terminu tieši, pieaugošajam mediēto politisko skandālu skaitam ir minējis 3 galvenos iemeslus – pieaugošo konkurenci mediju starpā, izmeklējošās žurnālistikas pieaugošo lomu un jauno mediju un komunikācijas tehnoloģiju saplūšanu.⁵²

Tā kā mediji un jo īpaši digitālie mediji ir kļuvuši par centrālo vietu dažādām politiskajām norisēm (it īpaši dažādām politiskām kampaņām), ir tikai loģiski, ka mediju vide ir kļuvusi labvēlīgāka un izdevīgāka arī ziņu par skandāliem publicēšanai. Pieaugumu ir sekmējušas arī tendences mediju pasaulē, kuras raksturo aizvien pieaugoša mediju vides komercializācija, priekšroku dodot ziņām, kurās ietvertas sabiedrībā zināmas personas, konflikti, sensacionalitāte un negācijas.⁵³ Īpaši šeit jāizceļ ziņu personalizācija – t.i. – mediju orientēšanās uz ziņām par pārkāpējiem – sabiedrībā labi zināmiem, ietekmīgiem un prominentiem cilvēkiem. Šādas ziņas, kas politiskos pārkāpumus attēlo personalizētā veidā, mediju patērētājos rada daudz lielāku interesi nekā ziņas ar dziļāku saturu, kas runā par skandālu iemesliem un valstī pastāvošajām problēmām kopumā, kas ļāvušas skandālam notikt. Šeit gan jāpiebilst, ka mediju praksē var atrast arī daudz piemēru, kad mediji ir veiksmīgi sasnieguši abus mērķus – pasniedzot personificētas ziņas, ir spējuši tajās iekļaut arī dziļākus vēstījumus.⁵⁴

Digitālo mediju uzvaras gājiens ir ienesis skandālu un mediju mijiedarbībā jaunas dimensijas. Digitālo platformu izplatība un popularitāte ir radikāli ietekmējusi gan ziņu saturu, gan informācijas plūsmas, gan arī iepriekš pastāvējušo žurnālistikas praksi un pieejas publicitātes iegūšanai. Izmaiņas lielā mērā ir noteikusi pieaugusī konkurence dažādu ziņu mediju starpā. Mainījusies ir arī termina “mediēts skandāls” būtība, mūsdienas ietverot daudz plašāku iesaistīto

⁵⁰ Turpat.

⁵¹ Meng, B. (2021). Mediatization and political scandal. In H. Tumber & S. Waisbord (Eds.), *The Routledge companion to media and scandal* (pp. 67–75). Routledge.

⁵² Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press. Pp. 57.-59.

⁵³ Harcup, T., & O'Neill, D. (2016). What is News? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470–1488. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1150193>; Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> Pp. 10.-21.; Just, M. R. & Crigler, A. N. (2019). *Media coverage of political scandals. Effects of personalization and potential for democratic reforms*. Routledge. P. 35.

⁵⁴ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 13.

dalībnieku skaitu. Mediju skaits, kas ir un potenciāli vēl var tikt iesaistīts skandāla atspoguļošanā, ir kļuvis faktiski neierobežots, dodot plašas izvēles iespējas informācijas publiskošanā arī skandālā iesaistītajiem cilvēkiem un institūcijām. Taču pats svarīgākais – tas ļauj skandāla publicitātē iesaistīties arī ne-žurnālistiem, nekādā veidā šo cilvēku rīcību neierobežojot.⁵⁵

Iedzīvotājiem, savukārt, tiek dotas iespējas iegūt informāciju un piedalīties skandālu dzīves ciklā visdažādākajās digitālo mediju platformās – sociālajos medijos, blogos, ziņapmaiņas aplikācijās, kā arī dažādos veidos – komentējot ziņas, ar tām daloties, tās vērtējot, piedaloties diskusijās. Aktīvi piedaloties sociālo platformu ziņu lietošanā, vienkāršie lietotāji var ietekmēt arī šo mediju piedāvājumu citiem platformas lietotājiem.⁵⁶

Neierobežota cilvēku skaita iesaistīšanās skandālu mediatizācijā ir izmainījusi skandālu informatīvo dinamiku, kā arī atsevišķu komunikācijas teoriju pielietojamību. Kā piemēru šeit var minēt mediju vārtu sargāšanas teoriju. Agrāk tradicionālie plašsaziņas līdzekļi bija tie, kuriem bija iespēja noteikt, kādas ziņas tiks iekļautas mediju dienaskārtībā, kurām ziņām par pārkāpumiem ļaut pārtapt par skandāliem, un kurām ne. Lai gan mūsdienās tradicionālo mediju loma vēl joprojām ir ietekmīga, to loma kā vārtu sargiem ir stipri mazinājusies, un pati vārtu sargāšanas funkcija ir kļuvusi komplicētāka un elastīgāka.⁵⁷

⁵⁵ Turpat. 6. lpp.; Thorson, K., & Wells, C. (2015). How gatekeeping still matters: Understanding media effects in an era of curated flows. *Journal of Communication*, 65(1), 129–149. <https://doi.org/10.1111/jcom.12163> P.26.

⁵⁶ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 14.

⁵⁷ Turpat; Vos, T. P. (2015). Revisiting gatekeeping theory during a time of transition. In T. P. Vos & F. Heinderyckx (Eds.), *Gatekeeping in transition* (pp. 3–24). Routledge. Pp. 6.-10.

2. POLITISKIE SKANDĀLI LATVIJĀ

2.1.Lielākie politiskie skandāli Latvijā 2000 – 2025

21. gadsimtā Latvijā pieredzēti vairāki politiski skandāli, kas kļuvuši par neatņemamu sabiedriskās dzīves sastāvdaļu – tie ir ietekmējuši politisko dienaskārtību, sabiedrības uzticību varai un žurnālistikas lomu. Atsevišķi šajos skandālos figurējušie izteicieni⁵⁸ mūsdienās folklorizējušies un kļuvuši pat par hrestomātiskiem teicieniem, dziļi iesakņojoties gan Latvijas sabiedrības uztverē, gan politiskajā vēsturē.⁵⁹ Lai gan katram gadījumam ir savs konteksts un iemesli, tos vieno fakts, ka mediji spēlē būtisku lomu šo skandālu atklāšanā un aktualizēšanā. Lai labāk saprastu, kā šī prakse attīstījies arī Latvijā, autors vēlas atskatīties uz starptautiskajiem piemēriem, kas iedvesmojuši arī mūsu mediju un politisko telpu.

Votergeitas skandāls (*Watergate scandal*) ASV tiek uzskatīts par vienu no pirmajiem politiskajiem skandāliem pasaulē, kas demonstrēja mediju spēju ne tikai atklāt politiskos pārkāpumus, bet arī izmantot šo informāciju, lai palielinātu sabiedrības interesi, avīžu tirāžu un žurnālistikas prestižu, tostarp pretendējot uz augstākajiem apbalvojumiem, piemēram, Pulicera balvu.⁶⁰ Pēc Voterģeitas skandāla kļuva ierasts ASV un arī pasaulē notikušus skaļus politiskus un korupcijas skandālus apzīmēt, pievienojot tiem izskaņu “-geita”, atsaucoties uz oriģinālo gadījumu.⁶¹ Arī Latvijā šī tendence ir izplatījusies un to apliecina vairāki redzamāki un mazāk zināmi skandāli kā “Jūrmalģeita”, “Digitālģeita”, “Dobelģeita”⁶² u.c., kas saistīti ar politisko korupciju un ietekmes tīkliem.⁶³ Tomēr autors uzsver, ka skandāli mediju ziņu virsrakstos tiek apzīmēti ļoti dažādi un latviešu valodā ne visiem vārdiem iespējams veiksmīgi pievienot izskaņu “-geita”. Tāpat arī vienāda izskaņa skandālu nosaukumos nebūt neliecina par pašu skandālu veidu līdzību, bet gan drīzāk būtu uzskatāma par paņēmienu kā medijiem piesaistīt plašāku sabiedrības

⁵⁸ Delfi. (2007). Par 2006. gada teicienu atzīts “Paņēma un uzmeta”. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/16660173/par-2006gada-teicienu-atzits-panema-un-uzmeta>

⁵⁹ TV3. (2024). Orleāna un “Vienotības” tiesā pieaicinātie politiķi sniedz strīdīģas liecības. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/neka-personiga/orleana-un-vienotibas-tiesa-pieaicinatie-politiki-sniedz-stridigas-liecibas/>

⁶⁰ Schudson, M. (1992). *Watergate in American Memory: How We Remember, Forget, and Reconstruct the Past*. Basic Books. Pp.74., 80., 104.

⁶¹ BBC. (2020). Why is every scandal called a -gate? *BBC Bitesize*. Izgūts no <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zt4tqfr>; Kulģavova, L. (2022). Dynamics of suffix –gate in culture and language. *SHS Web of Conferences*, 134, 00147. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213400147>

⁶² Apollo.lv. (2021). “De Facto”: Dobelģeitas “zelta balss” ģpašnieks atkāģpies no vicemģra amata. *Apollo.lv*. Izgūts no <https://www.apollo.lv/7363511/de-facto-dobelģeitas-zelta-balss-ipasnieks-atkapijs-no-vicemera-amata>

⁶³ Seipule, A. (2018). *Skandālu ietekme uz politisko partiju un politiķu rezultātiem Saeimas vēlēģšanās. Latvijas gadģjums (2005-2014)* (Maģistra darģbs). Rģģa: Latvijas Universitātes Sociālo zinātģņu fakultātes Politikas zinātnes nodaģļa. Izgūts no LU noslēģuma darģbu datubāģes.

uzmanību. Votergeitas skandāla aizsāktā tendence Latvijas medijos novērojama arī ar politiku vai korupciju tieši nesaistītos skandālos, piemēram “Nevzļingeitas”⁶⁴ un “Dīzeļgeitas”⁶⁵ gadījumos, kas siastīti ar sankciju apiešanu, uzbrukumiem un krāpšanos ar automašīnu dzinēju izmešu rādījumiem.

Kopš neatkarības atjaunošanas Latvijā politiskie skandāli ir bijuši bieži sastopams fenomens, taču to intensitāte, ietekme un sabiedrības reakcija nav vērtējama viennozīmīgi. Laika posmā no 2000. līdz 2025. gadam politiskie skandāli ir skāruši dažādas jomas, no kurām redzamākie un sabiedrībai atmiņā paliekošākie skandāli ir:

Digitālās televīzijas skandāls (“Digitālgeita”) (2003)

Digitālās televīzijas ieviešanas projekts Latvijā, kas sākotnēji tika pasniegts kā tehnoloģiskās attīstības simbols, izvērtās par vienu no valsts vēsturē skaļākajiem korupcijas skandāliem – tā dēvēto “Digitālgeitu”. Šis gadījums spilgti izgaismoja, kā modernizācijas projekta aizsegā iespējams organizēt plaša mēroga finanšu izkrāpšanu, izmantojot sarežģītas shēmas un fiktīvus darījumus ar augsta līmeņa politiķu iesaisti.

Projekta būtība bija šķietami vienkārša – veikt pāreju no analogās uz digitālo televīziju, ko koordinēja valsts uzņēmums “Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” (LVRTC). Taču drīz vien izgaismojās, ka aiz radītās digitālās modernizācijas fasādes slēpjas pavisam cita motivācija – valsts budžeta naudas pārpumpēšana caur ofšoru firmām, kuras bija saistītas ar Latvijas ietekmīgākajām politiskajām un ekonomiskajām figūrām. Centrālā loma shēmā bija piešķirta uzņēmumam “Kempmayer Media Ltd”, kas formāli tika pasniegts kā pieredzējis digitalizācijas partneris, bet faktiski kalpoja kā rīks valsts naudas aizpludināšanai.

Firmas īpašnieku struktūra bija miglaina, daļas piederēja tā laika premjera Andra Šķēles padomnieka, Jurgim Liepniekam piederošām ārzonu firmām, aiz citām slēpās ar Šķēli tieši saistīti fondi, bet formālo vadību pārstāvēja cilvēki ar ciešām saitēm politiskajās aprindās. Vienlaikus tika izveidota arī valsts meitasfirma “Digitālais Latvijas radio un televīzijas centrs” (DLRTC), kas

⁶⁴ LSM. (2024). Nevzļingeita Rīgā: oligarhu cīņās piedalās portāli “jauns.lv” un “kompromat.lv”; Avenam piedāvāts nopirkt skandalozo saraksti. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/29.09.2024-nevzlingeita-riga-oligarhu-cinas-piedalas-portali-jaunslv-un-kompromatlv-avenam-piedavats-nopirkt-skandalozo-saraksti.a570435/>

⁶⁵ LSM. (2018). Dīzeļgeita Latvijā nav beigusies; videi nodarīto kaitējumu nerēķinās. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/04.04.2018-dizeļgeita-latvija-nav-beigusies-videi-nodarito-kaitejumu-nerekinas.a273656/>

pārņēma kapitāldaļas no “Latvijas Mobilā Telefona” (LMT), lai iegūtu finansējumu šim “projektam”.

Parakstītais līgums 2002. gadā starp DLRTC un “Kempmayer” paredzēja darījumus 53,5 miljonu ASV dolāru apmērā. Tas tika noslēgts bez caurskatāma konkursa un bez valdības akcepta. Izmeklēšana vēlāk atklāja, ka šī nauda caur virkni starpniekfirmu daļēji atgriezās pie Latvijas politiķiem vai viņu pietuvinātām personām. Sabiedrībai un valdībai tobrīd oficiāli tika pasniegts stāsts par “tehnoloģisko lēcienu”, taču būtībā notika organizēta naudas izkrāpšana, ko piesedza likumiski dokumenti un politiskie kontakti.

Skandāls nāca gaismā, kad 2003. gadā pie varas nāca Einara Repšes valdība. Ministru prezidents publiski norādīja, ka aiz projekta stāv “latviešu bāleliņi”, bet Šķēle to noliedza.⁶⁶ Tika uzsākta izmeklēšana, kuras gaitā kļuva skaidrs, ka darījuma juridiskā un finanšu arhitektūra bija apzināti konstruēta tā, lai grūti izsekot patiesajiem labuma guvējiem.

Lai gan “Kempmayer” vēlāk tika piespriests atmaksāt 6,9 miljonus dolāru pēc Stokholmas arbitrāžas sprieduma, reālie zaudējumi Latvijai bija daudz lielāki – gan finansiāli, gan reputācijas ziņā. No pamatlīstas vēlāk tika izdalītas arī citas lietas, kas arī guva plašu sabiedrības un mediju rezonansi, izgaismojot arī vēl citu personu (piemēram tā laika satiksmes ministra Aināra Šlesera, “Lattelecom” vadības, satiksmes ministrijas amatpersonu u.c) iesaisti. Ap šo lietu arī pēc vairāk kā 20 gadiem nebeidz virmot dažādas kaislības un periodiski skandāli, joprojām tā arī nenonākot pie skaidra iznākuma un reāli piemērotiem sodiem. Turklāt vienam no šajā lietā iesaistītajiem politiķiem – Ainaram Šleseram šis skandāls nav traucējis vēlāk tikt ievēlētam gan Rīgas domē, gan arī vairākos Saeimas sasaukumos.

“Digitālgeita” bieži tiek uzskatīta kā caurskatāmības, atbildības, politiskās kontroles un ātras un taisnīgas tiesas izgāšanās piemērs. Tā parādīja, cik viegli Latvijas politiskajā sistēmā iespējams piesegt finanšu shēmas ar “valsts attīstības” retoriku, un cik grūti vēlāk pierādīt nodarīto kaitējumu šo shēmu autoriem likuma priekšā.⁶⁷

⁶⁶ Delfi. (2004). Šķēle: aiz “Kempmayer” nestāv latviešu bāleliņi. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/6725664/skele-aiz-kempmayer-nestav-latviesu-balelini>

⁶⁷ Mače, Z. (2015). Digitālgeita: lietas vēsture un tiesa. *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/rubrika/radars/digitalgeita-lietas-vesture-un-tiesa.182463>; LSM. (2024). Prokurors iesniedz kasācijas protestu otrajā digitālās TV lietā. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/11.01.2024-prokurors-iesniedz-kasacijas-protestu-otraja-digitalas-tv-lieta.a538526/>; Sabiedrība par atklātību – Delna. (2011). Digitālgeita. *Deputāti uz Delnas*. Izgūts no <http://old.deputatuzdelnas.lv/lv/notikumu-hronika/lielakie-korupcijas-un-politikas-skandali/digitalgeita.html>

Kukuļošana Jūrmalas domes priekšsēdētāja ievēlēšanā (“Jūrmalgeita”) (2005)

2005. gada martā Jūrmalas domē norisinājās mēra vēlēšanas, kurās viens no pretendentiem, Juris Hlevickis, vēlējās nodrošināt sev pietiekamu balsu skaitu, lai tiktu ievēlēts. Lai iegūtu nepieciešamo atbalstu, deputātam Ilmāram Ančānam tika piedāvāts kukulis 20 000 eiro apmērā, taču Ančāns par situāciju ziņoja tiesībsargājošajām iestādēm, un KNAB sāka izmeklēšanu. Izmeklētāji atklāja, ka korupcijas shēmā bija iesaistītas vairākas personas: Juris Hlevickis, kurš ticās pēc mēra amata, Igors Dreija, uzņēmējs, kurš darbojās kā starpnieks kukuļošana, un Leonīds Alksnis, bijušais Jūrmalas domes priekšsēdētāja vietnieks. KNAB fiksēja kukuļošanas darījumu, un vainīgās personas tika aizturētas, padarot šo lietu par vienu no pirmajām, kur KNAB aktīvi un veiksmīgi atklāja augsta līmeņa politisko korupciju Latvijā.⁶⁸ Pēc vairākiem gadiem ilgušās tiesvedības Juris Hlevickis sākotnēji saņēma nosacītu sodu, taču pēc apelācijas tika piespriesta reāla brīvības atņemšana, savukārt Igors Dreija un Leonīds Alksnis arī tika atzīti par vainīgiem un saņēma sodus par dalību kukuļošanas shēmā. Jūrmalgeitas skandālam bija nozīmīgas sekas: pastiprināta sabiedrības uzmanība politiskajai korupcijai, KNAB nostiprināja savu lomu kā efektīva institūcija cīņā pret politisko korupciju, un politiskā vide kļuva piesardzīgāka, jo politiķi un uzņēmēji saprata, ka kukuļošana var novest pie reāliem sodiem. Lai gan kopš skandāla ir pagājuši gandrīz divdesmit gadi, Jūrmalgeita joprojām tiek uzskatīta par vienu no skaļākajiem korupcijas skandāliem Latvijas vēsturē, kas atstāja ilgstošu ietekmi uz politisko vidi un tiesībsargājošo iestāžu darbu.⁶⁹

Gunta Belēviča “rindu lieta” (2016)

Gunta Belēviča “rindu lieta” iezīmē vienu no spilgtākajiem un paradoksālākajiem gadījumiem Latvijas politikā, kur privātu interešu sajaukšanās ar valsts amatpersonas amata pienākumiem noveda pie ministra atkāpšanās. 2016. gada jūnijā toreizējais veselības ministrs Guntis Belēvičs tika pieķerts melos saistībā ar rindas apiešanu medicīnisku pakalpojumu veikšanai, kas izraisīja plašu rezonansi sabiedrībā un medijos.

⁶⁸ Sabiedrība par atklātību – Delna. (2011). Pretkorupcijas stunda [Buklets]. *Delna.lv*. Izgūts no https://delna.lv/wp-content/uploads/2011/04/Pretkorupcijas-stunda_buklets.pdf

⁶⁹ Transparency International. (2007) Valsts ziņojums – Latvija. “Alternatīva klusēšanai. Trauksmes cēlāju aizsardzība 10 Eiropas valstīs”. *Delna.lv*. Izgūts no https://delna.lv/wp-content/uploads/2011/04/Trauksmes-celeju-aizsardziba-LATVIJA_zinojums2.pdf

Skandāls sākās ar faktu, ka Belēvičs, kurš iepriekš publiski bija kritizējis garās rindas valsts apmaksātajiem veselības aprūpes pakalpojumiem, pats bija saņēmis ārstēšanu bez rindas Latvijas Onkoloģijas centrā. Kad žurnālisti par to sāka interesēties, Belēvičs sākotnēji noliedza, ka būtu izmantojis politisko ietekmi vai saņēmis neatbilstošas priekšrocības. Viņš apgalvoja, ka ārstēšanos veicis privāti un par to samaksājis no personīgajiem līdzekļiem.⁷⁰ Tomēr, kad mediji pieprasīja maksājuma dokumentus (čekus), izrādījās, ka tādi neeksistē.

Šī pretruna, kurai sekoja premjerministra Māra Kučinska iniciēta pārbaude, atklāja, ka Belēvičs bija sniedzis sabiedrībai nepatiesu informāciju un bija saņēmis valsts apmaksātu ārstēšanu ātrāk nekā tas viņam būtu pienācies⁷¹. Šīs darbības tika interpretētas kā ētikas pārkāpums un melu skandāls, kas noveda pie viņa atkāpšanās no veselības ministra amata.

Mediji skandālu atspoguļoja, izmantojot vairākus rāmējumus un vēstījumus. Viens no dominējošajiem bija “sabiedrības uzticības veselības aprūpes sistēmai zaudēšana”,⁷² kur uzsvars tika likts uz faktu, ka veselības ministrs, kurš cīnījās par veselības aprūpes pieejamību, pats izmantoja īpašas privilēģijas. Šis rāmējums pastiprināja sabiedrības sašutumu un uztveri, ka politiskā elite nav pakļauta tiem pašiem noteikumiem kā pārējie pilsoņi un sistēma to pieļauj.

Belēviča atkāpšanās notika strauji un uzskatāma par sabiedrības un mediju spiediena rezultātu. Viņš zaudēja ne tikai ministra amatu, bet arī politisko uzticamību, un, lai gan viņa vārds vairākus gadus vēlāk izskanēja kā potenciāls Rīgas domes deputāta kandidāts 2025. gada pašvaldību vēlēšanās,⁷³ G. Belēvičs vēlāk politikā aktīvi vairs nav atgriezies. Šis gadījums kalpo par piemēru tam, kā politisks skandāls var radīt sekas politiķa karjerai.

⁷⁰ TV3 Ziņas. (2015). Belēvičs rāda operācijas rētas un noliedz, ka tās ieguvis Onkoloģijas centrā, apejot pacientu rindu. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinass.tv3.lv/latvija/belevics-rada-operacijas-retas-un-noliedz-ka-tas-ieguvis-onkologijas-centra-apejot-pacientu-rindu/>

⁷¹ TV3 Ziņas. (2016). Belēvičs atzīstas melos un atkāpjas no amata. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinass.tv3.lv/latvija/politika/video-belevics-atzistas-melos-un-atakpjas-no-amata/>

⁷² LSM. (2016). Eksperti: Belēviča ārstēšanas lieta parāda – veselības aprūpes sistēma ir sabrukusi. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/eksperti-belevica-arstesanas-lieta-parada-veselibas-aprupes-sistema-ir-sabrukusi.a187155/>; Tautas Balss. (2016). Sabiedrība sašutusi: Belēvičs apiet rindu un saka, ka ir apmelots. *Tautasbalss.lv*. Izgūts no <https://www.tautasbalss.lv/sabiedriba-sasutusi-belevics-apiet-rindu-un-saka-ka-ir-apmelots/>

⁷³ LSM. (2024). Partijas pošas Rīgas domes vēlēšanām: cīņa izvērsās dancī ap Šleseru. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.09.2024-partijas-posas-rigas-domes-velesanam-cina-izversas-danci-ap-sleseru.a567097/>

“Rīdzenes sarunu” (Oligarhu) lieta (2017)

Skandāla centrā nonāca trīs ietekmīgi uzņēmēji un politiķi – Ainārs Šlesers, Andris Šķēle un Aivars Lembergs, kurus sabiedrībā sāka dēvēt par “trīs oligarhiem”. Skandāls kļuva plaši zināms pēc tā dēvēto “Rīdzenes sarunu” publiskošanas 2017. gadā, kad žurnāls “Ir” atklāja Valsts drošības dienesta operatīvās izsekošanas materiālus no 2010. gada, kuros minētie politiķi slepeni tikās viesnīcās “Rīdzene” numuros, lai aiz slēgtām durvīm apspriestu politiskas shēmas, ietekmes sadali un iespējamu valsts pārvaldes manipulāciju savās interesēs.⁷⁴

Sarunās atklājās centieni ietekmēt medijus, tostarp “Latvijas Avīzi”, kā arī diskusijas par kontrolētas partijas izveidi, ekonomisko interešu saskaņošanu un vēlmi ietekmēt Satversmes aizsardzības biroja vadību. Šie atklājumi izgaismoja, cik lielā mērā valsts lēmumu pieņemšanas process var tikt pakļauts šaurām grupu interesēm, apejot demokrātiskus mehānismus un sabiedrisko kontroli.⁷⁵

Lai gan šie fakti izraisīja plašu rezonansi sabiedrībā un medijos, kā arī tika ierosināta parlamentārā izmeklēšanas komisija, kriminālprocesuālā līmenī “Oligarhu lieta” vēlāk tika izbeigta pierādījumu trūkuma dēļ.⁷⁶ Tas savukārt izraisīja vēl lielāku sabiedrības neapmierinātību un uzticības krīzi gan tiesībsargājošajās iestādēs, gan politiskajā elitē. Lietas izmeklēšanas neveiksme bieži tiek interpretēta kā norāde uz institucionālu vājumu, nespēju cīnīties ar augsta līmeņa korupciju un tiesiskuma deficītu Latvijā.

Šis skandāls kļuva arī par katalizatoru plašākām sabiedriskām diskusijām par politiskās kultūras kvalitāti, mediju neatkarību un valsts pārvaldības caurspīdīgumu. Tajā pašā laikā “Oligarhu lieta” kalpo kā uzskatāms piemērs tam, kā žurnālistiskā izmeklēšana un mediju rīcība var ietekmēt politisko dienaskārtību un uz laiku radīt spiedienu uz varas struktūrām, pat ja tas nenoved pie juridiskas atbildības.

⁷⁴ Ir.lv. (2024). Publiskotas KNAB ierakstītās “Rīdzenes sarunas”. *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/rubrika/tema/publiskotas-knab-ierakstitas-ridzenes-sarunas.213293>

⁷⁵ LSM. (2017). Žurnāls: "Rīdzenes sarunas" atklāj, kā oligarhi centušies pakļaut medijus savas ietekmes būvēšanai. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zurnals-ridzenes-sarunas-atklaj-ka-oligarhi-centusies-paklaut-medijus-savas-ietekmes-buvešanai.a241610/>

⁷⁶ LSM. (2017). Pēc oligarhu lietas caurskatīšanas KNAB izbeidz pārbaudes par divām epizodēm. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/pec-oligarhu-lietas-caurskatisanas-knab-izbeidz-parbaudes-par-divam-epizodem.a249313/>

“Saskaņas” konsultanti un Rīgas satiksmes korupcijas skandāli – Ameriks, Ušakovs (2018)

Latvijas politiskajā vidē īpaši nozīmīgi ir arī divi savstarpēji saistīti skandāli – tā sauktā “Saskaņas” konsultantu lieta un “Rīgas satiksmes” korupcijas skandāls.⁷⁷ Abos gadījumos uzmanības centrā bija galvaspilsētas toreizējā vara – partijas “Saskaņa” un “Gods kalpot Rīgai” un to politiķi – Nils Ušakovs un Andris Ameriks. Šis skandāls izgaismoja sistemātisku resursu izmantošanu savtīgos un partijas interešu nolūkos, kā arī kļuva par vienu no redzamākajiem piemēriem, kā mediju rāmējums var ietekmēt politisko atbildību un sabiedrisko uztveri.

Lieta nonāca mediju redzeslokā, kad žurnālisti sāka izmeklēt, cik daudz līdzekļu Rīgas domes vadība tērējusi ārējiem padomniekiem un sabiedrisko attiecību pakalpojumiem. Atklājās, ka gadiem ilgi Rīgas dome bija slēgusi līgumus ar virkni “konsultantu”, kuru faktiskā loma bija neskaidra, taču viņi regulāri saņēma ievērojamu atalgojumu par visticamāk fiktīvi veiktiem pakalpojumiem.⁷⁸ Šie līgumi nereti tika slēgti ar “Saskaņai” un “Gods kalpot Rīgai” pietuvinātiem cilvēkiem,⁷⁹ lielai daļai no tiem vēlāk arī ziedojot ievērojamu daļu atalgojuma kādai no abām minētajām partijām, tādējādi radot aizdomas par publisko līdzekļu novirzīšanu partijas interesēm un varas noturēšanai.

Vēl nozīmīgāks bija “Rīgas satiksmes” korupcijas skandāls, kurš uzliesmoja 2018. gada nogalē. KNAB aizturēja vairākas personas, tai skaitā “Rīgas satiksmes” valdes locekļus, saistībā ar iespējamu kukuļu izspiešanu un nelikumībām iepirkumos. Aizdomas bija par miljonu eiro kukuļiem, kas maksāti, lai nodrošinātu labvēlīgus iepirkuma rezultātus. Šis skandāls neizbēgami sasniedza arī toreizējo Rīgas domes priekšsēdētāju Nilu Ušakovu un viņa vietnieku Andri Ameriku, kuri gan noliedza savu iesaisti, tomēr tika pakļauti sabiedrības un politisko konkurentu spiedienam.

Abi skandāli tika plaši atspoguļoti medijos, un to rāmējums būtiski ietekmēja sabiedrības viedokli. Dominēja “sistēmiskas korupcijas” rāmējums, kas uzsvēra, ka Rīgas domē valdījusi ilgstoša shēmošana, padarot pašvaldību par partiju interešu apkalpošanas mehānismu. Īpaši tika izcelta arī šādas sistēmas pastāvēšana augstākā līmeņa politiskās vadības aizsegā.

⁷⁷ LSM. (2024). Rīgas satiksmes konsultantu prāva: tiesa nenotic Bemhenam un citiem bijušajiem valdes locekļiem. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.12.2024-rigas-satiksmes-konsultantu-prava-tiesa-nenotic-bemhenam-un-citiem-bijusajiem-valdes-locekliem.a578490/>

⁷⁸ LA.LV. (2019). Policija pārbaudīs, vai “Rīgas satiksmes” konsultanti nodarbināti fiktīvi. *LA.LV*. Izgūts no <https://www.la.lv/policiju-parbaudis-vai-rigas-satiksmes-konsultanti-nodarbinati-fiktivi>

⁷⁹ LSM. (2019). 28 ar “Saskaņu” saistīti “Rīgas satiksmes” konsultanti. Kas viņi ir? *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/28-ar-saskanu-saistiti-rigas-satiksmes-konsultanti-kas-vini-ir.a317184/>

Vairāku mediju publikācijās Nils Ušakovs tika attēlots kā harizmātisks, bet autoritārs līderis, kurš piesedza korupciju, bet Andris Ameriks – kā pragmatiskais “pelēkais kardināls”, kurš kontrolēja ekonomiskās intereses, nereti tiek piesaukts arī kā “Misters 20”⁸⁰ vai “Misters 20%”.⁸¹

Nozīmīga bija arī sabiedrības līdzdalība sociālajos medijos un ielās – Rīgā notika vairāki protesti ar prasībām pēc mēra atkāpšanās.⁸² Spiediena rezultātā 2019. gada sākumā Ušakovs tika atstādināts no amata, ko iniciēja par pašvaldību darbu atbildīgais vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs,⁸³ bet vēlāk viņš kandidēja un tika ievēlēts Eiropas Parlamentā. Ameriks, savukārt, pats atkāpās no amata,⁸⁴ saglabājot politisko ietekmi citos līmeņos un vēlāk arī tika ievēlēts Eiropas Parlamentā.

Šie skandāli ne tikai noveda pie konkrētu amatpersonu atkāpšanās, bet arī būtiski iedragāja “Saskaņas” un visas Rīgas domes tēlu. Ilgstoši veidotais priekšstats par “efektīvu saimniekošanu” tika aizstāts ar uztveri par korupciju, caurredzamības trūkumu un cinisku varas izmantošanu. Mediju rāmējums šajā gadījumā kalpoja kā instruments, kas demontēja publisko uzticību un mainīja Rīgas politisko ainavu, kā arī vēlāk bieži tika izmantots citu politisko konkurentu retorikā.

Jura Pūces autostāvvietas caurlaides lieta (2020)

Jura Pūces autostāvvietas caurlaides izmantošanas skandāls izcēlās 2020. gada rudenī, kad atklājās, ka tā brīža vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs J. Pūce bija neatļauti izmantojis Rīgas pašvaldības autostāvvietu caurlaidi, kas viņam vairs nepienācās pēc deputāta amata atstāšanas.

Skandāls sākās ar toreizējā Rīgas domes deputāta Māra Mičerevska publisku paziņojumu, ka Pūce esot lūdzis viņam pašvaldības autostāvvietu caurlaidi.⁸⁵ Sākotnēji Pūce noliedza šos

⁸⁰ Viņķele, I. (2013). Amerika otrais vārds Rīgā ir “Misters 20%”. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/viedokli/vinkele-amerika-otrais-vards-riga-ir-misters-20/>

⁸¹ Jauns.lv. (2017). Ameriks: "Pret iesauku Misters 20% iztuos ar humoru". *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/257903-ameriks-pret-iesauku-misters-20-iztuos-ar-humoru>

⁸² Radio Free Europe/Radio Liberty. (2019). Riga Residents Demand Mayor's Resignation. *RFE/RL*. Izgūts no <https://www.rferl.org/a/latvia-riga-protest-mayor/29799938.html>

⁸³ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. (2019). Pūce: Lēmums atstādināt Ušakovu pieņemts, lai aizstāvētu rīdziniekus pret, iespējams, noziedzīgu pilsētas izsaimniekošanu. *VARAM*. Izgūts no <https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/puce-lemums-atstadinat-usakovu-pienemts-lai-aizstavetu-ridziniekus-pret-iespejams-noziedzigu-pilsetas-izsaimniekosanu>

⁸⁴ LSM. (2018). Ameriks atkāpjas no Rīgas vicemēra amata. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ameriks-atkapijas-no-rigas-vicemera-amata.a303240/>

⁸⁵ Santa.lv. (2020). Deputāts Mičerevskis atklāj Pūces stāvvietas skandāla aizkulises. *Santa.lv*. Izgūts no <https://www.santa.lv/raksts/aktuali/deputats-micerevskis-atklaj-puces-stavvietas-skandala-aizkulises-37463/>

apgalvojumus, tomēr, pieaugot sabiedrības un mediju spiedienam, atzina savu rīcību un atkāpās no ministra amata.⁸⁶

Mediji šo gadījumu atspoguļoja dažādos veidos, izmantojot vairākus rāmējumus, kas ietekmēja sabiedrības uztveri par notikušo. Viens no dominējošajiem rāmējumiem bija “ētikas pārkāpums un morālā atbildība”, kas uzsvēra Pūces negodprātīgu rīcību un nepieciešamību uzņemties politisko atbildību. Otrs būtisks rāmējums bija “korupcijas draudi un politiskā sistēma”,⁸⁷ kas lika šo skandālu aplūkot plašākā kontekstā, analizējot caurspīdīguma un godprātības trūkumu valsts pārvaldē. Daži mediji izmantoja arī “cilvēciskās kļūdas un atvainošanās” rāmējumu, koncentrējoties uz Pūces publisko nožēlu un atkāpšanās stratēģiju kā veidu, kā saglabāt savu politisko karjeru.⁸⁸

Ja sākotnēji Pūces noliegums būtu guvis lielāku ticamību vai arī ja mediji būtu vairāk uzsvēruši viņa atvainošanās stratēģiju, viņa atkāpšanās varētu arī nesekot. Tomēr, tā kā dominēja korupcijas un ētikas pārkāpuma naratīvs, mediju spiediens kļuva pietiekami liels, lai J. Pūce būtu spiests atkāpties.

Neskatoties uz šo skandālu, Pūce politiku nepameta un pēc ministra amata atstāšanas atjaunoja Seimas deputāta mandātu un turpināja iesaistīties politikā arī pēc parlamenta sasaukuma beigām. Viņš pašlaik ir partijas “Latvijas Attīstībai” Rīgas domes priekšsēdētāja amata kandidāts,⁸⁹ kas apliecina, ka politisko reputāciju var atjaunot, ja mediju un sabiedrības uzmanība novirzās uz citiem jautājumiem. Tas arī parāda, ka politiskās atbildības mehānismi Latvijā ir elastīgi un lielā mērā atkarīgi no mediju un sabiedrības uztveres, kā arī izceļ paša skandālā iesaistītā politiķa komunikācijas lomu, īpaši par neglaimojošām tēmām un patiesās notikumu gaitas izklāstīšanu.

⁸⁶ LSM. (2020). Pūce atzīstas melos par Rīgas domes stāvvietu izmantošanu un atkāpjas no ministra amata. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/puce-atzistas-melos-par-rigas-domes-stavvietu-izmantosanu-un-atkapjas-no-ministra-amata.a381512/>

⁸⁷ Delfi. (2021). Pūces stāvvietu atļaujas lietā KNAB vairākiem iesaistītajiem piemēro naudas sodu. *Delfi*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/52936373/puces-stavvietu-atlaujas-lieta-knab-vairakiem-iesaistitajiem-piemero-naudas-sodu>

⁸⁸ Jauns.lv. (2020). Ministrs Pūce paziņo par demisiju: "Esmu pieļāvis kļūdu". *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/413547-ministrs-puce-pazino-par-demisiju-esmu-pielavis-kludu>

⁸⁹ Jauns.lv. (2025). Kas ir slavenais "Pūces plāns"? *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/640617-kas-ir-slavenais-puces-plans>

“Rail Baltica” projekta izmaksu pieaugums (2024/2025)

“Rail Baltica” projekts, kas paredz ātrgaitas dzelzceļa savienojuma izveidi starp Baltijas valstīm un pārējo Eiropu, ir saskāries ar ievērojamu izmaksu pieaugumu 2024. un 2025. gadā. Sākotnēji plānotās izmaksas ir būtiski pieaugušas, sasniedzot aptuveni 15,3 miljardus eiro visā Baltijā, no kuriem 6,4 miljardi eiro ir paredzēti Latvijai⁹⁰ un pastāv nopietnas bažas par šī projekta īstenošanas iespējām, jo valsts budžetā nav visu tam nepieciešamo līdzekļu.

2024. gada decembrī Latvijas valdība vienojās par “Rail Baltica” projekta prioritārajiem uzdevumiem un noteica maksimālās pieļaujamās izmaksas, lai kontrolētu turpmāko izmaksu pieaugumu. Tomēr šis lēmums izraisīja plašu sabiedrības un mediju uzmanību, jo daudzi uzskatīja, ka projekta pārvaldība nav pietiekami efektīva un caurspīdīga.⁹¹

Skandāls saistībā ar “Rail Baltica” projektu izcēlās, kad atklājās, ka daļa no izmaksu pieauguma ir saistīta ar neprecīziem sākotnējiem aprēķiniem un nepietiekamu projekta uzraudzību. Saeimas parlamentārā izmeklēšanas komisija secināja, ka projekta problēmas sākās jau 2013./2014. gadā, kad tika pieļautas būtiskas kļūdas projektēšanā un plānošanā.⁹² Turklāt, 2024. gada augustā tika atklāts, ka Latvija varētu zaudēt aptuveni 172 miljonus eiro Eiropas Savienības finansējuma nokavētu projektēšanas darbību dēļ.⁹³ Šie atklājumi izraisīja sabiedrības neapmierinātību un prasības pēc lielākas atbildības un skaidrības no projekta īstenošanai un valdības.

Skandāls saistībā ar “Rail Baltica” projekta izmaksu pieaugumu un nepietiekamu uzraudzību būtiski ietekmēja satiksmes ministru Kasparu Briškenu. Parlamentārā izmeklēšanas komisija norādīja, ka Briškens, kurš iepriekš bija “RB Rail” stratēģiskais direktors, ir atbildīgs par vairākām kļūdām projektēšanas un plānošanas procesā. Šīs kļūdas, kopā ar citiem faktoriem, veicināja izmaksu pieaugumu un radīja sabiedrības neapmierinātību. Briškenu reputācija tika ievērojami iedragāta, un viņš saskārās ar kritiku gan no sabiedrības, gan politiskajiem oponentiem.

⁹⁰ Rail Baltica. (2024). Rail Baltica iepazīstina ar atjaunotās izmaksu un ieguvumu analīzes rezultātiem. *RailBaltica.org*. Izgūts no <https://www.railbaltica.org/lv/rail-baltica-iepazistina-ar-atjaunotas-izmaksu-un-ieguvumu-analizes-rezultatiem/>

⁹¹ LSM. (2024). Rail Baltica projektam noteiks izmaksu griestus; sapnis par Rīgas iekļaušanu vēl nemirst. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/10.12.2024-rail-baltica-projektam-noteiks-izmaksu-griestus-sapnis-par-rigas-ieklausanu-vel-nemirst.a579686/>

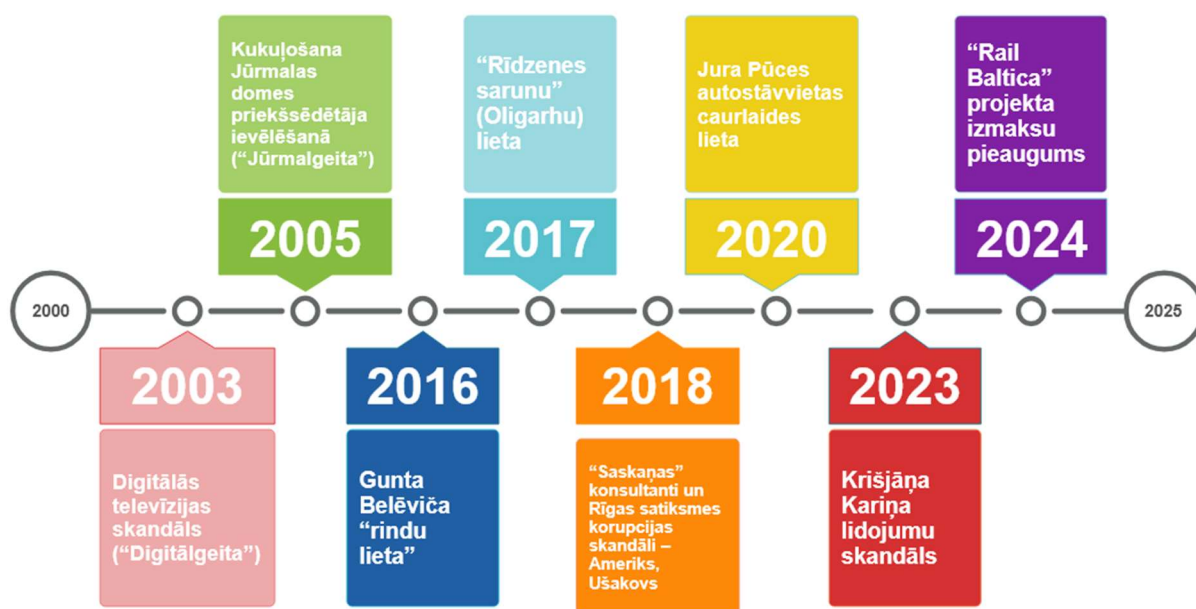
⁹² Latvijas Republikas Saeima. (2024). Parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojums par "Rail Baltica" projekta īstenošanu. *Saeima.lv*. Izgūts no <https://railbaltica.saeima.lv/galazinojums>

⁹³ LSM. (2025). Kas notiek ar "Rail Baltica"? Nokavētās projektēšanas dēļ Latvija provizoriski zaudēs 172 miljonus eiro CEF finansējuma. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/27.02.2025-kas-notiek-ar-rail-baltica-nokavetas-projektesanas-del-latvija-provizoriski-zaudes-172-miljonus-eiro-cef-finansejuma.a589470/>

Galū galā, 2025. gada februārī, premjerministre Evika Siliņa pieprasīja Briškenu atkāpšanos no amata, to gan tieši nepamatojot ar šo skandālu.⁹⁴

Lai gan “Rail Baltica” projekts joprojām tiek uzskatīts par stratēģiski svarīgu Baltijas reģiona attīstībai un integrācijai Eiropas transporta tīklā, izmaksu pieaugums un ar to saistītais skandāls ir uzsvēris nepieciešamību pēc stingrākas projekta pārvaldības un uzraudzības, lai nodrošinātu tā veiksmīgu īstenošanu.

Uzskatāmībai autors ir izveidojis uzskaitīto skandālu laika līniju (sk. 2.1. att.), kas vizuāli ataino to hronoloģisko secību un ļauj izcelt redzamāko un sabiedrības atmiņā paliekošāko politisko skandālu izplatību dažādos laikposmos Latvijā.

2.2. att. Politisko skandālu Latvijā laika līnija (2000–2025)⁹⁵

⁹⁴ LSM. (2025). Premjere lūdz atkāpties ministrus Briškenu, Čakšu un Auguli. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.02.2025-premjere-ludz-atkapties-ministrus-briskenu-caksu-un-auguli.a588791/>

⁹⁵ Laika līnijā attēlotie gadskaitļi atspoguļo laiku, kad skandāls pirmo reizi parādījies medijos. Izvēlētajām krāsām ir tikai ilustratīva nozīme.

2.2. Kariņa lidojumu skandāls

Gan šajā skandālā iesaistītās amatpersonas amats (bijušais premjers un ārlietu ministra postenis), gan nelikumīgi iztērētā naudas summa (vairāki simti tūkstošu EUR), gan dažādu ar skandālu saistītu notikumu skaits, kā arī plašā publicitāte ļauj Kariņa lidojumu skandālu droši pieskaitīt šī gadsimta lielākajiem līdz šim notikušajiem skandāliem.

Šajā apakšnodaļā autors apskatīs skandāla notikumu secību no 2 skatupunktiem – piemērojot notikumiem Dž. Tomsona definētās skandāla fāzes, kā arī veicot hronoloģisku galveno notikumu uzskaitījumu, tos apkopojot pārskatāmā tabulā, kas turpmākajās darba nodaļās ļaus precīzāk analizēt ziņu publikāciju un to rāmējumu korelāciju ar skandāla notikumiem.

Piemērojot Tomsona teorētiskās atziņas, autoram notikumu hronoloģijā ir izdevies identificēt visas pētnieka definētās skandāla fāzes. Lai gan pilnīgi precīzu un nepārprotamu robežu starp šīm fāzēm nav iespējams novilkt – tās pārklājas un konkrētajā skandālā notikumi attīstījušies ļoti dinamiski, Tompsona strukturējums sniedz lietderīgu analītisku ietvaru skandāla attīstības izpratnei. Balstoties uz šo pieeju, šīs nodaļas pirmajā daļā tiks izdalītas un aprakstītas galvenās epizodes, kas atbilst katrai skandāla fāzei.

Pirms-skandāla fāze

Pirmā informācija par Kr. Kariņa 2023. gadā izmantotajiem speciālajiem avioreisiem parādījās 2023. gada 27. oktobrī mediājā “Latvijas avīze”, atsaucoties uz kāda lidostā strādājošā pausto,⁹⁶ savukārt neilgi pēc tam arī citos medijos parādījās jau daudz detalizētāka informācija saistībā ar Saeimas opozīcijā esošās partijas “Apvienotais saraksts” pieprasījumu sniegt informāciju par Kariņa premjera pilnvaru laikā notikušajiem lidojumiem laika posmā no 2021. līdz 2023. gadam.⁹⁷ Latvijas žurnālisti analizēja bijušā premjerministra Krišjāņa Kariņa ārvalstu vizīšu izmaksas, pamatojoties uz publiski pieejamiem izdevumu datiem un no Valsts kancelejas saņemtās informācijas. Sākotnēji tika ziņots, ka Kariņš kā premjers kopā ar delegāciju ārvalstu ceļojumiem izmantojis speciālos avioreisus 18 reizes no kopumā 53 lidojumiem tiem no valsts budžeta kopā iztērējot aptuveni 613 tūkstošus eiro. Mediji uzskaitīja arī 12 minēto lidojumu galamērķus un pētīja iepriekšējo valdības vadītāju praksi, kas apstiprināja, ka līdzīgus reisus izmantojuši arī citi Latvijas

⁹⁶ Šveicars, R. (2023, 27. oktobris). Kariņa lidojumi izmaksājuši dārgi. *Latvijas Avīze*, 207 (7396), 8.

⁹⁷ LSM. (2023). Kariņa speciālie avioreisi: arī lidojumiem uz Rīgu piektdienās pēc sen ielānotām sanāksmēm. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/26.11.2023-karina-specialie-avioreisi-ari-lidojumiem-uz-rigu-piektdienas-pec-sen-ieplanotam-sanaksmem.a533071/>

premjieri, un uzklausiņa dažādus iesaistīto personu, tostarp paša Kariņa, skaidrojumus par notikušo⁹⁸. Informācija nonāca plašākas sabiedrības redzeslokā, sākās aktīva mediju iesaiste un sabiedrības reakcija.

Atbilstoši Tompsona definētajām skandāla fāzēm, šajā gadījumā par pirms-skandāla fāzi uzskatāms laika posms kopš Covid pandēmijas sākšanās un periods pēc tās, kad K. Kariņš sāka izmantot privātos reisos (aptuveni no 2021. gada līdz 2023. gada vidum). Čarterlidojumu organizēšana notika bez plašas sabiedrības uzmanības. Informācija par lidojumu izmaksām un procedūrām bija zināma tikai ierobežotam institūciju un amatpersonu lokam (Premjera birojam, Valsts kancelejai), un netika uzskatīta par problemātisku publiskajā telpā. Šajā posmā, kā uzsver Tompsons, iespējamie pārkāpumi vai pretrunas var palikt slēpti, līdz tie tiek atklāti vai kļūst par sabiedrības interesi caur mediju aktivitātēm.

Skandāla norises fāze

Tā kā sākotnējā informācija nesniedza precīzus datus par katru no lidojumiem, bet tikai apstiprināja to faktu un izmaksas katrā no gadiem, mediji turpināja savu izmeklēšanu pieprasot sniegt iesaistītajām personām precizējumus par katra lidojuma datumiem, mērķiem, konkrētām reisu izmaksām un procedūru, kā šie lidojumi tikuši apstiprināti, un kāpēc tie vispār izvēlēti. Pēc atsevišķu mediju veiktās sākotnēji sniegtās informācijas analīzes un uzdotajiem jautājumiem atklājās, ka šādi lidojumi veikti daudz biežāk – kopumā 32 reizes un no valsts budžeta 18 gadījumos samaksāti vairāk kā 600 000 eur, par pārējiem reisiem uz Eiropadomes sēdēm maksājot Eiropas Savienība⁹⁹. Vēlāk atklājās, ka konkrēti lidojumi, piemēram, uz Briseli un Berlīni, maksājuši desmitiem tūkstošu eiro, kamēr bija iespējamās komercreisu alternatīvas. Tika publiskoti arī delegācijā esošo personu vārdi un skaits kā arī no Valsts kancelejas saņemtie skaidrojumi par līgumreisu izvēli un pamatojību. Tomēr mediji vērsa arī uzmanību tam, ka ne visos

⁹⁸ LSM. (2023). Kariņš kā premjers vizītēs ar privātu lidmašīnu devies 18 reizes; Saeima šo jautājumu nešķīdīs. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/15.11.2023-karins-ka-premjers-vizites-ar-privatu-lidmasinu-devies-18-reizes-saeima-so-jautajumu-nekidas.a531758/>; TV3 Ziņas. (2023). Kariņa premjerēšanas laikā valsts par viņa delegācijas speciālajiem avioreisiem samaksājusi 600 000 eiro. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/karina-premjeresanas-laika-valsts-par-vina-delegacijas-specialajiem-avioreisiem-samaksajusi-600-000-eiro/>

⁹⁹ LSM. (2024). LTV: Kariņa privāto lidojumu laikā «airBaltic» pasažieru reisos bija brīvas vietas. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.02.2024-ltv-karina-privato-lidojumu-laika-airbaltic-pasazieru-reisos-bija-brivas-vietas.a541304/>

gadījumos šādi skaidrojumi tika saņemti un vairākos gadījumos pastāvēja lētākas alternatīvas un nebija steidzamības, kas attaisnotu dārgos līgumreiskus.

“Apvienotais saraksts” pieprasīja Ministru prezidentei Evikai Siliņai skaidrojumus, savukārt Valsts kanceleja atbildēja, apliecinot iepriekš minētos izdevumu apmērus. 2023. gada novembrī un decembrī Saeimas komisijas vairākkārt izskatīja pieprasījumus, taču noraidīja detalizētāku izmeklēšanu. Vienlaikus Valsts kontrole uzsāka finanšu revīziju Valsts Kancelejā, bet Ģenerālprokuratūra – pārbaudi. Mediji norādīja arī uz neprecizitātēm Valsts kancelejas sākotnējos datos – piemēram, daļa lidojumu, kas bija uzrādīti kā ES apmaksāti, faktiski tika segti no valsts budžeta, jo Eiropadomes sekretariāta gada budžets jau bija izsmelts, kā arī nesakrita Valsts kancelejas un Eiropadomes Ģenerālsekretariāta uzrādītās summas par ampaksātajām izmaksām, turklāt mediji vērsa uzmanību uz to, ka Eiropas budžets veidojas arī no Latvijas nodokļu maksātāju naudas.¹⁰⁰ 2024. gada 20. februārī Valsts kancelejas direktors Jānis Citskovskis atzina kļūdas, un tika ierosināta disciplinārlieta saistībā ar nepatiesas informācijas sniegšanu no Valsts kancelejas puses.

Valsts Kontrole sagatavoja pārbaudes starpziņojumu, tomēr Valsts kanceleja to apstrīdēja, tādēļ tas netika publiskots. Tikmēr 12. martā Ģenerālprokuratūra uzsāka un nodeva KNAB kriminālprocesu par iespējamu izšķērdēšanu, un 15. martā Valsts kontrole publiskoja veiktās revīzijas rezultātus un paziņoja, ka apšaubā izdevumu tiesiskumu, norādot, ka līgumreisi radījuši valsts budžetam zaudējumus vismaz 221 566 EUR apmērā un ES budžetam vēl 323 688 EUR.

Par skandāla pamatfāzes sākuma datumu var uzskatīt 2023. gada oktobra beigas un novembra sākumu, kad medijos parādījās ziņas par Saeimas opozīcijā esošās partijas “Apvienotais saraksts” informācijas pieprasījumu Valsts kancelejai. Vienas no pirmajām publikācijām par šo tēmu bija medijos “Latvijas avīze”¹⁰¹, LSM¹⁰² un TV3¹⁰³. Šajā fāzē, kā norāda Roberts M.

¹⁰⁰ LSM. (2024). Par Kariņa specreisiem uz Eiropadomi vairāki desmiti tūkstošu eiro maksāts no Latvijas, nevis Eiropas budžeta. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/13.02.2024-par-karina-specreisiem-uz-eiropadomi-vairaki-desmiti-tukstosu-eiro-maksats-no-latvijas-nevis-eiropas-budzeta.a542765/>

¹⁰¹ LSM. (2023). Kariņa speciālie avioreisi arī lidojumiem uz Rīgu piektdienās pēc sen ielānotām sanāksmēm. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/26.11.2023-karina-specialie-avioreisi-ari-lidojumiem-uz-rigu-piektdienas-pec-sen-ieplanotam-sanaksmem.a533071/>

¹⁰² LSM. (2023). Kariņš kā premjers vizītēs ar privātu lidmašīnu devies 18 reizes; Saeima šo jautājumu nešķīdīs. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/15.11.2023-karins-ka-premjers-vizites-ar-privatu-lidmasinu-devies-18-reizes-saeima-so-jautajumu-neskaidis.a531758/>

¹⁰³ TV3 Ziņas. (2024). Kariņa premjerēšanas laikā valsts par viņa delegācijas speciālajiem avioreisiem samaksājusi 600 000 eiro. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/karina-premjeršanas-laika-valsts-par- vina-delegācijas-speciālajiem-avioreisiem-samaksajusi-600-000-eiro/>

Entmans, mediji aktīvi veido rāmējumu, definējot problēmas būtību un uzsverot atbildīgos, tādējādi strukturējot sabiedrības uztveri par notikumu. Mediji atkārtoti izcēla lidojumu detaļas, veidojot nepārtrauktu sabiedrisko spiedienu un pievēršot sabiedrības uzmanību jautājumiem par caurspīdīgumu un līdzekļu lietderību.

Skandāla kulminācija

Aizvien biežāk izskanēja aicinājumi Kariņam atkāpties no ārlietu ministra amata. Skandāls būtiski ietekmēja Kariņa politisko karjeru un viņa pārstāvētās partiju apvienības “Jaunā Vienotība” tēlu, un politologi prognozēja, ka tas varētu negatīvi ietekmēt partijas izredzes Eiroparlamenta vēlēšanās,¹⁰⁴ bieži piesaucot Kariņa atrašanos partijas sastāvā pat kā “sarkanu lupatu partijas reputācijā”¹⁰⁵ vai “akmeni, kas partijai jāvelk sev līdzī”¹⁰⁶ uzsverot, ka atkāpšanās būtu vienīgais solis kā noņemt skandālu no valdības dienaskārtības, jo tas to paralizē¹⁰⁷ arī gadījumā ja nekādu likuma pārkāpumu nemaz nav bijis.

Krišjānis Kariņš sākotnēji atteicās atkāpties no ārlietu ministra amata, uzsverot, ka neviens no lidojumiem nav bijis izklaides brauciens un tie visi ir bijuši nepieciešami valsts labā, lai nodrošinātu Latvijas ārpolitikas intereses un drošību īpaši Covid-19 pandēmijas, Krievijas sāktā pilna mēroga iebrukuma Ukrainā kā arī neparedzami garo Eiropadomju tikšanās laikā, kurā premjeru faktiski nav iespējams aizvietot. Turklāt plānojot Ministru prezidenta dienaskārtību tika ņemta vērā arī viņa veselība, tiesības uz atpūtas laiku un citi faktori, kas ietekmē emocionālo labklājību.¹⁰⁸ Kariņš arī vairākkārtīgi uzsvēra, ka pats personīgi nav zinājis un izvēlējis lidojumu izmaksas vai biežumu un esot paļāvies uz sev apkārt esošo amatpersonu sagatavoto piedāvājumu, kā arī norādīja uz kontaktu veidošanas lomu īpaši mazām valstīm un sekām, kas var rasties, ja

¹⁰⁴ Delfi. (2024). 'Vienotība' ar pēdējiem skandāliem ir 'mazliet ievainota', saka ģenerālsekretāre. *Delfi*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/56411964/vienotiba-ar-pedejiem-skandaliem-ir-mazliet-ievainota-saka-geralsekretare>; TV3 Ziņas. (2024). Politologs: Kariņa skandāls “Jaunajai Vienotībai” prasījis līdera pozīciju Eiropas Parlamenta vēlēšanās. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinass.tv3.lv/latvija/politika/politologs-karina-skandals-jaunajai-vienotibai-prasijas-lidera-poziciju-eiropas-parlamenta-velesanas/>

¹⁰⁵ LSM. (2023). Politologi: Kariņam vajadzētu pašam saprast, ka vajag atkāpties. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.12.2023-politologi-karinam-vajadzetu-pasam-saprast-ka-vajag-atkapties.a533735/>

¹⁰⁶ Latkovskis, B. (2024). No akmeņiem pie kājas atbrīvojas. Krišjānis Kariņš ir kļuvis par tādu akmeni. *Neatkarīgā Rīta Avīze*. Izgūts no <https://nra.lv/neatkariga/komentari/bens-latkovskis/451830-no-akmeniem-pie-kajas-atbrivojas-krisjanis-karins-ir-kluvis-par-tadu-akmeni.htm>

¹⁰⁷ Ziņu aģentūra LETA. (2024). Skandāls "Jaunajā vienotībā": Politologs nesaskata citu iespēju, kā Kariņa demisiju. *Neatkarīgā Rīta Avīze*. Izgūts no <https://nra.lv/politika/452012-skandals-jaunaja-vienotiba-politologs-nesaskata-citu-iespeju-ka-karina-demisiju.htm>

¹⁰⁸ LSM. (2024). De Facto. "Air Kariņš" lieta un civilā aizsardzība. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/de-facto/video/324559>

Latvijas valdības vadītājs neapmeklēja sanāksmes un pasākumus, kuros tiek lemts arī par Latvijai svarīgiem un būtiskiem lēmumiem. Tāpat, vairākās intervijās Kariņš arī ir norādījis uz nepieciešamību apsvērt īpašas lidmašīnas iegādi valdības vajadzībām un dalījies ar citu valstu situāciju un piemēriem valdību pārstāvju komandējumu transportlīdzekļu jomā. Šie izteikumi tika asi kritizēti gan sabiedrībā, gan no opozīcijas politiķu puses, pastiprinot naratīvu par atrautību no realitātes un turpināja pieaugt spiediens no sabiedrības un politiskajiem oponentiem.

28. martā premjere paziņoja par dienesta pārbaudes komisijas izveidi saistībā ar Ģenerālprokuratūras prokurora iesniegumu “Par gaisa transporta līgumreisu pakalpojumu izmantošanas tiesiskumu”, bet Kariņš tajā pašā dienā paziņoja par atkāpšanos no ārlietu ministra amata ar 10. aprīli. Sekoja Valsts kancelejas direktora Citskovska atstādināšana uz izmeklēšanas laiku, vēlāk viņš tika pazemināts amatā par saimnieciskā nodrošinājuma nodaļas vadītāju, taču atteicās no šāda amata un pameta dienestu. Par iespējamiem pārkāpumiem tika uzsāktas vairākas disciplinārlietas arī pret citiem Valsts kancelejas darbiniekiem.

Par kulminācijas fāzi uzskatāms 2024. gada pavasaris, kad skandāls sasniedza augstāko punktu un Kariņš tika atkārtoti aicināts skaidroties Saeimas komisijās, savukārt Valsts kontrole un Ģenerālprokuratūra uzsāka formālas pārbaudes par līdzekļu izlietošanas pamatotību.

Skandāla atskaņas

25. aprīlī Kariņš atjaunoja Saeimas deputāta mandātu. Maija vidū tika ierosinātas vēl citas disciplinārlietas pret Valsts Kancelejas darbiniekiem, noslēdzas Siliņas rosinātā dienesta pārbaude pret Kariņu, taču tās rezultāti netiek publicēti. 8. jūnijā notika Eiroparlamenta vēlēšanas, Kariņš netika ievēlēts – vēlētāji bija vairākkārtīgi viņu svītrotuši no saraksta, un viņš no otrās vietas noslīdēja uz sesto. Vēlāk, 14. jūnijā, viņš zaudēja arī partijas “Jaunā Vienotība” vadību, kuru pārņēma Evika Siliņa un augusta beigās nolika Saeimas deputāta mandātu, pievēršoties darbam privātajā sektorā, pēc vairāk kā 20 Latvijas politikā pavadītiem gadiem.¹⁰⁹

Jūnijā un jūlijā turpinās un noslēdzas dažādas disciplinārlietas attiecībā uz Valsts kancelejas vadītāju Cistkovski un citiem Valsts kancelejas darbiniekiem, kas noslēdzas ar Cistkovska atstādināšanu, piedāvājumu pāriet citā amatā un vēlāk arī aiziešanu no darba valsts dienestā vispār.

¹⁰⁹ TV3 Ziņas. (2024). Kariņš sācis strādāt stratēģiskās komunikācijas konsultāciju kompānijā. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinass.tv3.lv/latvija/politika/karins-sacis-stradat-strategiskas-komunikacijas-konsultaciju-kompanija/>

Skandāla kulminācijas fāzes beigu datumu un atskaņu fāzes sākuma datumu Kariņa lidojumu skandāla gadījumā noteikt ir visgrūtāk, jo Kariņa atkāpšanās no dažādiem amatiem, katru no kurām varētu uzskatīt par kulminācijas fāzes noslēgumu, notika pakāpeniski. Tajā pašā laikā turpinoties ierosinātajām izmeklēšanām un pārbaudēm gan pret Kariņu, gan citām lidojumu organizēšanā iesaistītajām un vainotajām valsts amatpersonām. Vērtējot pēc notikumu hronoloģijas un publicitātes medijos par tādu var uzskatīt 2024.gada jūlija beigas. Taču pēc autora domām par kulminācijas fāzes beigu datumu simboliski var uzskatīt arī 8. jūniju – Eiroparlamenta vēlēšanas, kurās Kariņš cieta sakāvi un kas faktiski iezīmēja viņa politiskās karjeras beigas.

Skandāla hronoloģijas uzskatāmībai autors tā svarīgākos notikumus ir apkopojis tabulā 2.1. Autors tabulā iekļāva galvenos notikumus skandāla norises un kulminācijas fāžu laikā.

2.1. tabula

Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāla notikumu hronoloģija

31.oktobris	<i>Apvienotais saraksts</i> (AS) pieprasa skaidrojumus no Ministru prezidentes Evikas Siliņas (JV) par Krišjāņa Kariņa (JV) vēl premjera pilnvaru laikā izmantotajiem privāto lidsabiedrību pakalpojumiem. ¹¹⁰ Vienlaicīgi tiek prasīta informācija par katra lidojuma ekonomisko pamatojumu, par to, vai pašlaik ir spēkā līgumi par šādu pakalpojumu veikšanu, vai pati Siliņa Ministru prezidentes amatā ir izmantojusi privātu aviokompāniju pakalpojumus un vai premjere atzīst šādu praksi "par samērīgu un budžeta līdzekļus taupošu"
14.novembris	Valsts Kanceleja sniedz atbildi Apvienotajam sarakstam par Krišjāņa Kariņa avioreisu izmaksām laika posmā no 2019.gada janvāra līdz 2023.gada septembrim, kas bija 600 000 EUR. Tiek sniegta arī informācija par to, ka daļu valdības locekļu vizišu izmaksu uz ES starpvalstu sanāksmēm sedz ES. Kariņš kā premjerministrs bija devies uz 19 Eiropas padomes sanāksmēm ar specreisiem, kas ES izmaksāja 750 000 EUR trīs gadu laikā.
15.novembris	Saeimas pieteikumu komisija izskata AS iesniegumu E.Siliņai par privātreisu izmantošanu Kr.Kariņa ārvalstu vizītēm. Vienlaicīgi tiek izskatīta iespēja iegādāties lidmašīnu valdības vajadzībām. AS pieteikums tiek noraidīts
23. novembris	Saeima izskata AS pieprasījumu E.Siliņai izskaidrot iepriekšējo valdību praksi privāto reisu izmantošanā. AS pieteikums tiek noraidīts

¹¹⁰ Apvienotais saraksts. (2023). Apvienotais saraksts prasa Evikai Siliņai skaidrot privātu lidmašīnu izmantošanu. *Apvienotais saraksts*. Izgūts no <https://www.apvienotaisaraksts.lv/zinas/apvienotais-saraksts-prasa-evikai-silinaiskaidrot-privatu-lidmasinu-izmantosanu>

Novembris – Aprīlis	Valsts Kontrole veic Finanšu revīziju Valsts Kancelejā, kuras ietvaros tiek vērtēta arī Kariņa lidojumu izmaksu pamatotība. Revīziju plānots pabeigt 2024.gada aprīlī, taču nākt klajā ar starpziņojumu ātrāk
Novembris – janvāris	Publikācijas medijos (lsm.lv), kas norāda uz neprecizitātēm Valsts Kancelejas aprēķinos (norādot, ka arī braucieni uz Eiropas padomes sanāksmēm tika apmaksāti no valsts budžeta)
29.novembris	Valsts kanceleja sniedz atbildes uz AS iesniegtajiem papildus jautājumiem – detalizētu informāciju par braucieniem, pavadošajām personām, alternatīvajām iespējām, ekonomisko pamatojumu, komandējumu organizēšanas kārtību u.c. jautājumiem
29.novembris	Ģenerālprokuratūra uzsāk pārbaudi par privātreisu izmantošanu Kr. Kariņa darba komandējumiem
13. decembris	Saeimas pieprasījumu komisija noraida atkārtotu AS pieprasījumu premjerministrei E.Siliņai sniegt papildus informāciju oar Kr. Kariņa lidojumiem – to laiku, atsevišķi par ēdināšanas pakalpojumiem un citas detaļas. Kā pamatojums pieprasījumam tika minētas stipri atšķirīgās izmaksas dažādiem braucieniem
20.februāris	Valsts Kanceleja atzīst, ka sniegusi nepatiesu informāciju par 3 lidojumiem. Neprecizitāte saistīta ar to, ka lidojumi tika plānoti gada beigās un tos bija paredzēts segt ar ES līdzekļiem. Taču ES ‘Padomes Ģenerālsekretariāta budžets attiecīgajam gadam bija jau iztērēts, finansu pārdale vairs nebija iespējama, un lidojumu izmaksas tika segtas no valsts budžeta līdzekļiem. Cistkovskis atvainojas par nepatiesas informācijas sniegšanu, kā arī paziņo par disciplinārlietas uzsākšanu, lai noskaidrotu, vai nav veikts disciplinārais pārkāpums, kā arī lai noskaidrotu kļūdainās informācijas gatavošanā iesaistīto amatpersonu atbildību. Rezultāts, kas noticis vēlāk – vienai darbiniecei izteikts aizrādījums.
28.februāris	Valsts Kontrole paziņo, ka lēmums premjerministra specreisu revīzijas sakarā ir pieņemts, taču netiks publiskots, jo Valsts Kancelejai ir 2 nedēļas laika, lai to apstrīdētu (līdz 14 martam)
15.marts	<i>Valsts kontroles sākotnēji plānotais revīzijas rezultātu (starpziņojuma) publicēšanas datums</i>
7.marts	Valsts kanceleja apstrīd Valsts Kontroles revīzijas starpziņojumu. Tā kā starpziņojums ir apstrīdēts, Valsts kontroles padomei jāizskata sūdzība un jāpieņem lēmums 30 dienu laikā.
12.marts	Ģenerālprokuratūra sākusi un nodevusi Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam izmeklēšanai kriminālprocesu par iespējamu izšķērdēšanu saistībā ar lidmašīnu līgumreisu izmantošanu bijušā Ministru prezidenta Krišjāņa Kariņa komandējumos. Krimināllietā figurē 2 personas, taču KNAB nenorāda, kādā statusā – vai tikai kā aizdomās turamā vai kā personai, pret kuru uzsākts kriminālprocess
15.marts	Valsts kontroles revīzijas publicēšana, Valsts Kontroles preses konference

15.marts	Valsts kancelejas direktora Cistkovska paziņojums medijiem uzreiz pēc preses konferences. Vēstījums – lēmumu par speciālā avioreisa izmantošanu un tā organizēšanu katrā konkrētā gadījumā pieņem Ministru prezidents un viņa birojs
28.marts	Ministru prezidente Evika Siliņa izdod rīkojumu par dienesta pārbaudi, lai, saistībā ar Ģenerālprokuratūras prokurora 2024. gada 12. marta iesniegumu “Par gaisa transporta līgumreisu pakalpojumu izmantošanas tiesiskumu” ¹¹¹ noskaidrotu tajā norādīto likumu un citu normatīvo aktu pārkāpumu izdarīšanas apstākļus un izvērtētu pārvaldes amatpersonu rīcību. Dienesta pārbaudes veikšanai tiks izveidota speciāla komisija. Komisijai plānots darbu pabeigt līdz 30.aprīlim. Premjerministre uzdevusi Tieslietu ministrijai (TM), Finanšu ministrijai (FM), Ekonomikas ministrijai un Labklājības ministrijai deleģēt pārstāvjus neatkarīgai dienesta pārbaudes komisijai. ¹¹²
28.marts	Kariņš paziņo par atkāpšanos no ārlietu ministra amata no 10.aprīļa
10.aprīlis	Kariņš atstāj ārlietu ministra amatu
10.aprīlis	Valsts kontrole pabeidz revīziju, kas tika uzsākta 2023.gada novembrī. “Valsts kontrole uzskata, ka izmantojot speciālos lidojumus arī gadījumos, kad valstī nebija izsludināta ārkārtējā situācija un kad samērojamā laikā bija pieejamas regulāro komercreisu alternatīvas, ir (1) veikta nelikumīga rīcība ar valsts budžeta līdzekļiem, kas pēc Valsts kontroles veiktajām aplēsēm veido papildu vismaz 221 566 eiro valsts budžeta izdevumus; (2) pieļauta neekonomiska rīcība, kas pēc Valsts kontroles veiktajām aplēsēm ir radījusi papildu vismaz 323 688 eiro ES Padomes izdevumus.” ¹¹³
10. aprīlis	Ministru prezidente Evika Siliņa izdod rīkojumu uz dienesta pārbaudes laiku no amata atstādināt Valsts kancelejas direktoru Jāni Citskovski. Atstādināšanas laikā Valsts kancelejas direktora pienākumus uzdots pildīt Valsts kancelejas direktora vietnieci juridiskajos jautājumos Inesei Gailītei. ¹¹⁴
7.maijs	Dienesta pārbaudes komisijas starpziņojums, kurā atzīts, ka Cistkovskis, iespējams, veicis disciplinārpārkāpumu, neievērojot likuma normas un nevērīgi veicot savus pienākumus, tajā skaitā – attiecībā uz finansu resursu pārvaldību, kas novedis pie ievērojamu valsts līdzekļu izšķērdēšanas.
9.maijs	E.Siliņas rīkojums par disciplinārlietas ierosināšanu pret Citskovski un atstādināšanu no amata. Citskovski atstādina no Valsts kancelejas direktora amata pienākumu pildīšanas un

¹¹¹ TV3 Ziņas. (2024). Ģenerālprokuratūra sākusi kriminālprocesu par bijušā premjera Kariņa avioreisiem. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinass.lv/latvija/politika/generalprokuratura-sakusi-kriminalprocesu-par-bijusa-premjera-karina-avioreisiem/>

¹¹² Ministru prezidenta 2024. gada 28. marta rīkojums Nr. 2024/1.2.1.-106 “Par dienesta pārbaudi” (28.03.2024.). <https://likumi.lv/ta/id/350876-par-dienesta-parbaudi>

¹¹³ Latvijas Republikas valsts kontrole. (2024). Speciālo lidojumu izmantošana Ministru prezidenta komandējumos. *Valsts kontrole*. Izgūts no <https://lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/specialo-lidojumu-izmantosana-ministru-prezidenta-komandejumos>

¹¹⁴ Ministru kabinets. (2024). Par Valsts kancelejas direktora atstādināšanu uz dienesta pārbaudes laiku. *Ministru kabinets*. Izgūts no <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/par-valsts-kancelejas-direktora-atstadinasanu-uz-dienesta-parbaudes-laiku>

	pret viņu ierosināta disciplinārlieta par amata pienākumu nepamatotu nepildīšanu, nolaidīgu un nekvalitatīvu pildīšanu, kādēļ valstij nodarīts būtisks mantisks zaudējums vai radīts valsts interesēm būtisks kaitējums Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likuma izpratnē ¹¹⁵
15.maijs	Balstoties uz starpziņojumu, uzsāktas disciplinārlietas pret vēl 2 Valsts kancelejas darbiniekiem
31.maijs	Noslēgusies E.Siliņas ierosinātā dienesta pārbaude par Kariņa lidojumu organizēšanu. Taču tās rezultāti netiks publicēti, kamēr nestāsies spēkā premjerministres lēmums disciplinārlietā, kas tika ierosināta pret Valsts kancelejas vadītāju Cistkovski. Siliņa uzdod Valsts kancelejai novērst nepilnības tās darbībā
8.jūnijs	Eiroparlamenta vēlēšanas. Kariņš netiek ievēlēts daudzo svītrojumu dēļ un no otrās numura sarakstā nokrīt uz sesto vietu Jaunās Vienotības kopvērtējumā. ¹¹⁶ Partiju apvienība gūst divas vietas
14. jūnijs	Par Jaunās Vienotības priekšsēdētāju kļūst Evika Siliņa, amatā nomainot Krišjāni Kariņu, kurš turpmāk nebūs arī partiju apvienības Jaunā Vienotība valdes loceklis
20.jūnijs	Disciplinārlietas izmeklēšana noslēgusies attiecībā uz 2 valsts kancelejas darbiniekiem. Vienam uz laiku samazināts atalgojums, otrs izmeklēšanas laikā darbu Valsts kancelejā atstājis, tāpēc šī disciplinārlieta izbeigta
9.jūlijs	Pēc Siliņas ierosinātās disciplinārlietas valdība nolēmj amatā pazemināt Cistkovski, viņam piedāvājot vadīt Saimnieciskā nodrošinājuma nodaļu. Cistkovskis plāno apstrīdēt šo lēmumu
12.jūlijs	Cistkovskis paziņo, ka ir vērsies tiesībsargājošajās iestādēs par mēģinājumiem viņu ietekmēt – sniegt paziņojumus apmaiņā pret viņa darbības nevērtēšanu. KNAB paziņo, ka iesniegumu nav saņēmis
15.jūlijs	Cistkovskis pamet darbu Valsts kancelejā, nebūdam apmierināts ar jauno piedāvāto amatu, ko uzskata par pazemināšanu amatā
23.jūlijs	Tiek nozīmēts jauns Valsts kancelejas vadītājs
24.jūlijs	Vēl vienas disciplinārlietas (jau ceturtais) ierosināšana pret vēl vienu Valsts kancelejas darbinieku

¹¹⁵ Ziņu aģentūra LETA. (2024). Disciplinārlietas izmeklēšanas komisija Cistkovska rīcībā saskatījusi apzinātu nepakļaušanos likumam. *Nra.lv*. Izgūts no <https://nra.lv/latvija/463033-disciplinarlietas-izmeklesanas-komisija-citkovska-riciba-saskatijusi-apzinatu-nepaklausanos-likumam.htm>

¹¹⁶ Centrālā vēlēšanu komisija. (2024). Jaunā VIENOTĪBA – Eiropas Parlamenta vēlēšanas 2024. *Centrālā vēlēšanu komisija*. Izgūts no <https://epv2024.cvk.lv/velesanu-rezultati/saraksti/jauna-vienotiba>

3. RĀMĒJUMU TEORIJA

3.1. Metodoloģiskās pieejas izcelsme un teorētiskais pamats

Lai gan rāmēšana ir psiholoģijā un sociālajās zinātnēs plaši lietots termins, tam, tieši multidisciplinārā pielietojam dēļ nav vienotas un vispāratzītas definīcijas.¹¹⁷ Termina plašākai izpratnei būtu jāaplūko tā definīcijas visās tā pielietošanas jomās – socioloģijā, psiholoģijā, komunikāciju zinātnē, politikā, ekonomikā un citās, taču vienkāršotā izpratnē rāmēšanu var raksturot kā veidu, kā tiek pasniegta informācija, lai ietekmētu cilvēku izpratni un interpretāciju vai arī kā noteiktu ziņojuma aspektu izcelšanu, lai ietekmētu cilvēku domas par konkrēto jautājumu.

Par pirmsākumu rāmējumu teorijas izstrādei tiek uzskatīti amerikāņu žurnālista, politikas komentētāja un sabiedriskās domas pētnieka Valtera Lipmana (*Walter Lippman*) darbi “Sabiedrības viedoklis” (“*Public Opinion*”) (1922) un “Iluzorā publika” (“*The Phantom Public*”) (1925), kuros viņš pauž domu, ka indivīdi neuztver pasauli tieši, bet gan caur subjektīvu prizmu, ‘pseido-vidi’ – mentālo konstrukciju, kuru veido indivīda personiskā pieredze, notiekošā mediju atspoguļojums un stereotipi.¹¹⁸ Šajos darbos Lipmans pauž ideju, ka sabiedrības izturēšanās un uzskati lielā mērā ir atbildes reakcija mentāla līmeņa tēliem un iedomātai pseidorealitātei, kura tiek uztverta kā realitāte.¹¹⁹

Tiek uzskatīts, ka pirmais, kurš aprakstīja rāmējuma konceptu, ir bijis Gregorijs Beitsons (*Gregory Bateson*) darbā “Spēles un fantāzijas teorija” (“*A Theory of Play and Fantasy*”) (1955). Viņš aprakstīja rāmjus kā metakomunikāciju, kas palīdz cilvēkiem interpretēt un strukturēt saņemtos ziņojumus.¹²⁰ Tas nozīmē, ka vienu un to pašu ziņojumu var saprast atšķirīgi atkarībā no konteksta un saņemtajiem signāliem, kas ir daļa no metakomunikācijas. Terminu “signāls” Beitsons lietoja, lai aprakstītu neverbālas norādes, balss toni un citus kontekstuālos elementus, kas norāda, kā ziņojums būtu jāinterpretē. Rāmējuma koncepts sīkāk aprakstīts arī Beitsona darbā

¹¹⁷ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.). (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 105.

¹¹⁸ Gandy, O. H., Jr., Grant, A. E., & Reese, S. D. (2001). *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. P.67.; Arnold-Forster, T. (2023). *Walter Lippmann and Public Opinion. American Journalism, 40*(1), 51–79. <https://doi.org/10.1080/08821127.2022.2161665> P. 52.

¹¹⁹ Gandy, O. H., Jr., Grant, A. E., & Reese, S. D. (2001). *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. P.67.

¹²⁰ Bateson, G. (1955). A theory of play and fantasy. *Psychiatric Research Reports, 2*, 39–51.

“Soļi uz prāta ekoloģiju: Rakstu izlase antropoloģijā, psiholoģijā, evolūcijā un epistemoloģijā” (*Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychology, evolution and epistemology*).¹²¹

Vieni no pirmajiem, kas pētīja rāmēšanu cilvēku psiholoģijas kontekstā, bija izraēļu psihologi Denjels Kanemans (*Daniel Kahneman*) un Amos Tverskis (*Amos Tversky*). Viņu pētījumu izpētes objekts bija rāmēšanas loma cilvēku lēmumu pieņemšanā. Kanemans un Tverskis izstrādāja tā saukto perspektīvu teoriju (*prospect theory*), kas nosaka, ka jauna informācija tiek novērtēta ļoti atšķirīgi atkarībā no tā, vai tai tiek piemērots ieguvumu rāmis vai zaudējumu rāmis.¹²²

Taču par patieso rāmēšanas teorijas pamatlicēju tiek uzskatīts sociologs Ervings Gofmans (*Erving Goffmann*), kurš šo terminu iekļāva savā grāmatā “Rāmju analīze. Eseja par pieredzes organizāciju” (*Frame analysis. An Essay on the Organization of experience*) (1974) un rāmēšanu paskaidroja kā kulturāli noteiktas realitātes definīcijas, kas ļauj cilvēkiem izprast objektus un notikumus. Savukārt pašus rāmjus viņš raksturoja kā mentālas struktūras, kas nosaka to, kā cilvēki uztver un interpretē informāciju dažādās situācijās.¹²³

Kopš pirmajiem veiktajiem pētījumiem rāmēšanas teorija ir ieguvusi popularitāti un pielietojumu dažādās sociālo zinātņu jomās – psiholoģijā, ekonomikā, tiesību zinātnē, politiskajā zinātnē, sabiedriskās domas izpētē un citās, bet komunikāciju zinātnē ir kļuvusi par vienu no visbiežāk izmantotajām teorijām.¹²⁴

Neskatoties uz lielo popularitāti, arī attiecībā uz komunikāciju jomu rāmēšanas teorijai nav vienotas un vispāratzītas definīcijas.¹²⁵

¹²¹ Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychology, evolution and epistemology*. San Francisko: Chandler.

¹²² Lecheler, S., & de Vreese, C.H. (2018). *News Framing Effects* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315208077> P.7.

¹²³ Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, MA: Harvard University Press. P.10.-11.

¹²⁴ Lecheler, S., & de Vreese, C.H. (2018). *News Framing Effects* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315208077> P.8.

¹²⁵ Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x> P. 94.; Lecheler, S., & de Vreese, C.H. (2018). *News Framing Effects* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315208077>

Sociologi Viljams Gamsons (*William A. Gamson*) un Andrē Modigliani (*Andre Modigliani*) ziņu rāmējumus ir definējuši kā interpretatīvas paketes, kas piešķir nozīmi apskatāmajai notikumu virknei. Pakešu pamatā ir centrālā organizējošā ideja jeb rāmis, kas norāda uz jautājuma būtību.¹²⁶

Žurnālistikas pētnieks, profesors Stīvens Rīzs (*Stephen Reese*) rāmējumu definēšanai ir izmantojis citu pieeju, rāmējumus definējot kā informācijas organizēšanas principus, kuri tiek sociāli koplietoti un nav atkarīgi no laika. Tie darbojas simboliski un strukturē apkārtējo pasauli.¹²⁷

Sociologs Džeimss Tankards (*James William Tankard*) savukārt rāmēšanu un rāmi ir definējis kā galveno ziņu satura organizēšanas ideju, kas nodrošina kontekstu un norāda uz problēmu, izmantojot atlasī, uzsvāru, izslēgšanu un izstrādi.¹²⁸

Daudzi no autoriem savos pētījumos izmanto Roberta Entmana (*Robert Entman*) piedāvāto rāmēšanas definīciju:¹²⁹ Rāmēšana sevī iekļauj atlasī un pamanāmību, bet rāmēt nozīmē atlasīt dažus uztvertās realitātes aspektus un padarīt tos izteiktākus komunikācijas tekstā tā, lai veicinātu konkrētas problēmas definēšanu, cēloņsakarību interpretāciju, tās morālo novērtējumu un/vai piedāvājot rekomendācijas risinājumam.¹³⁰

3.2. Rāmējumu identificēšana

Attiecībā uz rāmējumu identificēšanu vairākos pētījumos atzīts, ka rāmējumus to mainīguma un nenoteiktības dēļ ir grūti identificēt un grūti arī aprakstīt, lai izveidoto aprakstu varētu izmantot citu rāmējumu atrašanai.¹³¹ Tā kā izstrādāto pieeju skaits rāmējumu identificēšanai ir ļoti liels, ne mazāk grūts uzdevums ir arī klasificēt dažādus rāmējumu noteikšanas veidus un

¹²⁶ de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51–62.

¹²⁷ Gandy, O. H., Jr., Grant, A. E., & Reese, S. D. (2001). *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. P. 11.; Carter, M. J. (2013). The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media's Construction of Reality. *SAGE Open*, 3(2).

¹²⁸ Tankard J., Hendrickson L., Silbernab J., Bliss K., Ghanem S. (1991). *Media frames: Approaches to conceptualization and measurement*. Paper presented to the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Boston, MA.

¹²⁹ Clemente, M., & Gabbioneta, C. (2017). How Does the Media Frame Corporate Scandals? The Case of German Newspapers and the Volkswagen Diesel Scandal. *Journal of Management Inquiry*, 26(3), 287–302.

¹³⁰ Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. DOI:10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x ; Carter, M. J. (2013). The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media's Construction of Reality. *SAGE Open*, 3(2).

¹³¹ Matthes, J., & Kohring, M. (2008). The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity. *Journal of Communication*, 58(2), 258–279. DOI: 58. 10.1111/j.1460-2466.2008.00384.x. ; de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51–62.

modeļus. Šajā nodaļā autors aprakstīs 2 pieejas, kādas tiek lietotas rāmējumu identificēšanā, kā arī sīkāk aprakstīs skandālu un politiski-ekonomiskās dzīves notikumu ziņu rāmējumu analīzē visbiežāk izmantotās pieejas un modeļus.

3.2.1. Induktīvā un deduktīvā pieeja rāmējumu identificēšanā

Klass Vrīze (*Claes de Vreese*) un Sofija Lečelere (*Sophie Lecheler*) rāmējumu atpazīšanā ir norādījuši uz divām atšķirīgām pieejām – induktīvo un deduktīvo.¹³² Induktīvajā pieejā netiek izmantoti iepriekš definēti rāmju veidi. Rāmējumi tiek noteikti publikāciju analīzes gaitā. Savukārt deduktīvās pieejas gadījumā rāmji tiek definēti pirms publikācijas vai ziņas analīzes, un pētījuma gaitā tiek mēģināts atrast iepriekš definētos rāmējumus.¹³³

Deduktīvās pieejas būtību var raksturot kā konkrētam rāmim raksturīgo elementu meklēšanu un identificēšanu ziņu vēstījumos. Kā deduktīvās pieejas piemērus K.Vrīze piemin vairāku citu pētnieku – Entmana, Gamsona un Modigliani, kā arī Tankarda teorijas, kurās definēti rāmējumus veidojošie publikāciju elementi un mehānismi.¹³⁴ Labs deduktīvās pieejas piemērs ir arī Hollijas Semetko (*Holli Semetko*) un Patti Valkenburgas (*Patti Valkenburg*) izstrādātā piecu vispārīgo rāmējumu noteikšanas metode.

Katrai no pieejām ir savi plusi un mīnusi. Induktīvā pieeja ļauj precīzāk noteikt rāmējumus, jo tā neierobežo iespējamo rāmējumu skaitu. Taču vienlaicīgi tā ir ļoti darbietilpīga, bieži vien tiek lietota ar maza izmēra izlasēm, to var būt grūti replicēt,¹³⁵ kā arī ar metodi iegūtos rezultātus ir grūti analizēt un salīdzināt ar citu pētījumu rezultātiem. Deduktīvā pieeja prasa, lai pētniekam būtu skaidri zināmi rāmējumi, kādus ziņās varēs sastapt, lai izvairītos no situācijas, kad kāds no rāmjiem netiek pamanīts. Metodi ir viegli replicēt, un to ir ērti lietot arī lielu ziņu apjomu analīzē un rāmējumu salīdzināšanā.¹³⁶ Taču rāmējumu identificēšanai tā nav tik precīza kā induktīvā pieeja. Jāpiebilst arī, ka vairumā pētījumu, ar kuriem autors iepazinās šī maģistra darba izstrādes laikā, ir

¹³² Lecheler, S., & de Vreese, C.H. (2018). *News Framing Effects* (1st ed.). Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9781315208077> P. 4.; Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x> P. 94.

¹³³ de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51–62.

¹³⁴ Turpat.

¹³⁵ Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x> P. 94.

¹³⁶ Turpat.

tikusi izmantota deduktīvā pieeja. Tajā pašā laikā pētnieki visā pasaulē turpina izstrādāt un testēt aizvien jaunas metodes rāmējumu deduktīvai noteikšanai. Zinātniskajās publikācijās ir aprakstīti arī modeļi, kas ietver gan deduktīvās, gan induktīvās pieejas elementus.¹³⁷

3.2.2. Skandālu ziņu rāmējumu analīzē izmantotās pieejas un modeļi

Šī pētnieciskā darba centrā esošo notikumu un tā atspoguļojumu medijos var analizēt gan kā skandālu, gan kā politiskās dzīves notikumu – kā Eiroparlamenta vēlēšanu priekšvēlēšanu cīņas elementu, kurā iesaistīts Latvijā nozīmīga politiskā spēka līderis un valsts amatpersona. Kā papildus dimensija notikuma analīzē ir jāņem vērā arī tā būtība – valsts naudas pamatota vai nepamatota izlietošana, kas ļauj šo skandālu analizēt arī no saimnieciski ekonomiskā skatupunkta.¹³⁸

Šajā darba daļā autors aprakstīs deduktīvās pieejas, kādas tiek lietotas ziņu rāmējumu analīzē skandālu, kā arī politisko un ekonomisko notikumu gadījumos.

Iepazīstoties ar vairākiem agrāk veiktiem ziņu rāmējumu pētījumiem politisku skandālu gadījumos, autors līdzšinējā pētījumu praksē izdala divas pieeju (metožu) grupas –

1) universālās metodes (pieejas), kas ietver sevī dažādus uz deduktīvo pieeju balstītus modeļus, kuri ir izmantojami dažāda veida ziņu rāmējumu analīzē. Šī pieeja skandālu ziņu rāmējumu analīzē tiek lietota visbiežāk.

2) īpaši skandālu rāmējumu izpētei izstrādātās metodes, kuras pielāgotas konkrētā pētījuma izstrādes mērķim. Arī šī ir pētnieku samērā bieži izmantota pieeja, kas ļauj skandālu ziņas analizēt no kāda specifiska, konkrētā skandāla analīzei nepieciešama skatupunkta. Kā mīnusu šim metodēm var minēt faktu, ka to vairākkārtēju izmantošanu ierobežo to sākotnējā pielāgošana konkrētām izpētes situācijām un konkrētiem izpētes mērķiem.

¹³⁷ Clemente, M., & Gabbioneta, C. (2017). How Does the Media Frame Corporate Scandals? The Case of German Newspapers and the Volkswagen Diesel Scandal. *Journal of Management Inquiry*, 26(3), 287–302.

¹³⁸ Kalniņš, E. (2024). *Artura Krišjāņa Kariņa lidmašīnu līgumreisu izmantošanas atspoguļojums medijā Delfi.lv*. (Pētījums kursā “Komunikācijas teorija, modeļi un prakse”). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa.

Universālās metodes

Entmana 4 rāmju pamatfunkcijas

Kā autors atzīmēja iepriekš – R. Entmans ir uzskatāms par vienu no rāmēšanas teorijas pamatlicējiem un viņa izveidotā rāmējuma definīcija, kā arī identificētās rāmju veiktās funkcijas ir daudzu citu pētnieku veikto pētījumu un izstrādāto rāmējumu identificēšanas metožu pamatā.

Entmans rāmēšanu pēc būtības ir definējis kā procesu, kas veic četras pamatfunkcijas:

1. Definē problēmas un nosaka problemātiskos apstākļus, t.i – nosaka, kas notiek un kāpēc tas ir svarīgi;
2. Diagnosticē cēloņus – nosaka, kurš vai kas ir atbildīgs;
3. Izsaka morālus vērtējumus – novērtē jautājumu ētiski;
4. Iesaka problēmas risinājumus – iesaka rīcību vai politiku.¹³⁹

Entmans uzskata, ka pirmās divas pamatfunkcijas – problēmas definēšana un risinājuma piedāvājums ir visnozīmīgākās, jo tas, kā problēma tiek definēta, būtiski nosaka pārējo rāmējuma daļu un ieteiktos uzlabojumus sabiedriskajā kārtībā, kā arī atbalstu vai noraidīšanu valsts politikai un kārtībai.¹⁴⁰

Atbilstoši Entmana teorijai rāmējums ir atrodams ne vien pašā ziņas tekstā, bet arī ziņas komunikatorā, ziņas saņēmējā un kultūrā, kuru var definēt kā sabiedrībā pastāvošo uzskatu (rāmju) apkopojumu. Komunikators – piemēram, žurnālists, politiķis vai interešu grupa – rada vēstījumu, balstoties uz saviem mērķiem, vērtībām un priekšstatiem, cenšoties ietekmēt auditoriju, piemēram, mainīt sabiedrības viedokli vai ietekmēt politiku. Ziņojums ir šī rāmējuma konkrētā izpausme – tekstā, attēlos vai simbolos – kas atspoguļo komunikatora skatījumu. Auditorija interpretē šo ziņojumu, balstoties uz saviem uzskatiem un pieredzi, tāpēc veiksmīgam rāmējumam jābūt saskaņā ar tās priekšstatiem. Savukārt kultūra nodrošina plašāku sociāli politisko un vēsturisko kontekstu, kas ietekmē to, kā rāmējumi tiek uztverti un interpretēti.¹⁴¹

¹³⁹ Entman, R. M. (2004). Projections of power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy. University of Chicago Press. DOI: 10.7208/chicago/9780226210735.001.0001. Pp. 23.-28.; Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x. P. 52.

¹⁴⁰ Entman, R. M. (2004). Projections of power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy. University of Chicago Press. DOI: 10.7208/chicago/9780226210735.001.0001. P.23.

¹⁴¹ Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x. P. 52.

Semetko un Valkenburgas modelis

Amerikāņu politoloģes Hollijas Semetko un Amsterdamas universitātes profesores Patijas Valkenburgas izstrādātais ziņu rāmējuma identificēšanas modelis ir viena no visplašāk pētījumos izmantotajām rāmējumu identificēšanas metodēm. Par pamatu ņemot dažādu pētnieku iepriekš veiktus pētījumus, pētnieces secināja, ka jebkuru politiska vai ekonomiska satura ziņu var klasificēt kā atbilstošu kādam no pieciem – konflikta, cilvēku interešu, ekonomisko seku, morāles vai atbildības rāmējumam. Pētnieču veiktie rāmējumu apraksti ir sekojoši:¹⁴²

1. **atbildības rāmējums** (*attribution of responsibility frame*) – rāmējums, kas norāda uz problēmu, meklējot atbildīgo par problēmas cēloni vai arī kuram būtu jāuzņemas atbildība par tās risināšanu – vai nu valdību vai indivīdu vai grupu; Tas atbild uz jautājumiem: “Kas vainīgs?” vai “Kam jāriņķojas?”;
2. **cilvēku interešu rāmējums** (*human interest frame*) – rāmējums, kas personificē problēmu un priekšplānā izceļ notikuma vai problēmas emocionālos jeb cilvēciskos faktoros. Rāmējuma veidošanā tiek izmantoti konkrētu cilvēku stāsti, emocijas un pieredze. Ziņas personalizēšana, dramatizēšana un emocionalizēšana tiek veikta, lai piesaistītu un noturētu lasītāju interesi;
3. **konflikta rāmējums** (*conflict frame*) – šis rāmējums izceļ pretrunas, sadursmes, sacensību vai konfliktu starp indivīdiem, grupām vai institūcijām. Tas pasniedz notikumus kā cīņu starp pusēm – piemēram, starp amatpersonām, politiskajiem spēkiem, valstīm, liekot uzsvāru uz nesaskaņām. Konflikta rāmējums palielina notikuma dramatismu un pievērš uzmanību.
4. **morāles rāmējums** (*morality frame*) – rāmējums apskata problēmu vai notikumu reliģiskā vērtējuma vai morālo priekšstatu aspektā, t.i. – balstoties morālos, ētiskos vai reliģiskos apsvērumos. Šajā rāmējumā bieži tiek lietotas atsauces uz tikumiem, sabiedrības normām, ētiskiem principiem, reliģiju un morāles principiem.
5. **ekonomisko seku rāmējums** (*economic frame*) – šis rāmējums fokusējas uz finansiālo vai ekonomisko ietekmi un notikumu vai problēmu pasniedz no ekonomisko seku (esošo vai

¹⁴² Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x> P. 95.-96.

paredzamo) viedokļa, kā arī apraksta, kā attiecīgā problēma ietekmēs indivīdus, grupas, institūcijas, reģionus vai valstis.¹⁴³

Lai noteiktu, kāda tipa rāmējumi ir iekļauti attiecīgajā ziņā, pētnieces izveidoja 20 jautājumu kopu, uz kuriem ir jāatbild ar “jā” (vērtība 1) vai “nē” (vērtība 0). Katrs no jautājumiem novērtē ziņas atbilstību vienam no pieciem iepriekš definētajiem ziņu rāmējumiem. Katra no pieciem rāmējumiem identificēšanai tika noteikti 3 jautājumi, taču atsevišķiem rāmējumiem to precīzākai identificēšanai tika noteikti papildus jautājumi. Pilns jautājumu saraksts bija sekojošs:

Atbildības rāmējums

Vai stāsts liecina, ka kādam valdības līmenim ir spēja mazināt problēmu?

Vai stāsts liecina, ka kāds valdības līmenis ir atbildīgs par problēmu?

Vai stāsts piedāvā risinājumu(-us) problēmai?

Vai stāsts liecina, ka par problēmu ir atbildīgs indivīds (vai cilvēku grupa sabiedrībā)?

Vai stāsts liecina, ka problēma prasa steidzamu rīcību?

Cilvēku interešu rāmējums

Vai stāsts sniedz cilvēka piemēru vai “cilvēka seju” problēmai?

Vai stāstā tiek izmantoti īpašības vārdi vai personiskie stāsti, kas rada sašutuma, empātijas, rūpju, līdzjūtības vai līdzcietības sajūtas?

Vai stāsts uzsver, kā problēma ietekmē indivīdus un grupas?

Vai stāsts iedziļinās aktieru privātajā vai personiskajā dzīvē?

Vai stāsts satur vizuālu informāciju, kas var radīt sašutuma, empātijas, rūpju, līdzjūtības vai līdzcietības sajūtas?

Konflikta rāmējums

Vai stāsts atspoguļo nesaskaņas starp pusēm, indivīdiem, grupām, valstīm?

Vai viena puse, indivīds, grupa, valsts pārmet otrai?

Vai stāsts atsaucas uz divām vai vairākām problēmas pusēm?

Vai stāsts atsaucas uz uzvarētājiem un zaudētājiem?

¹⁴³ Turpat.

Morālais rāmējums

Vai stāsts satur kādu morālu vēstījumu?

Vai stāsts atsaucas uz morāli, Dievu un citiem reliģiskiem principiem?

Vai stāsts piedāvā konkrētus sociālus norādījumus par to, kā uzvesties?

Ekonomiskais rāmējums

Vai tiek minēti finansiālie zaudējumi vai ieguvumi tagad vai nākotnē?

Vai tiek minētas izmaksas/izdevumu apmērs?

Vai tiek minētas atsauces uz ekonomiskajām sekām, ja tiek veikta vai netiek veikta kāda darbība?¹⁴⁴

Pētījuma objekts, kurā metode tika pielietota, bija ziņas Holandes lielākajos medijos, kas pieminēja Holandes vai ES politiku, politikus vai arī bija veltītas šādiem jautājumiem – Eiropas integrācija, narkotikas, noziegumi, imigrācija vai rasu/etniskās problēmas. Jautājumu spektrs pētījumā bija ļoti plašs, iekļaujot pētījumā visdažādākā veida ziņu vēstījumus.

Pētnieces, lai noskaidrotu, cik lielā mērā kāds no rāmējumiem ir identificējams ziņās, izvirzīja divus pētnieciskos jautājumus. Pirmais no tiem bija – vai pastāv būtiskas atšķirības rāmējumos ziņām, kas publicētas dažādos drukātajos un televīzijas medijos. Otrs jautājums – vai pastāv atšķirības rāmējumu izmantošanā dažādu tēmu (politika un politiķi, Eiropas integrācija, noziedzība, narkotikas, imigrācija un rasu/etniskie jautājumi) ziņās?

Lai atbildētu uz abiem šiem jautājumiem, H. A. Semetko un P. M. Valkenburga savā pētījumā ir izmantojušas daudzfaktoru dispersijas analīzi MANOVA.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Izmantots tulkojums no Polgina, D. (2021). *Smēķēšanas rāmējums 20. gadsimta Latvijas presē: Longitudināla analīze* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

¹⁴⁵ Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x> Pp. 93.-109.

Citi universālie modeļi

Vairāki pētnieki piedāvā detalizētākus rāmējumu modeļus, piedāvājot identificēšanai lielāku skaitu rāmējumu.

Amerikāņu pētnieku Amberas E. Boidstenas (*Amber E. Boydston*), Deivisa Džastina H. Grosa (*Davis Justin H. Gross*), Filipa Resņika (*Philip Resnik*) un Noa A. Smita (*Noah A. Smith*) izveidoto rāmējumu identificēšanas pieeju autori iesaka izmantot publikācijām, kas saistītas ar politiskiem vai ekonomiskiem jautājumiem.¹⁴⁶

1. Ekonomiskais rāmējums; 2. Kapacitātes un resursu rāmējums; 3. Morālais rāmējums; 4. Taisnīguma un vienlīdzības rāmējums; 5. Konstitucionālais un tiesiskais rāmējums; 6. Politikas izvērtējuma rāmējums; 7. Likuma, kārtības un tiesiskuma rāmējums; 8. Drošības un aizsardzības rāmējums; 9. Veselības un drošības rāmējums; 10. Dzīves kvalitātes rāmējums; 11. Kultūras identitātes rāmējums; 12. Sabiedriskās domas rāmējums; 13. Politiskie rāmējums; 14. Ārējā regulējuma un reputācijas rāmējums; 15. Cita veida rāmējums.

Vairākos Latvijā veiktos ziņu rāmējumu pētījumos (bakalaura darbos) ir tikusi izmantota deduktīvā rāmējumu pētniecības metode, izmantojot vācu studentes Katjas Šveras (*Katia Schwer*) un Hohenheimas universitātes profesora Volfganga Šveigera (*Wolfgang Schweiger*) izveidoto rāmējumu tipoloģiju.¹⁴⁷ Šī metode ir izstrādāta, balstoties uz vairāku teorētiku rāmējumu klasifikācijām.¹⁴⁸

Šajā metodē atsevišķi tiek izdalītas 2 rāmējumu dimensijas – medija un ārpusmedija rāmējumi, bet kopumā metode iekļauj 11 rāmējumu pamatveidus, ar atsevišķos gadījumos definētiem apakšveidiem. Metodē iekļautie rāmējumu pamatveidi ir sekojoši: tematiski epizodiskie rāmējumi, stratēģiskie – problēmu rāmējumi, diagnosticējošie – prognozējošie – motivējošie rāmējumi, ētiski – materiālie rāmējumi, konsekvences rāmējumi, konflikta rāmējums,

¹⁴⁶ Boydston, A. E., Gross, J. H., Resnik, P., & Smith, N. A. (2013, September 16). *Identifying media frames and frame dynamics within and across policy issues*. <https://faculty.washington.edu/jwilker/559/frames-2013.pdf>;

Ozoliņa, O. (2023). *Eiropas Savienības sankciju pret Krieviju, saistībā ar tās iebrukumu Ukrainā 2022. gadā, rāmējumi ziņu portālos "LSM.lv", "BBC.co.uk" un "HUNGARYTODAY.hu"* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

¹⁴⁷ Schwer, K., & Schweiger, W. (2002). *Medienframes: Versuch einer Typologie der identifizierten Frames in der Literatur*. *Institut für Kommunikationswissenschaft*.

¹⁴⁸ Pozņakovs, K. (2012). *11. Saeimas vēlēšanu rezultātu rāmējumi ziņu portāla "Delfi" publikācijās un lietotāju komentāros* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

personificētais rāmējums, atbildības rāmējums, oficiālais rāmējums, protesta rāmējums, politikas kā spēles rāmējums.¹⁴⁹

Īpašie skandālu ziņu rāmējumu izpētes modeļi

Lai gan mūsdienās skandāli politikā nav retums, pētījumu par rāmējumiem saistībā ar šādiem skandāliem nav daudz. Apjomīgu izpēti šajā sakarā ir veikuši vācu komunikācijas petnieki Jirgens Majers (*Jürgen Maier*), Karolīna Jansena (*Carolin Jansen*) un Kristiāns fon Sikorskis (*Christian von Sikorski*).¹⁵⁰ Autori atzīst, ka publikācijās aprakstīto skandālu rāmējumu skaits ir milzīgs, un rāmēšanu skandālu ziņās var analizēt pēc dažādām pieejām. Viena no iespējām ir izmantot jau iepriekšējā nodaļā aprakstītos universālos modeļus, taču tie, pēc autora domām, var sniegt labu materiālu analīzei tikai atsevišķos gadījumos – kad skandāla tēma ir pietiekoši plaša un pētnieks vēlas analizēt kāda atsevišķa tās aspekta rāmējumus.

Reālajā dzīvē politisko skandālu joma bieži vien ir šaura. Kā piemērus šeit var minēt ar politiķiem saistītos seksa vai plaģiātisma skandālus, kuru atspoguļojumā droši vien būtu vērtīgi meklēt konflikta vai ekonomiska rakstura rāmējumus. Tāpēc pētnieki šādos gadījumos izmanto vai nu sevis pašu izstrādātus specifiskus modeļus (kas var balstīties uz jau iepriekš aprakstītām metodēm) vai adaptētas (pielāgotas) iepriekš aprakstītu modeļu versijas.

Virkne pētnieku skandālu ziņu rāmējumus pēta arī no nedaudz cita aspekta. Kā savos pētījumos norādījuši Majers, Jansena un Sikorskis,¹⁵¹ Keplingers (*Kepplinger*),¹⁵² Fengs (*Feng*), Brēvers (*Brewer*) un Lejs (*Ley*),¹⁵³ un Šahs (*Shah*)¹⁵⁴ – skandālu ziņas bieži vien tiek rakstītas ar skaidri saprotamu vēstījumu – vai skandālā iesaistītais cilvēks ir vainīgs vai nav vainīgs. Tāpēc skandālu ziņu rāmējumos bieži ir skaidri izdalāmi divu veidu rāmējumi – vainojošie (*guilt frame*)

¹⁴⁹

¹⁵⁰ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.). (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001> P. 105.

¹⁵¹ Turpat. P.108.

¹⁵² Kepplinger, H. M., Geiß, S., & Siebert, S. (2012). Framing scandals: Cognitive and emotional media effects. *Journal of Communication*, 62(4), 659–681. DOI: 62. 659-681. 10.1111/j.1460-2466.2012.01653.x P.6.

¹⁵³ Feng, M., Brewer, P. R., & Ley, B. L. (2012). Framing the Chinese baby formula scandal: A comparative analysis of US and Chinese news coverage. *Asian Journal of Communication*, 22(3), 253–270. DOI: 10.1080/01292986.2012.662517

¹⁵⁴ Shah, D.V., Watts, M.D., Domke, D. and Fan, D.P. (2002). News framing and cueing of issue regimes: Explaining Clinton's public approval in spite of scandal. *Public Opinion Quarterly*, 66(3), pp. 339–370 P. 344.

(saukti arī par uzbrūkošajiem) un attaisnojošie (*excuse frame*) (saukti arī par atbildes rāmējumiem).¹⁵⁵ Liekot uzsvāru uz iepriekšminēto 2 veidu rāmējumu analīzi, ir iespējams gan salīdzināt dažādu mediju attieksmi pret skandāla faktu un tajā iesaistīto politiķi, gan arī novērtēt, cik konstruktīva ir medija pieeja skandāla atspoguļošanai, neizslēdzot iespēju vienlaicīgi analizēt arī ziņās uzsvērtos akcentus (apakšrāmējumus).

Kā pirmo autors šajā nodaļā apskatīs Majera, Jansenas un Sikorska piedāvāto pētījumu modeli.¹⁵⁶ Pētnieku izstrādātajai metodei par pamatu ir ņemta Entmana teorija par 4 rāmju veicošajām funkcijām – problēmas definēšanu, cēloņu noteikšanu, morālā sprieduma izteikšanu un risinājuma ieteikšanu. Ja skandālā iesaistītā persona ziņā tiek vainota par savu rīcību, autori to piedāvā saukt par “uzbrūkošo rāmējumu”. Taču, ja ziņā pausta solidaritāte, tiek meklēti rīcības attaisnojumi vai persona tiek aizsargāta – par “aizsardzības rāmējumu”.

Lai novērtētu uzbrūkošos un aizsardzības rāmējumus, autori katram no rāmējuma elementiem izveidoja indikatoru sarakstu, kas redzams tabulā 3.1.

3.1. tabula

Uzbrūkošā un aizsardzības rāmējumu elementu indikatori

<i>Rāmējuma elements</i>	<i>Uzbrūkošais rāmējums</i>	<i>Aizsardzības rāmējums</i>
<i>Problēmas definēšana</i>	Normu pārkāpums	Nav normu pārkāpuma
	Valstiska problēma	Privāta problēma
<i>Cēloņu noteikšana</i>	Personiska kļūda	Ārējie apstākļi
	Personība	Negadījums
	Pilna personiska kontrole	Ārpus personiskās kontroles
<i>Morālais novērtējums</i>	Nosodījums no savas noietnes	Atbalsts no savas noietnes
	Nosodījums no opozīcijas	Atbalsts no opozīcijas
	Nosodījums no cita medija	Atbalsts no cita medija
	Nosodījums no pilsoņiem	Atbalsts no pilsoņiem
<i>Risinājuma ieteikšana</i>	Atbalsts:	Atteikums:
	vispārējas/neprecifētas darbības	vispārējas/neprecifētas darbības
	atkāpšanās no amata	atkāpšanās no amata
	personisks sods	personisks sods
	neslava	Neslava

¹⁵⁵ Connors, J. L. (2013). He “can’t say with certitude”: Framing the Anthony Weiner scandal in political cartoons. In D. L. Bissler & J. L. Connors (Eds.), *Scandal!: An interdisciplinary approach to the consequences, outcomes, and significance of political scandals* (pp. 127–150). Bloomsbury Academic.

¹⁵⁶ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. DOI: 10.4324/9781351173001.

pilnam atrisinājumam
atvainošanās
komisiju nodibināšana
strukturālas darbības

pilnam atrisinājumam
Atvainošanās
komisiju nodibināšana
strukturālas darbības

Pirmajā analīzes solī autori nosaka, vai attiecīgais indikators esošajā ziņā ir atrodams. Otrajā solī tiek vērtēts, cik no rāmja elementiem var tikt atzīmēti kā atrasti katrā konkrētā ziņā. Ja šāds elements ir tikai viens vai nav neviena – ziņa tiek atzīta par esošu bez rāmējuma. Savukārt 2,3 vai 4 atrastu elementu gadījumā rāmējums tiek atzīts vai nu par netiešu (2 vai 3 elementi) vai par nepārprotamu (visi 4 elementi). Metode pieļauj uzbrūkošā un aizstāvošā rāmējuma atrašanu vienā ziņā.

Kā otru piemēru autors apskatīs Karlo Berti (*Carlo Berti*) izstrādāto rāmējumu identificēšanas metodi.¹⁵⁷ Tā pēc savas būtības ir līdzīga Maijera, Jansenas un Sikorska piedāvātajai metodei.

Lai iegūtu padziļinātus un uzticamus rezultātus, pētījums tika balstīts uz oriģinālu pieeju, kas apvieno dažādus rāmējumu analīzes rīkus. Metode tika sadalīta divās fāzēs: sistemātiskās kodēšanas un tekstu kvalitatīvās analīzes fāzē.

Pirmajā fāzē tika izmantota Entmana teorija par četrām rāmju veiktajām funkcijām – problēmu definēšanu, to cēloņu noteikšanu, morālā vērtējuma sniegšanu un risinājumu ieteikšanu. Vispirms tika identificēti un sagrupēti rāmēšanas līdzekļi – izteicieni, metaforas, naratīvie līdzekļi, katram no tiem reprezentējot kādu no 4 rāmja funkcijām. Tādējādi tika izveidota kodēšanas rokasgrāmata, kas attēlota tabulā 3.2.

3.2. tabula

Kodēšanas rokasgrāmata

Rāmējuma funkcija	Kategorija	Apraksts
<i>Cēloņa noteikšana</i>	Puvuši āboli	Atsauces uz cilvēkiem, kas vainoti korupcijā
	Korumpēta politiskā sistēma	Atsauces uz koruptīvajiem tīkliem, institūcijām, korumpētu politiku, politikas iecietību

¹⁵⁷ Berti, C. (2018). Rotten Apples or Rotten System? Media Framing of Political Corruption in New Zealand and Italy. *Journalism Studies*, 20(11), 1580–1597. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1530068>

	Korumpēta sabiedrība	Atsauces uz korumpētu sabiedrību, ģenētisko korupciju
<i>Problēmas definēšana</i>	Plaši izplatīta problēma Izolēts gadījums	Korupcija kā ārkārtas situācija, katastrofa, epidēmija, vide, karš Korupcija kā izņēmums; sistēmas integritāte
<i>Morālais vērtējums</i>	Negatīvs/indivīds Negatīvs/politiķi un institūcijas Negatīvs/sabiedrība	Individuāla atbildība, uzticības pārkāpums Amorālas institūcijas, politiķi, partijas Amorāla sabiedrība; ģenētiska korupcija
<i>Risinājumi</i>	Tiesībaizsardzība/Politiskie sodi Reformas Ārkārtas pasākumi Fatālisms	Izmeklēšanas, tiesas prāvas, aresti, notiesājoši spriedumi, izraidīšanas,... Reformas, ētikas kodeksu ieviešana Īpaši likumi, darba grupas Efektīvas korupcijas apkarošanas neiespējamība atsauces uz iepriekšējām neveiksmēm

Pēc tam tiek veikta visu pētījumam izvēlēto publikāciju analīze, atzīmējot rāmējumus par atrastiem publikācijā, ja tos raksturojošie rāmēšanas līdzekļi tiek atrasti ziņas virsrakstā, ziņas pirmajā rindkopā vai vismaz pusē no ziņas. Nākošajā solī tiek veikta kvalitatīvā analīze, identificējot atbilstošos rāmējumus. Pētnieks šeit galvenokārt orientējās uz metaforu, metonīmiju, personifikāciju un korupcijas naratīvu meklēšanu publikāciju tekstos.

Konceptuāli sagrupējot rāmējuma funkcijas, Berti noteica 2 rāmējuma veidus, kas tika meklēti un identificēti abu valstu mediju publikācijās.

3.3. Rāmēšanas saikne ar politiku

Vēsturē ir zināmi daudzi piemēri, kad mediji, izmantojot rāmēšanu, ir ietekmējuši politiskās dzīves notikumus.¹⁵⁸ Rāmēšanas saikni ar politiku ir atzīmējuši arī vairāki rāmēšanas pētnieki. Kā apkopojusi Simona Kārklīņa:¹⁵⁹

¹⁵⁸ Carter, M. J. (2013). The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media's Construction of Reality. *SAGE Open*, 3(2).

¹⁵⁹ Kārklīņa, S. M. (2016). *Sīrijas bēgļu problēmas rāmējumi delfi.lv un tvnet.lv publikācijās un lietotāju komentāros (2016)* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

Stefans Rīzs rāmēšanas teoriju uzskata par īpaši noderīgu, lai izprastu plašsaziņas līdzekļu lomu politiskajā dzīvē.¹⁶⁰ Klāss de Vriže rāmējumus ir definējis arī kā daļu no politiskajiem apstākļiem. Viņaprāt, rāmēšana un rāmējumu analīze ir veids, kā noteikt jautājumus un aktualitātes politiskajā un sociālajā pasaulē.¹⁶¹ R. Entmans uzskata, ka rāmēšana spēlē vienu no galvenajām lomām politiskās varas ietekmes realizēšanā.¹⁶² Par rāmēšanas ietekmi uz sabiedrības viedokli par politiskām tēmām ir norādījušas arī Semetko un Valkenburga, atsaucoties uz Vilema Egberta Saris (*Willem Egbert Saris*) veiktu pētījumu un atzīstot, ka rāmējumi ietekmē sabiedrības uztveri par politiskiem jautājumiem vai institūcijām Eiropas Savienībā.¹⁶³

¹⁶⁰ Reese, S. D. (2001). Prologue – Framing public life: A bridging model for media research. In S. D. Reese, O. H. Gandy Jr., & A. E. Grant (Eds.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world* (pp. 7–31). Lawrence Erlbaum Associates, Publishers

¹⁶¹ de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1). P.53.

¹⁶² Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4). DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x. P.5.

¹⁶³ Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x> P. 94.; Saris, W. E. (1997). The public opinion about the EU can easily be swayed in different directions. *Acta Politica: International Journal of Political Science*, 32, 406–435.; Kalniņš.E. (2024). *Artura Krišjāņa Kariņa lidmašīnu līgumreisu izmantošanas atspoguļojums medijā Delfi.lv*. (Pētījums kursā “Komunikācijas teorija, modeļi un prakse”). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa.

4. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA UN DIZAINS

Lai veiktu Kr.Kariņa lidojumu skandāla rāmējumu analīzi Latvijas mediju vēstījumos tika izvēlēta kombinēta pētniecības metode, apvienojot kvantitatīvus un kvalitatīvus pētījumus. Kā galvenās pētījuma metodes tika izmantotas kvantitatīvā kontentanalīze, kvalitatīvā kontentanalīze un rāmējumu analīze. Kā papildus metodes pētījumā tika izvēlētas aptauja un salīdzinošā analīze.

4.1.Kvantitatīvā un kvalitatīvā kontentanalīze

Kvantitatīvā kontentanalīze ir strukturēta empīriskā pētniecības metode, kas tiek izmantota, lai objektīvi un sistemātiski analizētu tekstuālu datu saturu, izmantojot skaitliskus mērījumus. Tā balstās uz iepriekš noteiktu kodēšanas shēmu, kas ļauj analizēt komunikācijas saturu pēc atkārtojamiem, standartizētiem kritērijiem. Metodes priekšrocības ir tās sistemātiskums un objektivitāte, jo, analizējot datus, kas ir skaidri ierindojami kādā noteiktā kategorijā, tiek izslēgta gan interpretācijas iespēja, gan pētnieka subjektivitāte.¹⁶⁴ Tāpat par priekšrocībām var uzskatīt tās caurskatāmību, atkārtojamību un piemērotību lielu datu apjomu analīzei, par kādu var uzskatīt mediju publikāciju pētniecību un analīzi.¹⁶⁵ Tā nodrošina skaitliskus pierādījumus par to, kā saturs tiek strukturēts, un to var kombinēt ar citām pieejām, piemēram, diskursa vai tematisko analīzi.

Šī metode ietver vārdu skaitīšanu, teksta apjoma mērījumus, vārdu biežuma un citu kvantitatīvu rādītāju noteikšanu. Šajā darbā kvantitatīvā kontentanalīze tika izmantota, lai pēc atslēgvārdu esamības ziņu tekstos veiktu analizējamo publikāciju atlasīšanu, lai pētītu darba mērķim atbilstošo publikāciju skaitu un sadalījumu dažādos izdevumos (un to tematiskajās nodaļās), kā arī sadalījumu laika intervālos un pēc publikāciju autoriem. Metode tika izmantota arī darba ietvaros veiktās aptaujas rezultātu analīzē, apkopojot respondentu atbildes pēc to vecuma, dzimuma, dzīvesvietas, nodarbinātības un ienākumu līmeņa grupām, kā arī pēc atbildēm uz citiem jautājumiem ar iepriekš sagatavotiem atbilžu variantiem, t.i. – izvēles tipa jautājumiem.

¹⁶⁴ Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications P.10.-11.

¹⁶⁵ Riffe, D., Lacy, S., & Fico, F. (2019). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research* (4th ed.). New York, NY: Routledge

Kvalitatīvā kontentanalīze ir interpretatīva pētniecības metode, kas tiek izmantota, lai subjektīvi interpretētu tekstuālu datu saturu.¹⁶⁶ Tās mērķis ir iegūt koncentrētu un detalizētu parādības aprakstu, un analīzes rezultāts var būt modelis, jēdzienu sistēma, karte vai kategorijas, kas apraksta šo parādību.¹⁶⁷ Atšķirībā no kvantitatīvās pieejas, šī metode necenšas skaitliski kvantificēt saturu, bet gan identificēt analizējamā objekta struktūras, tematiskos modeļus un atklāt semantiskās nianšes. Tā ir īpaši piemērota gadījumos, kad pētnieka mērķis ir izprast komunikācijas kontekstu, naratīvu veidošanos vai ideoloģiskos ietvarus, kas atklājas saturā.¹⁶⁸ Šī metode ļauj analizēt ne tikai to, kas tiek pateikts, bet arī kā un kāpēc tas tiek pausts. Tā ir īpaši piemērota gadījumos, kad nepieciešama detalizēta nozīmju izpēte un kontekstuāla interpretācija.¹⁶⁹ Būtiska kvalitatīvās kontentanalīzes priekšrocība ir tās spēja atklāt netiešus vēstījumus, emocionāla rakstura nianšes un ziņojuma zemtekstus, kas var būt apslēpti saturā. Kā metodes trūkumu var minēt tās subjektivitāti un nepiemērotību liela apjoma datu apstrādē, jo no pētnieka tā prasa konsekventu interpretācijas principu ievērošanu, precīzu rezultātu dokumentēšanu un arī salīdzinoši lielu laika patēriņu analīzes veikšanai.

Šajā darbā kvalitatīvā kontentanalīze tika izmantota, lai analizētu mediju publikācijas un noteiktu to atbilstību darbam izvēlētajai rāmējumu sistēmai un atsevišķiem rāmējumu veidiem.

4.2. Aptauja un salīdzinošā analīze

Aptauja ir viena no visbiežāk izmantotajām kvantitatīvajām pētniecības metodēm sociālajās zinātnēs. Tās mērķis ir sistemātiski vākt datus no izvēlētas respondentu kopas, lai iegūtu kvantitatīvu ieskatu sabiedrības viedokļos, uzskatos, attieksmēs vai uzvedībā par konkrētu tematu.¹⁷⁰ Aptaujas metodes priekšrocība ir tās spēja apkopot lielu datu apjomu no plaša respondentu loka salīdzinoši īsā laikā, izmantojot standartizētus jautājumus un atbilžu formātus.

Aptaujas var būt strukturētas dažādos formātos – tiešsaistes, telefoniskas, papīra formā vai klātienē – atkarībā no pētniecības mērķa un auditorijas. Tās var ietvert gan slēgtus jautājumus ar

¹⁶⁶ Rīgas Stradiņa universitāte. Pētniecības terminu vārdnīca. Kvalitatīvā kontentanalīze. *Rsu.lv*. Izgūts no <https://www.rsu.lv/petniecibas-terminu-vardnica/kvalitativa-kontentanalize>

¹⁶⁷ Turpat.

¹⁶⁸ Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. (Vols. 1-0). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781529682571>

¹⁶⁹ Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today*. 2004 Feb;24(2):105-12. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001. PMID: 14769454.

¹⁷⁰ Fowler, F. J. (2014). *Survey Research Methods* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

iepriekš fiksētām atbildēm, gan atvērtus jautājumus, kas ļauj respondentiem brīvi izteikt savu viedokli. Šādu metožu kombinācija nodrošina iespēju gan kvantitatīvi analizēt atbildes, gan gūt dziļāku ieskatu vērtējumos un argumentācijā.¹⁷¹

Šajā pētījumā aptauja tika veikta ar vairākiem uzdevumiem – lai noskaidrotu kā respondenti vērtē skandāla pamatotību, kā viņi reaģējuši uz medijos izplatītajiem rāmējumiem, kāds ir viņu uzticības līmenis medijiem un to profesionālajai darbībai, kā arī kādus skandāla aspektus viņi ziņās uztvēruši. Papildus slēgtajiem jautājumiem aptaujā tika iekļauti arī atvērtie jautājumi.

Iegūtie dati tika analizēti, izmantojot deskriptīvās statistikas metodes, savukārt atvērtie jautājumi – izmantojot vienkāršotu kvalitatīvo satura analīzi, identificējot biežāk minētos un spilgtākos tematus, argumentus un emocionālos vērtējumus.

Salīdzinošā analīze ir pētniecības metode, ko izmanto, lai sistemātiski salīdzinātu divus vai vairākus gadījumus, procesus, valstis, diskursus vai parādības, ar mērķi identificēt līdzības, atšķirības un izskaidrot to cēloņus.¹⁷² Salīdzinošā metode var būt gan kvalitatīva (piemēram – diskursu, naratīvu vai konceptu salīdzināšana), gan kvantitatīva (piemēram, statistisku indikatoru salīdzinājumi starp valstīm).

Salīdzinošā analīze šajā darbā tika izmantota, lai izvērtētu un interpretētu iepriekš veiktu pētījumu rezultātus par politisko skandālu rāmējumiem citās valstīs. Tika salīdzināti pētījumu konteksti, izmantotās metodoloģijas un iegūtie rezultāti, lai identificētu kopīgos un atšķirīgos aspektus rāmējumu izmantošanā mediju vidē Latvijā un citās valstīs.

4.3. Pētījuma dizains

Pētījuma empīriskā daļa sastāv no trīs atsevišķiem pētījumiem – 1) ziņu rāmējumu analīzes Latvijas digitālajos medijos, 2) Latvijas iedzīvotāju aptaujas un analīzes, un 3) citās valstīs veiktu līdzīgu pētījumu rezultātu apkopojuma un analīzes.

Pētījumā pirmajā daļā tika analizētas mediju publikācijas un noteikta to atbilstība pētnieciskajam darbam izvēlētajai rāmējumu sistēmai un atsevišķiem rāmējumu veidiem. Pētījumam tika izvēlēti sekojoši Latvijas digitālie mediji – delfi.lv, delfi.ru, lsm.lv un nra.lv. Par

¹⁷¹ Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5th ed.). Oxford: Oxford University Press

¹⁷² Esser, F., & Hanitzsch, T. (Eds.). (2012). *The Handbook of Comparative Communication Research*. New York: Routledge

ziņu analīzes laika periodu tika izvēlēta Kariņa lidojuma skandāla pamatfāze un kulminācijas fāze – laiks no 2023.gada 1.novembra līdz 2024.gada 31.jūlijam.

Pētījumam tika izmantotas digitālo mediju publikācijas, kas pieejamas izvēlēto digitālo mediju interneta vietnēs un kas tika atlasītas, izmantojot pašu mediju piedāvātos ziņu meklēšanas un filtrācijas rīkus. Ziņu atlase notika, izmantojot gan pašu digitālo mediju ziņām piešķirtās mirkļbirkas, gan meklējot tos mediju izveidotajās ziņu apakšnodaļās, gan arī – izmantojot atslēgvārdus “Kariņš”, “lidojumi”, “skandāls”, kā arī to kombinācijas un locījumus. Tā kā mediju piedāvātie ziņu meklēšanas rīki ir ļoti dažādi, atlases process katrā no tiem bija mazliet atšķirīgs. Autoram ir arī jāatzīst, ka mediju meklēšanas rīku iespējas ir samērā ierobežotas, kas ziņu atlasī pētījumu gaitā ievērojami apgrūtināja.

Darbā tika analizēti un pētījumu rezultātos iekļauti visi mediju ziņojumi, kuros Kariņa lidojumu skandāls tika minēts, ieskaitot arī tās ziņas vai publikācijas, kuru pamattēma bija cita, bet lidojumu skandāls tika tikai pieminēts.

Atlasīto ziņu kvalitatīvā kontentanalīze rāmējumu noteikšanai tika veikta, analīzei vienlaicīgi izmantojot divus darba teorētiskajā daļā aprakstītus rāmējumu noteikšanas modeļus – H.Semetko un P.Valkenburgas modeli un Maijera, Jansenas un Sikorska modeli, katrā no tiem veicot nelielas izmaiņas.

H.Semetko un P.Valkenburgas modelis tika papildināts ar 2 papildus rāmējuma veidiem – informatīvo rāmējumu un diskreditējošo rāmējumu, savukārt morālā rāmējuma noteikšanai paredzēto jautājumu saturs tika mazliet izmainīts.

Par informatīvajam rāmējumam atbilstošām autors uzskatīja publikācijas, kurās iekļauti tikai fakti. Bez to izvērtējuma un bez uzsvara uz kādu no lietas aspektiem. Faktiski šīs publikācijas varētu uzskatīt arī par tādām, kurām nav neviena izteikta rāmējuma. Šajā rāmējumu kategorijā autors ierindoja publikācijas, kurās Kariņš un viņa braucieni tika pieminēti tikai un vienīgi kā informatīvs materiāls. Šāda veida ziņas bija, piemēram, publikācijas par iespējamo un vēlāk arī izraudzīto Kariņa pēcteci ārlietu ministru amatā, kurās tika paskaidrots, ka iepriekšējais ministrs (Kariņš) ir atstājis amatu savu darba lidojumu lietas izmeklēšanas un tajā atklāto faktu rezultātā. Šādas ziņas autors sauktu arī par ziņām bez rāmējuma.

Rāmējuma, kuru autors ir nosaucis par personu diskreditējošu, noteikšanā autors balstījās uz publikāciju lingvistisko analīzi. Publikācijas ar šādu rāmējumu iekļāva dažādus notikušā un paša Kariņa apzīmējumus ar negatīvu, nievājošu vai izsmejošu nozīmi.

No morālā rāmējuma jautājumu grupas autors izslēdza atsauci uz Dievu un reliģiskiem principiem, uzskatot šim jautājumam atbilstošu ziņu nonākšanu atlasīto ziņu grupā par maz ticamu. Tādējādi katra ziņu vēstījuma gadījumā tika atbildēts uz 21 izvirzīto jautājumu.

Majera, Jansenas un Sikorska izstrādāto modeli autors arī papildināja ar informatīvo rāmējumu, kuru atzīmēja par atrastu, ja ziņā nebija iespējams konstatēt ne uzbrūkošo, ne aizstāvošo rāmējumu. Attiecībā uz šo modeli autors arī izmainīja modeļa autoru noteiktos principus rāmējumu atzīšanai par atrastiem. Ņemot vērā, ka daudzu atlasīto ziņu kopējais garums bija īss, autors atzina rāmējumu par identificētu, ja anketā tika atzīmēta vismaz viena no atbildēm jebkurā no rāmējuma elementiem. Šīs anketas gadījumā katra no ziņām tika vērtēta, atbildot uz 17 jautājumiem.

Rezultātu dokumentēšanai abi darbā izmantotie modeļi tika apvienoti vienā anketā (sk. 4.1. att.). Papildus rāmējumus identificējošajiem jautājumiem anketā autors fiksēja saiti uz analizēto rakstu, publicēšanas datumu, medija ziņu nodaļu (rubriku), kurā ziņa tika publicēta, kā arī ziņas autoru (žurnālists, ziņu aģentūra, medijs vai intervijas/diskusijas atstāsts). (visas aizpildītās anketas skatīt saitē, pielikumā nr.1)

Saite uz rakstu: https://rus.delfi.lv/57860/latvia/120034372/kazhoka-gossuzhashchie-latvii-privyikli-potakat-prihotvam-politikov			
Datums: 11.07			
Rubrika: Latvijā			
Autors: Zurnālists			
Atbildības rāmējums ☒		Uzbrūkošais rāmējums ☒	
Aizsardzības rāmējums ☒		Informatīvais rāmējums ☐	
Vai stāsts liecina, ka kādam valdības līmenim ir spēja mazināt problēmu?	☒	Problēmas definēšana	
Vai stāsts liecina, ka kāds valdības līmenis ir atbildīgs par problēmu?	☒	Normu pārkāpums	☒
Vai stāsts piedāvāti risinājumi problēmai?	☒	Valstiska problēma	☒
Vai stāsts liecina, ka par problēmu ir atbildīgs indivīds (vai cilvēku grupa sabiedrībā)?	☒	Privāta problēma	☐
Vai stāsts liecina, ka problēma prasā steidzamu rīcību?	☒	Cēloņu noteikšana	☐
Cilvēku interešu rāmējums ☐		Personiska kļūda	☐
Vai stāsts sniedz cilvēka piemēru vai "cilvēka seju" problēmai?	☐	Personība	☐
Vai stāsts tiek izmantoti īpašības vārdi, kas rada sašutuma, empātijas, rūpju, līdzjūtības vai līdzietības sajūtas?	☐	Pilna personiska kontrole	☐
Vai stāsts uzsver, kā problēma ietekmē indivīdus un grupas?	☐	Morālais novērtējums	☐
Vai stāsts iedzīljinās akteru privātajā vai personiskajā dzīvē?	☐	Nosodījums no savas noietnes	☐
Vai stāsts satur vizuālu informāciju, kas var radīt sašutuma, empātijas, rūpju, līdzjūtības vai līdzietības sajūtas?	☐	Nosodījums no opozīcijas	☐
Konflikta rāmējums ☒		Nosodījums no cita medija	☐
Vai stāsts atspoguļo nesaskaņas starp pusēm, indivīdiem, grupām, valstīm?	☒	Nosodījums no pilsoņiem	☐
Vai viena puse, indivīds, grupa, valsts pārmet otram?	☒	Risinājuma ieteikšana - Atbalsts:	☐
Vai stāsts atsaucas uz divām vai vairākām problēmas pusēm?	☒	Atteikums:	☐
Vai stāsts atsaucas uz uzvarētājiem un zaudētājiem?	☒	vispārējas/neprecīzētas darbības	☐
Morāli ētiskais rāmējums ☒		atkāpšanās no amata	☐
Vai stāsts satur kādu morālu vēstījumu?	☒	personisks sods	☐
Vai stāsts atsaucas uz morāli un ētiku?	☒	neslava	☐
Vai stāsts piedāvā konkrētus norādījumus par to, kā bija jārikojas?	☒	pilnam atrisinājumam	☐
Ekonomiskais rāmējums ☐		atvairināšanās	☐
Vai tiek minēti finansiālie zaudējumi vai ieguvumi tagad vai nākotnē?	☐	komisiju nodibināšana	☐
Vai tiek minētas izmaksas/izdevumu apmērs?	☐	strukturālas darbības	☐
Informatīvais rāmējums ☐			
Diskreditējoši pazemojošais rāmējums ☐			
Vai tiek minēti apvainojoši un pazemojoši vārdi vai apzīmējumi			

4.1. att. Ziņu analīzes anketas piemērs

5. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Šajā nodaļā autors aprakstīs rezultātus veiktajiem trīs apakšpētījumiem: 1) ziņu rāmējumu analīzei Latvijas digitālajos medijos, 2) Latvijas iedzīvotāju aptaujai un 3) citās valstīs veiktu līdzīgu pētījumu rezultātu salīdzinošajai analīzei.

5.1. Rāmējumu analīzes rezultāti

Rāmējumu analīzi autors veica četros Latvijas digitālajos medijos – delfi.lv, delfi.ru, lsm.lv un nra.lv. Atbilstoši nodaļā 4. aprakstītajai metodoloģiskajai pieejai, publikāciju atlase notika divos soļos. Vispirms – izmantojot pašu mediju piedāvātos meklēšanas rīkus, tika atlasītas ziņas, kas publicētas Kariņa lidojumu skandāla pamata un kulminācijas fāzēs – no 2023.gada 1.novembra līdz 2024.gada 31.jūlijam. Pētījumam atbilstošo ziņu atlase notika, autoram iepazīstoties ar ziņu saturu, t.i. – veicot ziņu kontentanalīzi. Kopumā pētījumam tika atlasīta un analizēta 281. publikācija.

Delfi.lv

Kvantitatīvā analīze

Portāla delfi.lv meklēšanas rīks ļauj meklēt publikācijas, norādot atslēgvārdus un konkrētus laika periodus. Medija portālā pieejamajam arhīvam nav laika perioda ierobežojumu. Izmantojot atslēgvārdu “Kariņš”, tika kopumā identificēta 151 turpmākai analīzei izmantojama publikācija, taču pēc iepazīšanās ar publikāciju saturu autors par pētījumam derīgām atzina 79 publikācijas. Katrai no tām tika aizpildīta rāmējumu analīzes anketu (pielikums 1).

Veicot ziņojumu atlasī, tika fiksētas arī portāla delfi.lv sadaļas, kurās ziņas tika ievietotas, kā arī publikāciju autori. Datu turpmākās apstrādes ērtībai ziņu autori analīzes anketā tika reģistrēti pēc to piederības vienai no 3 grupām – ziņu aģentūru sagatavotā informācija (faktiski – LETA), žurnālistu gatavotās publikācijas un diskusijas un intervijas. Apkopotie rezultāti ir attēloti tabulās 5.1. un 5.2.

Publikāciju skaits pa mēnešiem – Delfi sadaļas

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēts Kr.Kariņš	24	21	16	10	15	38	14	7	6	151
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	9	11	2	2	9	30	8	4	3	78
Delfi sadaļas:										
<i>Sabiedrība</i>	7	3		2	7	18	4	3	3	47
<i>Kriminālvēstis</i>	1							1		2
<i>Versijas</i>		1	2		2					5
<i>Spried ar Delfi</i>	1	5				8	1			15
<i>Kāpēc</i>		1				4	2			7
<i>Citas sadaļas</i>		1					1			2

5.2. tabula

Publikāciju skaits pa mēnešiem – publikāciju autori

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	9	11	1	2	9	30	9	4	3	78
Publikāciju avoti/autori										
<i>Ziņu aģentūras</i>	1	1			2	5	2	2	2	15
<i>Žurnālisti, publicisti</i>	4	2	1	2	5	17	1	2	1	35
<i>Intervijas, diskusijas, to atrežerējumi</i>	4	3				8	5			20

Abas tabulas liecina, ka ziņas par skandālu portālā tika apskatītas no dažādiem aspektiem un dažādos formātos, tādējādi nodrošinot, ka tās sasniedza iespējami plašu lasītāju loku. Atzīmējams ir arī fakts, ka vairāk nekā ceturtdaļa no visiem vēstījumiem bija intervijas un diskusijas, kas liecina par medija vēlmi, spēju un nebaidīšanos savus lietotājus iepazīstināt ar dažādiem viedokļiem.

Tabulā 4 ir redzams, ka visvairāk publikāciju par skandālu ir bijis novembrī-decembrī, kā arī aprīlī. Analizējot šos datus šī darba nodaļā 2 aprakstītās skandāla hronoloģijas kontekstā, ir redzams, ka šie ir laika periodi, kad tikko parādījās pirmās ziņas par Kariņa lidojumiem, kā arī laiks, kad notika Kariņa atkāpšanās no ārlietu ministra amata un jaunā ārlietu ministra izraudzīšanās. Šajā periodā Kariņš un iemesli, kāpēc notika viņa atkāpšanās, tika pieminēti ļoti

daudzās publikācijās. Daudzas no šīm publikācijām bija veltītas tieši jaunajai ārlietu ministrei, un Kariņa lidojumu skandāls tajās tika pieminēts tikai garāmejot un informatīvi.

Ne mazāks iemesls publikāciju skaita pieaugumam aprīlī bija 10.aprīlī publicētais Valsts kontroles ziņojums par vēl 2023 gada novembrī uzsākto revīziju Valsts kancelejā. Revīzijas ziņojums nebija labvēlīgs Valsts kancelejai, un tajā tika iekļauta arī iespaidīga infografika¹⁷³, kura uzskatāmi parādīja Valsts kontroles atklāto (sk. 5.1. un 5.2. att.). Publiskotā ziņojuma dati uzreiz tika pārpublicēti un plaši apspriesti gan delfi.lv, gan citos Latvijas medijos

5.1. un 5.2. att. Infografika no Valsts kontroles 10.aprīļa ziņojuma¹⁷⁴

Kvalitatīvā analīze

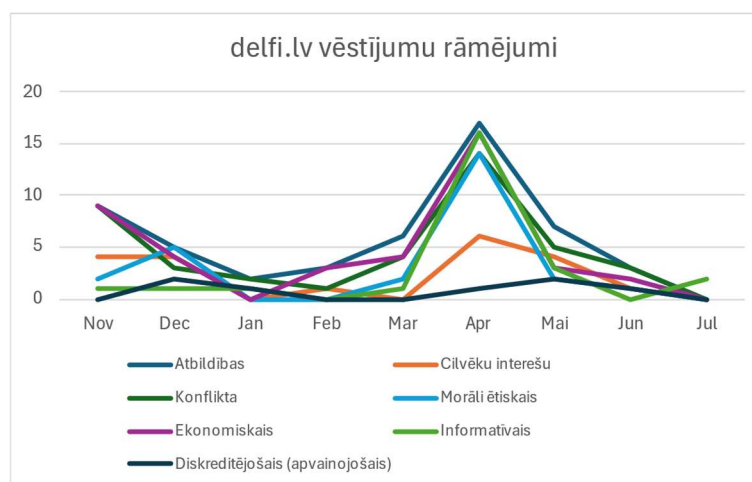
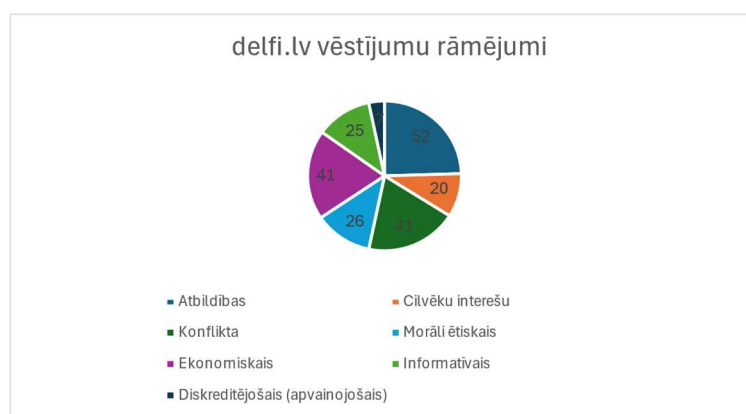
Veicot rāmējumu analīzi izmantojot Semetko un Valkenburgas modeli, autors delfi.lv publikācijās identificēja sekojošus rāmējumus (sk. 5.3. tabulu, att. 5.3. un 5.4.):

¹⁷³ Latvijas Republikas Valsts kontrole. (2024). Speciālo lidojumu izmantošana Ministru prezidenta komandējumos. *Valsts kontrole*. Izgūts no <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/specialo-lidojumu-izmantosana-ministru-prezidenta-komandejumos>

¹⁷⁴ Turpat.

Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Atbildības	9	5	2	3	6	17	7	3	0	52
Cilvēku interešu	4	4	0	1	0	6	4	1	0	20
Konflikta	9	3	2	1	4	14	5	3	0	41
Morāli ētiskais	2	5	0	0	2	14	2	1	0	26
Ekonomiskais	9	4	0	3	4	16	3	2	0	41
Informatīvais	1	1	1	0	1	16	3	0	2	25
Diskreditējošais (apvainojošais)	0	2	1	0	0	1	2	1	0	7

5.3. un 5.4. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

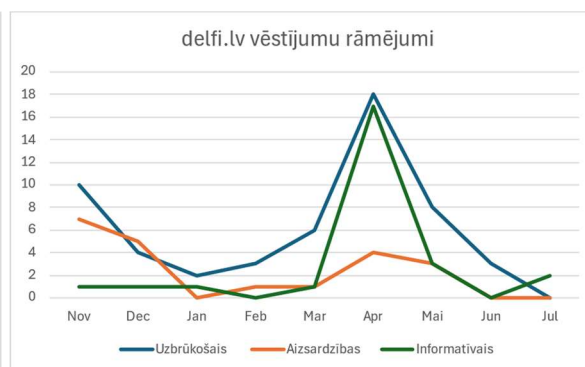
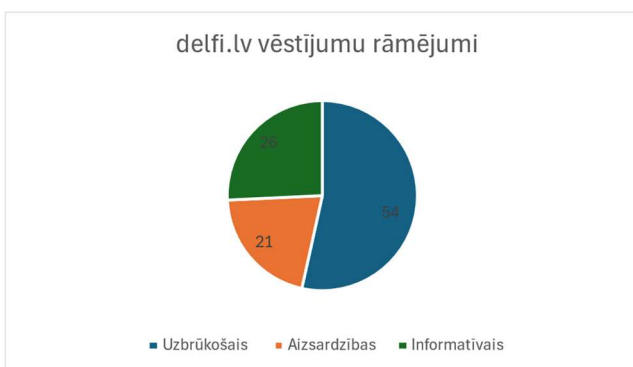
Portāla delfi.lv publikāciju analīze liecina, ka populārākais rāmējuma veids šī medija ziņās ir bijis atbildības rāmējums (52 gadījumi). Kā nākošie populārākie ir bijuši konflikta un ekonomiskie rāmējumi (katrs konstatēts 41 gadījumā). Skatoties uz atklāto rāmējumu skaitu no laika perspektīvas, ir labi redzams, ka skandāla pirmajos mēnešos izteikti populārākais ir bijis Ekonomiskais rāmējums. Skandāla pirmie mēneši bija laiks, kad kļuva zināmas lidojumu izmaksas. Tika ierosinātas pārbaudes, taču to rezultāti vēl nebija zināmi. Tāpēc ir loģiski, ka publikācijās galvenā uzmanība tika pievērsta ekonomiskajiem jautājumiem. Savukārt martā – jūlijā, kad tika publicēti revīziju rezultāti un noslēdzās vairākas ierosinātās disciplinārlietas, kuru rezultātā jau kļuva skaidrs, ka normu pārkāpums ir bijis, kā arī iezīmējās atbildīgo amatpersonu loks, ir redzams ziņu ar atbildības, kā arī morāli ētisko rāmējumu pieaugums. Jāatzīmē, ka visiem rāmējumiem maksimālie rādītāji tika sasniegti aprīlī, kuru, ņemot vērā aprīlī notikušo skandālam izšķirošo notikumu skaitu, var uzskatīt par visa skandāla kulminācijas mēnesi.

Ainu, kas atbilst skandāla notikumu hronoloģijai, varam redzēt arī, analizējot rezultātus, kas iegūti, rāmējumus identificējot, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli (sk. 5.4. tabulu, att. 5.5. un 5.6.):

5.3. tabula

Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Uzbrūkošais	10	4	2	3	6	18	8	3	0	54
Aizsardzības	7	5	0	1	1	4	3	0	0	21
Informatīvais	1	1	1	0	1	17	3	0	2	26

5.5. un 5.6. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

Analizējot portāla delfi.lv vēstījumu rāmējumu kopainu, kas iegūta, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli, secināms, ka ziņas dominē uzbrūkošais rāmējums (54 gadījumi). Aizsardzības un informatīvie rāmējumi novēroti līdzīgā skaitā (attiecīgi – 21 un 26 gadījumi).

Analīzes rezultāti parāda, ka vairums no publikācijām ir ar informatīvo rāmējumu. Autors šo rezultātu pamato ar ļoti lielu publikāciju skaitu, kuras tika veltītas jaunajai ārlietu ministres kandidātei. Un kurās visās pavisam epizodiski tika pieminēti arī Kariņš un viņa atkāpšanās iemesli.

Analizējot publikāciju rāmējumu skaitu laika dinamikā, redzam, ka arī šajā gadījumā attēls 5.6. labi atspoguļo skandāla notikumu gaitu. Skandāla pirmajos mēnešos – 2023.gada novembrī un decembrī, kad bija parādījušās ziņas par lidojumu izmaksām, bet vēl nebija zināma skandālā iesaistīto amatpersonu atbildība, uzbrūkošo un aizsardzības rāmējumu skaits medija ziņās ir praktiski vienāds. Taču, turpmākajā notikumu gaitā, parādotes jaunai informācijai, tiek ierosinātām jaunām disciplinārlietām, un parādotes revīziju un pārbaužu rezultātiem, uzbrūkošo rāmējumu īpatsvars strauji pieaug.

Delfi.ru

Kvantitatīvā analīze

Līdzīgi kā portālā delfi.lv, arī delfi.ru publikāciju sākotnējai atlasei tika izmantots portāla meklēšanas rīks un atslēgvārds “Кариньш”. Analīzei izraudzītajā laika posmā kopumā tika identificētas 210 publikācijas, kurās pieminēti K.Kariņš. Pēc to kontentanalīzes tika atlasītas 89 publikācijas, kas atbilda pētījuma tēmai un tika tālāk analizētas.

Vienlaicīgi tika fiksētas arī portāla delfi.ru sadaļas, kurās ziņas tika ievietotas, kā arī publikāciju autori. Datu turpmākās apstrādes ērtībai ziņu autori analīzes anketā tika reģistrēti pēc to piederības vienai no 4 grupām – delfi.ru gatavotā informācija, ziņu aģentūru sagatavotā informācija, žurnālistu gatavotās publikācijas un diskusijas un intervijas. Apkopotie rezultāti ir attēloti tabulās 5.5. un 5.6.

5.5. tabula **Publikāciju skaits pa mēnešiem – Delfi.ru sadaļas**

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēts Kr.Kariņš	27	28	20	24	27	44	11	16	13	210
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	12	11	1	5	12	26	6	9	7	89
Delfi.ru sadaļas:										
<i>В Латвию (Latvijā)</i>	10	7	1	4	10	20	5	7	7	71
<i>Латвия (Latvija)</i>	2	2		1	1	2	1	1		10

<i>История дня (Dienas stāsts)</i>		1				4		1		6
<i>Citas sadaļas</i>		1			1					2

5.6. tabula

Publikāciju skaits pa mēnešiem – publikāciju autori

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	12	11	1	5	12	26	6	9	7	89
Publikāciju avoti/autori										
<i>Delfi.ru</i>	7	5	1	3	8	20	5	5		54
<i>Ziņu aģentūras</i>	3	2		1	4	2			6	18
<i>Žurnālisti, publicisti</i>	2	1		1		3	1	3	1	12
<i>Intervijas, diskusijas, to atreferējumi</i>		3				1		1		5

Ir zināms, ka daudzas no portāla delfi.ru ziņām ir ziņu pārpublicējumi no tā māsas portāla delfi.lv. Tāpēc būtu loģiski, ja šīs ziņas būtu ierindotas līdzīgās delfi.ru sadaļās, kā tas ir delfi.lv. Taču pētījums parāda, ka sadaļu skaits delfi.ru ir krietni mazāks, ziņām par politiku un arī K.Kariņa lidojumu skandālu koncentrējoties sadaļā “Latvijā”.

Vērtējot ziņu autoru dažādību, ir redzams, ka lielākā daļu ziņu nāk no delfi.ru redakcijas. Krietni mazāk ir ziņu, kuras radījuši žurnālisti, bet pavisam maz – interviju un diskusiju, kas neliecina par plaša spektra ziņu formātu izmantošanu medijā. Šādu situāciju autors izskaidro ar medija orientēšanos uz ziņu gatavošanu nacionālajā valodā, mazāk uzmanības veltot oriģinālsaturam krievu valodā.

Tabulā 5.6. redzams, ka, līdzīgi kā delfi.lv, visvairāk publikāciju par skandālu ir bijis novembrī–decembrī, kā arī aprīlī. Iemesli šai situācijai ir tādi paši, kā delfi.lv gadījumā

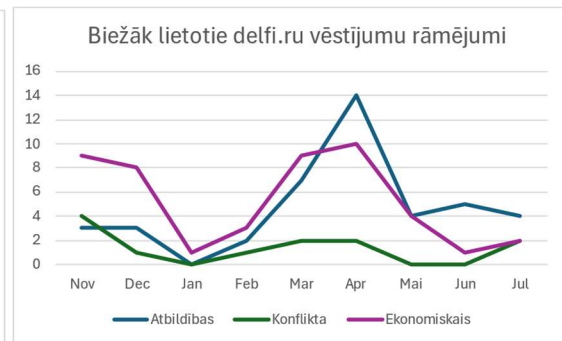
Kvalitatīvā kontentanalīze

Veicot analīzi, izmantojot Semetko un Valkenburgas modeli, autors delfi.ru publikācijās ir identificējis sekojošus rāmējumus (tabula 5.7. un attēli 5.7. un 5.8.):

5.7. tabula

Delfi.ru publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Atbildības	3	3		2	7	14	4	5	4	42
Cilvēku interešu	1					2				3
Konflikta	4	1		1	2	2			2	12
Morāli ētiskais	1	1				4		1	1	8
Ekonomiskais	9	8	1	3	9	10	4	1	2	47
Informatīvais		2	1		1	12	3	8	3	30
Diskreditējošais (apvainojošais)										0

5.7. un 5.8. att. **Delfi.ru publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis**

Portāla delfi.lv publikāciju analīze liecina, ka populārākais rāmējuma veids šī medija ziņās ir bijis ekonomiskais rāmējums (47 gadījumi). Daudz no tā neatpaliek atbildības rāmējums ar 42 gadījumiem, bet trešais populārākais ir informatīvais rāmējums, tātad – informatīva rakstura ziņas, kurās autors nav identificējis nevienu no rāmējuma veidiem. Šādu situāciju autors skaidro ar salīdzinoši lielo pārpublicējumu skaitu medijā.

Vērtējot atklāto rāmējumu skaitu no laika perspektīvas, redzama līdzīga situācija kā delfi.lv gadījumā - skandāla pirmajos mēnešos izteikti populārākais ir bijis ekonomiskais rāmējums. Savukārt martā – jūlijā ziņās sāk dominēt atbildības rāmējums. Taču atšķirībā no situācijas delfi.lv, šajā medijā nemainīgi augsts saglabājas arī ekonomisko rāmējumu skaits. Autors arī secina, ka, kopējam publikāciju skaitam esot pat nedaudz lielākam, atklāto rāmējumu skaits portālā delfi.ru ir

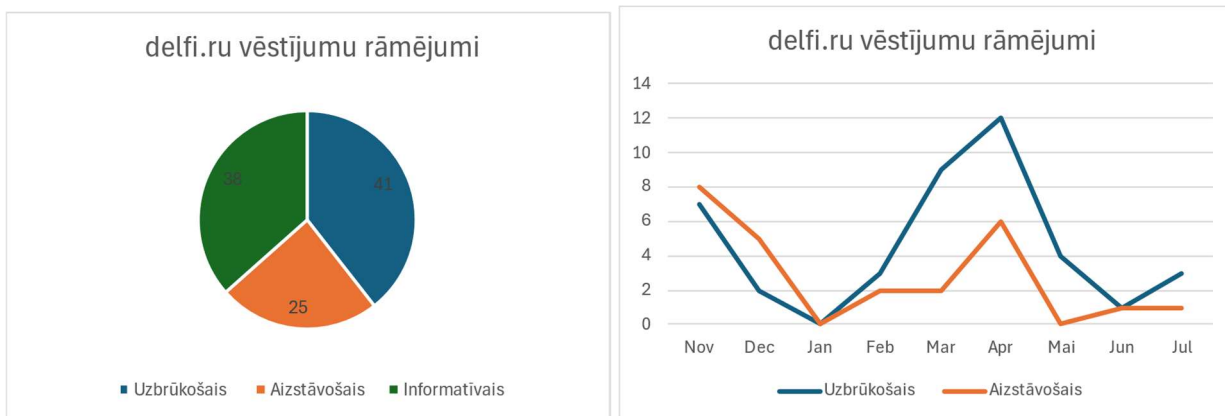
mazāks nekā portālā delfi.lv. Autors to skaidro ar stipri zemāku oriģinālziņu skaitu (kuru autori ir kategorijās žurnālisti un intervijas/diskusijas)

Analizējot rezultātus, kas iegūti, rāmējumus identificējot, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli (tabula 5.8. un attēli 5.9. un 5.10.), autora secinājumi ir līdzīgi, kā delfi.lv gadījumā. Delfi.ru gadījumā redzams, ka skandāla pirmajos mēnešos, kad nebija informācijas par Kariņa un citu amatpersonu vainu notikušajā, aizstāvošo rāmējumu ir bijis pat vairāk nekā uzbrūkošo. Toties, sākot ar martu, situācija ir mainījusies un uzbrūkošie rāmējumi ir pārsvarā.

5.8. tabula

Delfi.ru publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorski modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Uzbrūkošais	7	2		3	9	12	4	1	3	41
Aizstāvošais	8	5		2	2	6		1	1	25
Informatīvais	1	5	2	1	2	12	2	7	6	38

5.9. un 5.10. att. **Delfi.ru publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorski modelis**

Aplūkojot delfi.ru vēstījumu kopainu, izmantojot Maier, Jansen un Van Sikorski modeli, varam secināt, ka kopumā pārsvarā gadījumu ir ticis lietots uzbrūkošais rāmējums (41 reizi). Taču salīdzinoši ievērojams ir arī vēstījumu skaits ar aizstāvošo rāmējumu (25 vēstījumi)

ism.lv
Kvantitatīvā analīze

Portāla lsm.lv meklēšanas rīks ļauj meklēt publikācijas, norādot atslēgvārdus, taču neļauj norādīt laika periodus. Ar medija meklētāju iespējams piekļūt līdz pat 3 gadus vecām ziņām. Taču efektīvāks veids publikāciju meklēšanai šajā portālā ir izmantot specializētās sadaļas, ja tādas pieprasījumam ir pieejamas. Šim pētījumam piemērotas bija divas no portāla specializētajām sadaļām – “Kariņa lidojumi” un “Krišjānis Kariņš”. Sadaļā “Kariņa lidojumi” pētījumam izvēlētajā laikposmā ir pieejamas 48 turpmākai analīzei izmantojamas publikācijas.

Veicot ziņojumu atlasī, tika fiksētas arī portāla lsm.lv sadaļas, kurās ziņas tika ievietotas, kā arī publikāciju autori. Datu turpmākās apstrādes ērtībai ziņu autori analīzes anketā tika reģistrēti pēc to piederības vienai no 2 grupām – ziņu aģentūru sagatavotā informācija un žurnālistu gatavotās publikācijas. Apkopotie rezultāti ir attēloti tabulās 5.9. un 5.10.

5.9. tabula

Publikāciju skaits pa mēnešiem – lsm.lv sadaļas

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	8	7	0	5	6	14	3	1	4	48
LSM sadaļas:										
<i>Panorāma</i>	1			1	3	2			1	8
<i>Rīta panorāma</i>	2				1	1	1			5
<i>De Facto</i>	1					1	1			3
<i>Kas notiek Latvijā?</i>	1	1		3						5
<i>Labrīt</i>					1					1
<i>Ekonomika</i>						1				1
<i>Dienas ziņas</i>						2				2
<i>Šodienas jautājums</i>						2				2
<i>Krustpunktā</i>						1				1
<i>Cita</i>	3	6		1	1	4	1	1		17

5.10. tabula

Publikāciju skaits pa mēnešiem – publikāciju autori

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	8	7	0	5	6	14	3	1	4	48
Publikāciju avoti/autori										
<i>Žurnālisti</i>	6	4		4	3	4	1	0	1	23
<i>Ziņu aģentūras</i>	2	3		1	3	10	2	1	3	24

Abas tabula liecina, ka ziņas par skandālu portālā tika apskatītas dažādos raidījumos un salīdzinoši plaši, ieskaitot arī 4 diskusijas raidījumā de Facto. Tas liecina par sabiedrisko mediju aktīvu iesaistīšanos šī skandāla publikāciju apspriešanā.

Līdzīgi kā iepriekš apskatīto mediju gadījumā – Tabulā 5.10. ir redzams, ka visvairāk publikāciju par skandālu ir bijis novembrī–decembrī, kā arī aprīlī. Iemesli pieaugumam ir tie paši, kas abu delfi portālu gadījumā.

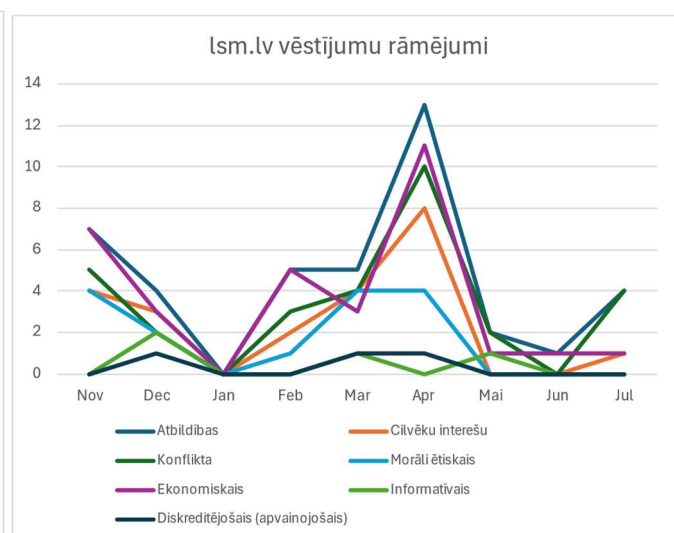
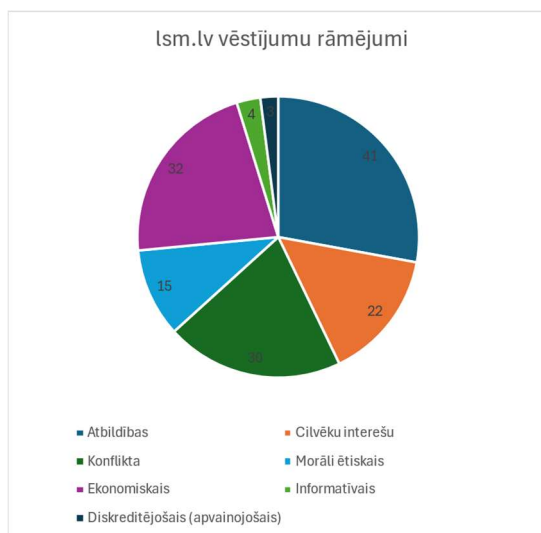
Kvalitatīvā kontentanalīze

Veicot analīzi, izmantojot Semetko un Valkenburgas modeli, autors delfi.ru publikācijās ir identificējis sekojošus rāmējumus (tabula 5.11. un attēli 5.11. un 5.12.):

5.11. tabula

Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Atbildības	7	4	0	5	5	13	2	1	4	41
Cilvēku interešu	4	3	0	2	4	8	0	0	1	22
Konflikta	5	2	0	3	4	10	2	0	4	30
Morāli ētiskais	4	2	0	1	4	4	0	0	0	15
Ekonomiskais	7	3	0	5	3	11	1	1	1	32
Informatīvais	0	2	0	0	1	0	1	0	0	4
Diskreditējošais (apvainojošais)	0	1	0	0	1	1	0	0	0	3

5.11. un 5.12. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

Portāla delfi.lv publikāciju analīze liecina, ka populārākais rāmējuma veids šī medija ziņās ir bijis atbildības rāmējums (41 gadījums). Savukārt otrajā un trešajā vietā ir ekonomiskais rāmējums (32 gadījumi) un konflikta rāmējums (30 gadījumi).

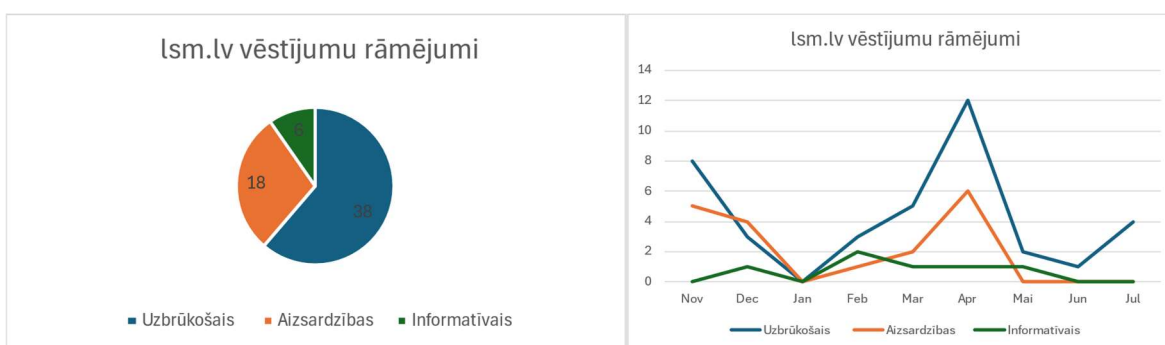
Vērtējot atklāto rāmējumu skaitu dinamikā, ir redzama mazliet citāda situācija kā iepriekš apskatīto mediju gadījumā – atbildības rāmējumam esot līderpozīcijās, no tā tālu nevienu mēnesi neatpaliek ekonomiskais rāmējums. Pēc autora domām tas nozīmē, ka medija pamatvēstījums savai auditorijai faktiski ir palicis nemainīgs visu skandāla laiku. Bija atsevišķos periodos mainījies vēstījuma intensitāte, taču tā akcenti nemainījās

Analizējot rezultātus, kas iegūti, rāmējumus identificējot, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli (tabula 5.12 un attēli 5.13. un 5.14.), autors secina, ka arī uz lsm va attiecināt tos pašus secinājumus, kādi tika izteikti delfi mediju gadījumā. Skandāla pirmajos mēnešos, kad nebija skaidrs, kurš un vai vispār kāds ir vainojams naudas izšķērdēšanā, aizstāvošo rāmējumu un uzbrūkošo rāmējumu attiecība ir bijusi līdzīga, taču tā ir izmainījies par labu uzbrūkošajiem rāmējumiem martā un aprīlī.

5.12. tabula

Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Uzbrūkošais	8	3	0	3	5	12	2	1	4	38
Aizsardzības	5	4	0	1	2	6	0	0	0	18
Informatīvais	0	1	0	2	1	1	1	0	0	6

5.13. un 5.14. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

Analizējot portāla lsm.lv vēstījumu kopainu, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli, secināms, ka vēstījumos dominē uzbrūkošais rāmējums (38 gadījumi). Tam seko aizsardzības rāmējums (18 gadījumi) un informatīvais rāmējums (6 gadījumi).

nra.lv

Kvantitatīvā analīze

Portāla nra.lv meklēšanas rīks ļauj meklēt publikācijas, norādot atslēgvārdus, taču neļauj norādīt laika periodus. Ar medija meklētāju, veicot atlasī pēc laika, iespējams piekļūt tikai līdz 1 gadu vecām ziņām. Veicot atlasī pēc atbilstības, ir iespējams piekļūt arī vecākām ziņām, taču šis process ir ļoti lēns un neefektīvs. Portālā ir arī sadaļa “Kariņa lidojumi”, taču tā satur ļoti nelielu skaitu publikāciju. Veicot publikāciju meklēšanu, izmantojot dažādus atslēgvārdus, autoram izdevās identificēt 65 pētījumam atbilstošas publikācijas.

Vienlaicīgi tika fiksētas arī portāla delfi.ru sadaļas, kurās ziņas tika ievietotas, kā arī publikāciju autori. Datu turpmākās apstrādes ērtībai ziņu autori analīzes anketā tika reģistrēti pēc to piederības vienai no 4 grupām – nra redakcijas gatavotā informācija, ziņu aģentūru sagatavotā informācija, žurnālistu gatavotās publikācijas un diskusijas un intervijas. Apkopotie rezultāti ir attēloti tabulās 5.13. un 5.14.

5.13. tabula

Publikāciju skaits pa mēnešiem – nra.lv sadaļas

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēts Kr.Kariņš										
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	9	9	2	1	12	14	6	4	8	65
nra.lv sadaļas:										
<i>Intervijas</i>									1	1
<i>Latvijā</i>	2	2	1		2	3	2	1	5	18
<i>Komentāri</i>	2	3			1	1	1		1	9
<i>Tauta runā</i>		1	1			1		1	1	5
<i>Citāti</i>								2		2
<i>Politika</i>	5	2			9	9	3			28
<i>Pasaulē</i>		1		1						2
<i>Citas sadaļas</i>										0

Publikāciju skaits pa mēnešiem – publikāciju autori

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Pieminēti Kr.Kariņa lidojumi, kopā	9	9	2	1	12	14	6	4	8	65
Publikāciju avoti/autori										
<i>nra</i>	5	4	1		1	4	1	1	1	18
<i>Ziņu aģentūras</i>	2	3	1	1	9	9	4	1	6	36
<i>Žurnālisti, publicisti</i>	2	2				1	1	2		8
<i>Intervijas, diskusijas, to atreferējumi</i>					2				1	3

Publikāciju sadalījums pa sadaļām liecina, ka medijā lidojumu skandāls ir ticis apskatīts vispusīgi un no dažādiem skatupunktiem. Dažādība vērojama arī ziņu autoru vidū, kas liecina par vispusīgu ar skandālu saistīto jautājumu apspriešanu. Ņemot vērā, ka autoram, visticamāk, neizdevās identificēt visas nra publikācijas, kur Kariņa lidojumu tēma tika apskatīta, arī kopējais tai veltīto ziņu skaits portālā ir ievērojams.

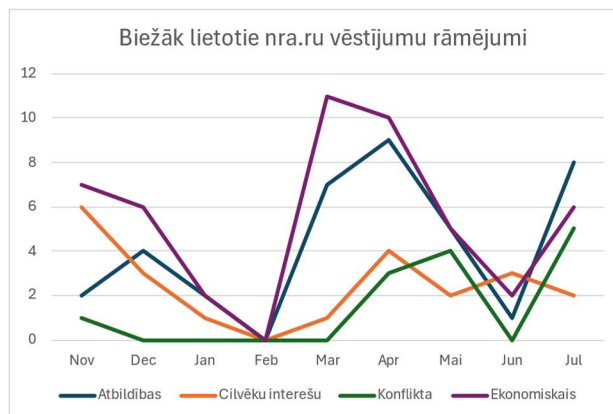
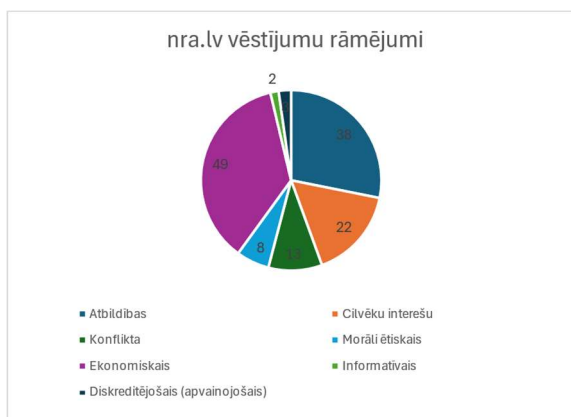
Līdzīgi kā iepriekš apskatīto mediju gadījumā – Tabulā 5.14 ir redzams, ka visvairāk publikāciju par skandālu ir bijis novembrī–decembrī, kā arī martā un aprīlī. Iemesli pieaugumam ir tie paši, kas iepriekš apskatīto mediju gadījumā.

Kvalitatīvā kontentanalīze

Veicot analīzi, izmantojot Semetko un Valkenburgas modeli, autors nra.lv publikācijās ir identificējis sekojošus rāmējumus (tabula 5.15. un attēli 5.15. un 5.16.):

Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Atbildības	2	4	2	0	7	9	5	1	8	38
Cilvēku interešu	6	3	1	0	1	4	2	3	2	22
Konflikta	1	0	0	0	0	3	4	0	5	13
Morāli ētiskais	1	2	0	0	0	3	0	0	2	8
Ekonomiskais	7	6	2	0	11	10	5	2	6	49
Informatīvais	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2
Diskreditējošais (apvainojošais)	1	1	1	0	0	0	0	0	0	3

5.15. un 5.16. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

Portāla nra.lv publikāciju analīze liecina, ka dominējošais rāmējuma veids ir ekonomiskais (49 gadījumi), savukārt nākošais populārākais ir bijis atbildības rāmējums (38 gadījumi)

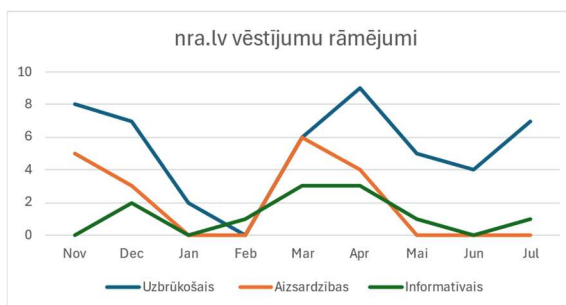
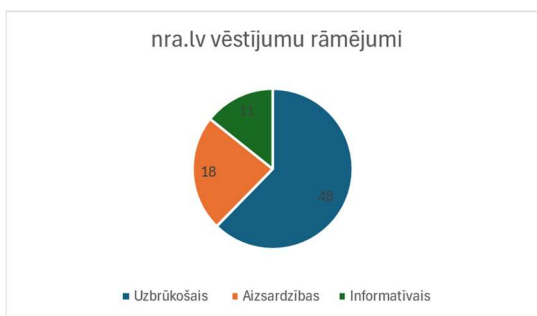
Vērtējot atklāto rāmējumu skaitu izmaiņas laika gaitā, ir redzams, ka faktiski visā laika periodā ekonomiskais rāmējums ir dominējis portāla ziņu vēstījumos. Martā un aprīlī, kad citos medijos bija vērojama izteikta atbildības rāmējuma dominance, portālā nra.lv tik un tā pārsvarā ir bijušas ziņas ar ekonomisko rāmējumu. Tas nozīmē, ka portāla ziņu vēstījumos uzsvars visu skandāla laiku ir bijis uz skandāla radītajām izmaksām un ekonomiska satura jautājumiem.

Analizējot rezultātus, kas iegūti, rāmējumus identificējot, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli (tabula 5.16. un attēli 5.17. un 5.18.), ir redzams, ka portālā jau no skandāla pirmajiem mēnešiem ir dominējis uzbrūkošais rāmējums. Arī kopējā uzbrūkošo un aizstāvošo rāmējuma attiecība šajā portālā ir ar izteiktu uzbrūkošo rāmējumu pārsvaru.

5.16. tabula

Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Uzbrūkošais	8	7	2	0	6	9	5	4	7	48
Aizsardzības	5	3	0	0	6	4	0	0	0	18
Informatīvais	0	2	0	1	3	3	1	0	1	11

5.17. un 5.18. att. **Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis**

Analizējot portāla nra.lv vēstījumu kopainu, izmantojot Maijera, Jansenas un Sikorska modeli, secināms, ka medija vēstījumos dominē uzbrūkošais rāmējums (48 gadījumi). Pēc tam seko aizsardzības rāmējums (18 gadījumi) un informatīvais rāmējums (11 gadījumi).

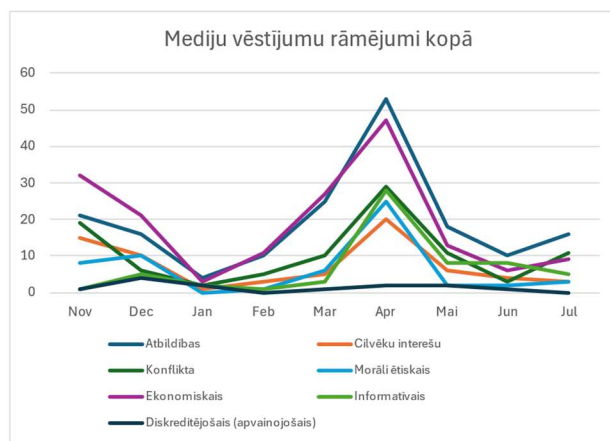
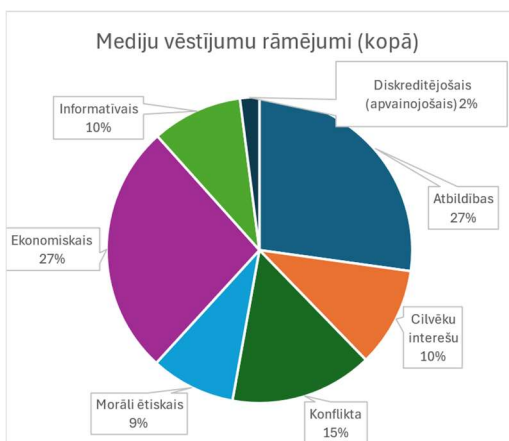
Kopsavilkums

Noslēdzot pētījuma rāmējuma analīzes nodaļu, autors izveidoja kopsavilkumu, apvienojot visu četru pētījumā analizēto mediju datus. Kopsavilkums, rāmējumu noteikšanai izmantojot Semetko un Valkenburgas modeli, redzams tabulā 5.17 un attēlos 5.19. un 5.20.

5.17. tabula

Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Atbildības	21	16	4	10	25	53	18	10	16	173
Cilvēku interešu	15	10	1	3	5	20	6	4	3	67
Konflikta	19	6	2	5	10	29	11	3	11	96
Morāli ētiskais	8	10	0	1	6	25	2	2	3	57
Ekonomiskais	32	21	3	11	27	47	13	6	9	169
Informatīvais	1	5	2	1	3	28	8	8	5	61
Diskreditējošais (apvainojošais)	1	4	2	0	1	2	2	1	0	13

5.19. un 5.20. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Semetko Valkenburgas modelis

Raugoties uz visiem autora izvēlētajiem medijiem kopā, analīzes rezultāti parāda, ka vairums no publikācijām saturēja atbildības rāmējumu (173 gadījumos), taču arī ekonomiskais rāmējums tika novērots ļoti lielā daļā publikāciju (169 gadījumos). Autors šo rezultātu pamato ar to, ka Krišjāņa Kariņa kā bijušā Ministru prezidenta rīcība sabiedrības acīs neizbēgami saistās ar politisko atbildību, tāpēc mediji bieži izvēlējās uzsvērt atbildības aspektu – gan no juridiskā, gan morālā skatpunkta. Savukārt ekonomiskais rāmējums bija tikpat klātesošs, jo skandāla būtība tieši saistījās ar nodokļu maksātāju naudas izlietojumu, ko mediji vairākkārtīgi atspoguļoja, analizējot tēriņu apmēru, efektivitāti un neizmantotās alternatīvas. Informatīvais rāmējums bieži tika izmantots, lai izklāstītu vai atgādinātu faktus un notikumu hronoloģiju, īpaši ziņu aģentūru ziņu publikācijās. Diskreditējošais rāmējums savukārt bija mazāk izteikts (kopā 13 gadījumi), jo analizētie mediji lielākoties ievēroja profesionālās žurnālistikas normas un izvairījās no tieši nomelnojošiem vai personificētiem uzbrukumiem.

Vērtējot rāmējumu skaita izmaiņas analīzes periodā, redzam, ka skandāla pirmajos mēnešos ziņu vēstījumos ir dominējis ekonomiskais rāmējums. Kā tika atzīmēts jau iepriekš – skandāla pirmie mēneši bija laiks, kad tika publiskotas Kariņa veikto lidojumu izmaksas. Taču novembrī un decembrī vēl nebija zināms, vai izmaksas bija nepamatotas un vai kāda amatpersona to dēļ būtu jāsauca pie atbildības. Tāpēc šajā laikā publikācijās dominēja ekonomiskais rāmējums. Savukārt martā – jūlijā, kad tika publicēti revīziju rezultāti un noslēdzās vairākas ierosinātās disciplinārlietas, rezultātos redzams ziņu ar atbildības un morāli ētisko rāmējumu pieaugums.

Vērtējot publikāciju skaita dinamiku, redzams, ka visvairāk publikāciju ir bijis novembrī–decembrī, kā arī aprīlī. Šie ir laika periodi kad parādījās pirmās ziņas par Kariņa lidojumiem, kā

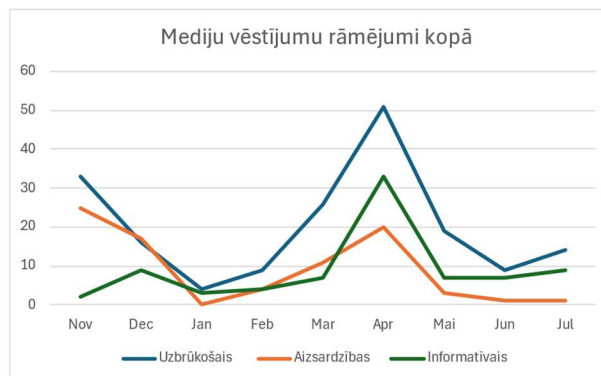
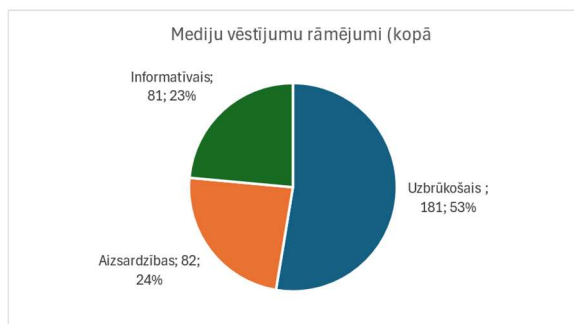
arī laiks, kad notika Kariņa atkāpšanās no ārlietu ministra amata un jaunā ārlietu ministra izraudzīšanās. Papildus – aprīlī tika publiskots arī Valsts kontroles ziņojums par atklātajiem pārkāpumiem Kariņa lidojumu organizēšanā. Tieši tāpēc varam redzēt publikāciju skaita pieaugumu tieši aprīlī.

Kopsavilkums, rāmējumu noteikšanai izmantojot Maijera, Jensenas un Sikorska modeli, redzams tabulā 5.18 un attēlos 5.21 un 5.22.

5.18. tabula

Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Uzbrūkošais	33	16	4	9	26	51	19	9	14	181
Aizsardzības	25	17	0	4	11	20	3	1	1	82
Informatīvais	2	9	3	4	7	33	7	7	9	81

5.21. un 5.22. att. Publikācijās identificētie rāmējumi – Maijera, Jansenas un Sikorska modelis

Analizējot iegūtos datus visiem medijiem kopā, ir redzams, ka tajos dominējis uzbrūkošais rāmējums (181 gadījums), vairāk nekā divas reizes pārsniedzot ziņu vēstījumus ar aizsardzības rāmējumu.

Aplūkojot publikāciju rāmējumu skaitu laika gaitā, redzam, ka skandāla pirmajos mēnešos – kad bija publiskotas ziņas par lidojumu izmaksām, bet vēl nebija zināma skandālā iesaistīto amatpersonu atbildība, uzbrūkošo un aizsardzības rāmējumu skaits mediju ziņās ir praktiski vienāds. Taču, parādoties jaunai informācijai, un atklātībā nonākot revīziju un pārbaužu rezultātiem, uzbrūkošo rāmējumu īpatsvars strauji palielinās.

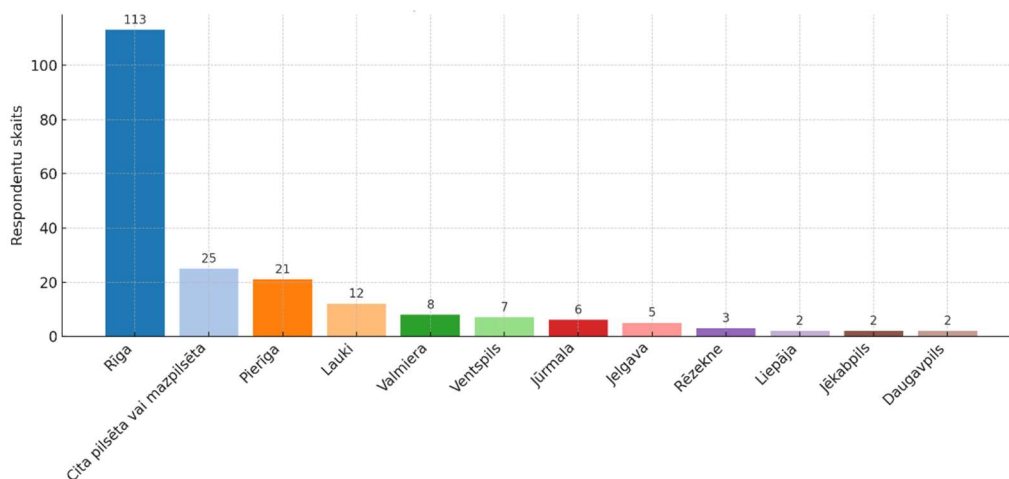
5.2.Latvijas iedzīvotāju aptauja

Pētījuma otrajā daļā tika veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja, ar mērķi noskaidrot sabiedrības viedokli par Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāla pamatotību, tā uztveri un vērtējumu. Aptauja tika īstenota anonīmā veidā, izmantojot tiešsaistes platformu visidati.lv. Lai sasniegtu pēc iespējas plašāku respondentu loku dažādos Latvijas reģionos, tās izplatīšanai tika izmantoti sociālie mediji, saziņas grupas un personīga uzrunāšana autora kontaktu lokā. (Pilna aptauja pieejama pielikumā nr.2)

Lielākā daļa aptaujas jautājumu bija slēgtā tipa, aicinot respondentus paust savu attieksmi izvēloties kādu no konkrēti formulētiem apgalvojumiem. Šāda struktūra nodrošināja iespēju iegūt kvantitatīvi analizējamus datus, kā arī atviegloja to salīdzināmību. Lai padziļināti izprastu respondentu vērtību hierarhiju un izvēļu motivāciju, aptaujā tika iekļauts arī hierarhisks jautājums, kurā respondenti tika lūgti sarindot atbildes pēc to nozīmīguma. Aptaujā tika iekļauts arī atvērtais jautājums, kas deva respondentiem iespēju paust savu viedokli brīvā formā, tādējādi papildinot kvantitatīvo datu kopu ar kvalitatīvām ieskicēm. Turklāt gadījumos, kad tika piedāvāta atbilde “cits”, respondentiem bija iespēja atvērtā laukā precizēt savu izvēli. Lai iegūtie dati pēc iespējas pilnvērtīgāk atspoguļotu respondentu paustās domas, autors nolēma neiejaukties sniegto atbilžu saturā un analīzes procesā tās nemainīt, kā arī nelabot to ortogrāfiju un sintaksi.

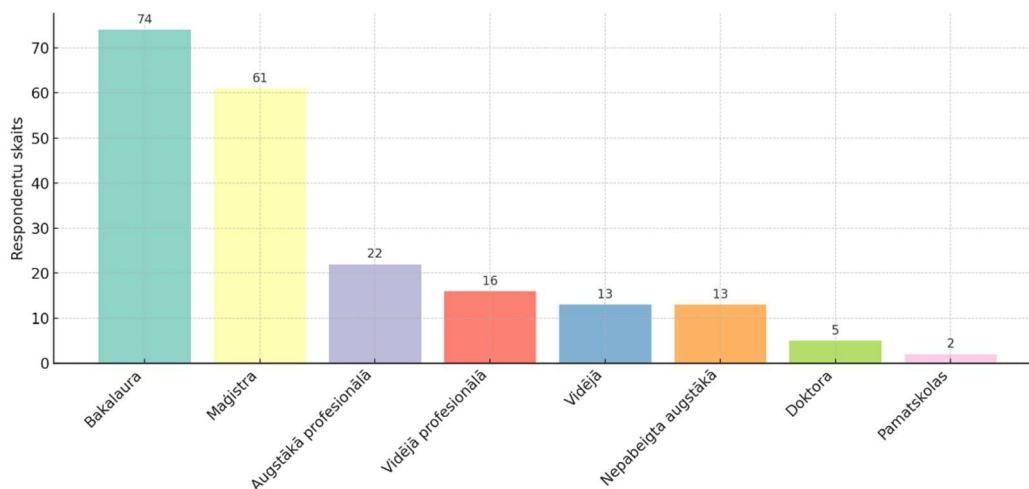
Aptaujas atbilžu analīze

Aptaujā kopumā piedalījās 206 respondenti, no tiem 108 bija vīrieši, bet 98 – sievietes. Vidējais respondentu vecums: 41.1 gads. Aptaujā piedalījās respondenti vecumā no 16 līdz 84 gadiem, nodrošinot pietiekami plašu vecuma diapazonu, lai analizētu sabiedrības dažādu paaudžu viedokļus par skandālu. Lielākā daļa respondentu norādīja, ka dzīvo Rīgā (113), padarot to par pārliecinoši visbiežāk minēto dzīvesvietu. Citas biežāk norādītās dzīves vietas bija “cita pilsēta vai mazpilsēta” (25), Pierīga (21), Lauki (12), kā arī Valmiera (8), Ventspils (7), Jūrmala (6), Jelgava (5), Rēzekne (3), Liepāja (2), Jēkabpils (2), Daugavpils (2) (sk. 5.23. att.).

5.23. att. Respondentu norādītā dzīvesvieta

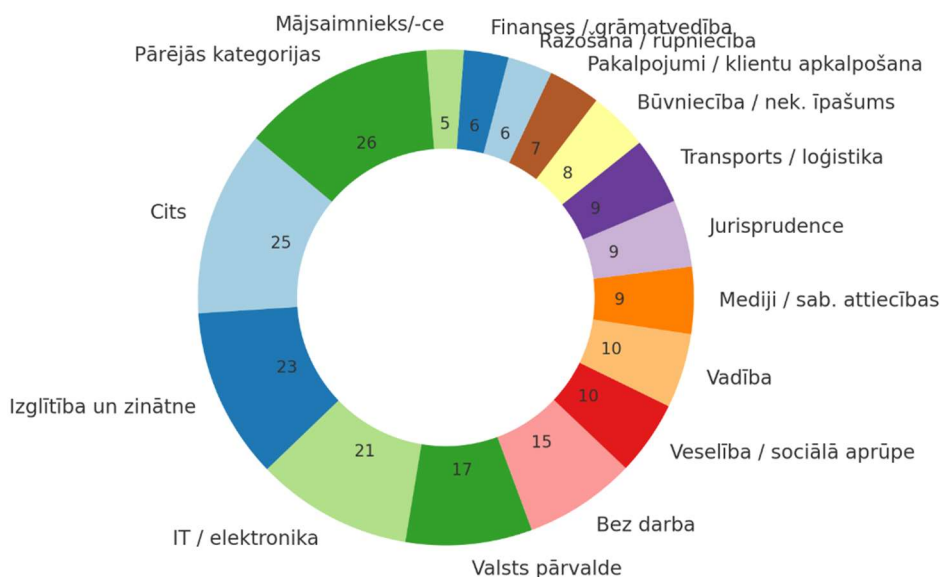
Attiecībā uz izglītību, visbiežāk respondenti norādīja, ka viņiem ir bakalaura izglītība (74), kam sekoja maģistra grāds (61) un augstākā profesionālā izglītība (22). Mazāk bija pārstāvēti respondenti ar vidējo profesionālo (16), vidējo (13), nepabeigtu augstāko izglītību (13), doktora (5) un pamatskolas (2) izglītību (sk. 5.24. att.)

5.24. att. Respondentu izglītības līmenis

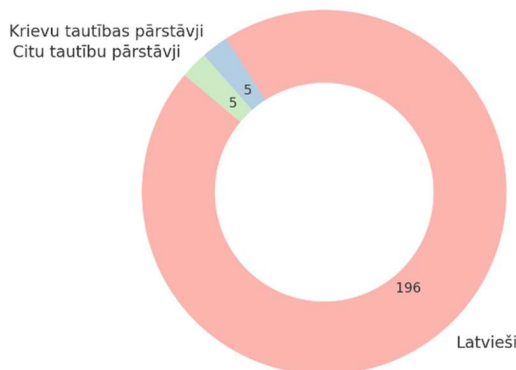
Respondenti norādīja arī savu nodarbošanos, kas aptvēra plašu profesiju loku. Visbiežāk tika minēta kategorija “cits” (25), kam sekoja izglītība un zinātne (23), informācijas tehnoloģijas/elektronika (21), valsts pārvalde (17) un “bez darba” (15). Citas norādītās jomas bija veselības/sociālā aprūpe (10), vadība (10), mediji/sabiedriskās attiecības (9), jurisprudence (9), transports/logistika (9), būvniecība/nekustamais īpašums (8), pakalpojumi/klientu apkalpošana (7), ražošana/rūpnieciskā ražošana (6), finanses/grāmatvedība (6), mājsaimnieks/ -ce (5), Zemo

rezultātu dēļ, pārējās pārstāvētās kategorijas autors izvēlējās apzīmēt ar “pārējās kategorijas” (26). Tajās ietilpa: tūrisms/vīesnīcas/ēdināšana (4), tirdzniecība/pārdošana (4), lauksaimniecība/vides zinātne (4), mārketing/reklāma (3), drošība/aizsardzība (3), administratīvais darbs/asistēšana (3), kultūra/māksla/izklaide (2), bankas (2), cilvēkresursi (1) (sk. 5.25. att.). Respondentiem tika lūgts norādīt šos datus no jau sagatavota profesiju saraksta.

5.25. att. Respondentu nodarbošanās

Tautības ziņā lielākā daļa respondentu norādīja, ka ir latvieši (196 respondenti), savukārt krievu un citu tautību pārstāvjus veidoja katrs pa pieciem respondentiem (sk. 5.26. att.).

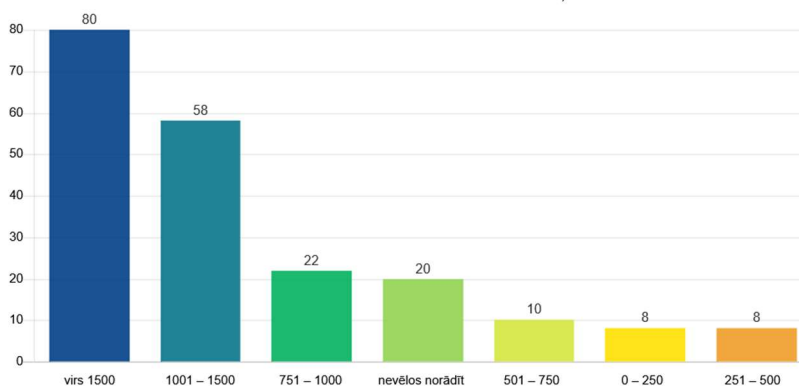

5.26. att. Respondentu sadalījums pēc tautības

Lai analizētu iespējamo saistību starp respondentu sociāli ekonomisko stāvokli un viņu attieksmi pret politisko skandālu, visiem aptaujas dalībniekiem tika lūgts norādīt savu mēneša ienākumu līmeni. Iegūtie dati parāda, ka visbiežāk norādītais ienākumu līmenis bija **virš 1500 eiro** mēnesī – šajā kategorijā ietilpa **80 respondenti**, kas veido gandrīz **39 %** no visiem aptaujas dalībniekiem. Otrā lielākā grupa bija respondenti ar ienākumiem **1001–1500 eiro** – **58 respondenti** jeb apmēram **28 %**.

Salīdzinoši mazāks bija to respondentu skaits, kuri norādīja mēneša ienākumus **zem 1000 eiro**. Konkrēti, ienākumu kategorijā **751–1000 eiro** ietilpa **22**, **501–750 eiro** – **10**, bet **251–500 eiro** un **0–250 eiro** – katrā pa **8 respondentiem**. Tādējādi tikai **48 respondenti** (apmēram **23 %**) pārstāvēja zemāko ienākumu segmentu. Vēl **20 respondenti** izvēlējās atbildēt “nevēlos norādīt”, kas ir aptuveni **10 %** no kopējā respondentu skaita.

Dati par ienākumu līmeni ļauj secināt, ka aptaujā dominēja salīdzinoši finansiāli nodrošināti respondenti, kas var būt saistīts ar izvēlētajiem izplatīšanas kanāliem vai ar lielāku politiskās līdzdalības motivāciju šajā sabiedrības grupā. Autors uzskata, ka augstāki ienākumi bieži korelē ar augstāku izglītības līmeni, piekļuvi informācijai un līdzdalību sabiedriskajos procesos, kas var būtiski ietekmēt arī skandāla uztveres intensitāti un tā vērtējumu (sk. 5.27. att.).

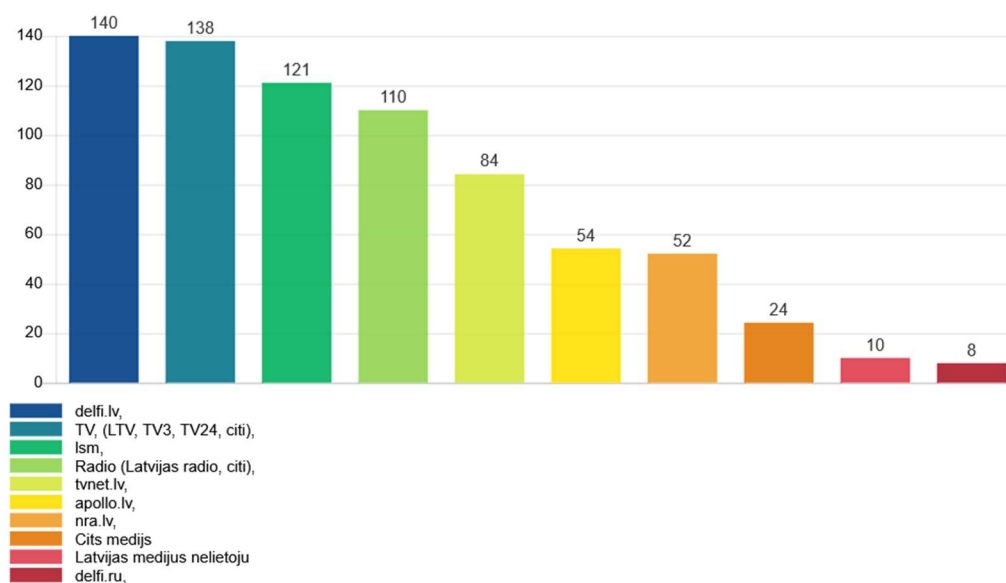
5.27. att. Respondentu sadalījums pēc ienākumu līmeņa mēnesī, Eur.

Respondentiem tika lūgts norādīt, kādus Latvijas digitālos ziņu medijus viņi lieto, kaut vai neregulāri. Respondenti varēja atzīmēt vienu vai vairākas atbildes. Visbiežāk atzīmētais avots bija portāls “delfi.lv” (140), kam sekoja televīzija (138) un “lsm.lv” (121). Tāpat bieži tika minēti radio (110), “tvnet.lv” (84), “apollo.lv” (54) un “nra.lv” (52). Šie dati apliecina, ka respondenti patērē dažādu mediju saturu, kas norāda uz daudzveidīgiem mediju lietošanas paradumiem. Tā kā

visbiežāk tika izmantoti portāli “delfi.lv” un “lsm.lv”, autora izvēle analizēt rāmējumus tieši šajos medijos ir pamatota.

Atbilde “cits” tika norādīta 24 gadījumos, minot gan alternatīvus Latvijas medijos (“jauns.lv”, “ir.lv” u.c.), gan arī ārzemju ziņu avotus (“bbc.com”, “cnn.com”, “dw.com”). Latvijas medijos vispār nelietoja tikai 10 respondenti, bet “delfi.ru” kā informācijas avotu norādīja 8, kas atbilst arī dominējošajam latviskajam respondentu sastāvam (sk. 5.28. att.).

Pēc izglītības datiem redzams, ka “delfi.lv” visbiežāk lietojuši doktora (100 %), maģistra (70 %) un bakalaura (65 %) līmeņa izglītību ieguvušie respondenti.

5.28. att. Respondentu digitālo mediju patēriņš

Nākamajā jautājumā respondentiem tika lūgts norādīt, kuriem medijiem viņi visvairāk uzticas. Respondenti varēja atzīmēt vienu vai vairākas atbildes. Atbildēs dominēja televīzija (kopā 99 respondenti), kam sekoja “lsm.lv” (86) un radio (76). Šie dati apliecina sabiedrisko mediju un tradicionālās televīzijas nozīmi uzticamas informācijas nodrošināšanā.

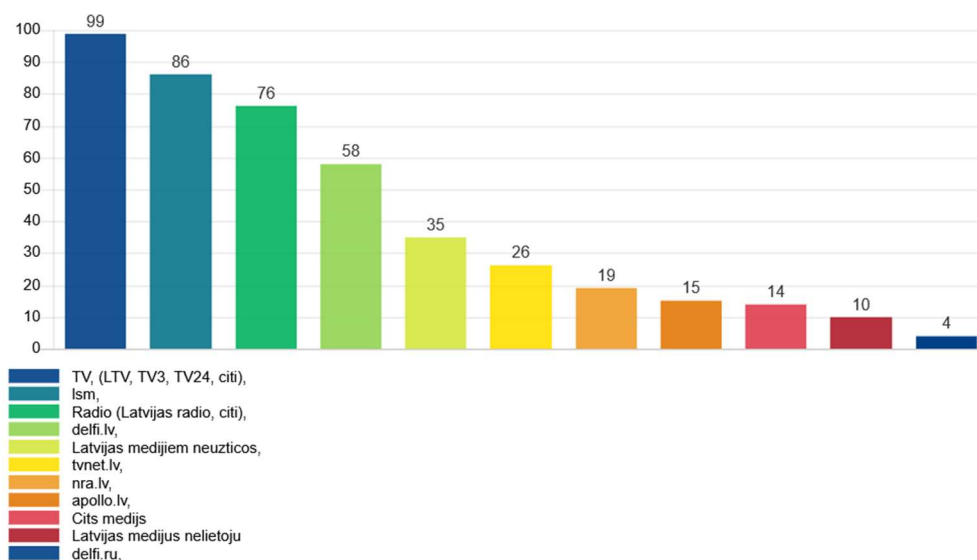
Starp pārējiem medijiem augstāko uzticību ieguva “delfi.lv” (58), kam sekoja “tvnet.lv” (26), “nra.lv” (19) un “apollo.lv” (15). Tas norāda, ka arī šie mediji tiek uztverti kā ticami avoti, taču to uzticamība sabiedrības uztverē tomēr ir zemāka.

Atbildi “cits medijs” norādīja 14 respondenti, pieminot tādas avotus kā “jauns.lv”, “ir.lv”, “bbc.com”, “cnn.com”, “rte.ie”, “mixnews.lv”, “sargs.lv”, kā arī sociālos tīklus – “Facebook” un

“Instagram”. Daļa šo atbilžu bija formulētas kā komentāri, piemēram: “Neticu”, “Visiem ir samaksāts, lai melotu”, “Nav viena medija, jālasa vairāki”, “Pats analizēju pieejamo informāciju”.

Būtiski, ka 35 respondenti atzīmēja, ka neuzticas nevienam Latvijas medijam, bet 10 norādīja, ka tos nelieto vispār. Četri respondenti pauduši uzticību “delfi.ru”, kas var liecināt par krievvalodīgo auditorijas klātbūtni vai divvalodīgu mediju patēriņu (sk. 5.29. att.).

Interesants novērojums: no tiem 10 respondentiem, kuri norādīja, ka nelieto Latvijas medijus, astoņi ir ar ienākumiem virs 1000 EUR mēnesī (četri – virs 1500 EUR, četri – no 1001 līdz 1500 EUR), tikai diviem ir zemāki ienākumi. Šis sadalījums var šķist pretrunīgs ierastajam priekšstatam, ka mediju nepatēriņš raksturīgāks zemāku ienākumu grupām. Gluži pretēji – tas var liecināt par lielāku selektivitāti vai apzinātu attālināšanos no Latvijas informatīvās telpas augstāku ienākumu grupās, iespējams, saistītu ar ārvalstu mediju izmantošanu, kritisku attieksmi vai profesionālo specifiku. Deviņi no šiem desmit respondentiem bija latvieši, tikai viens norādījis tautību “cita”.

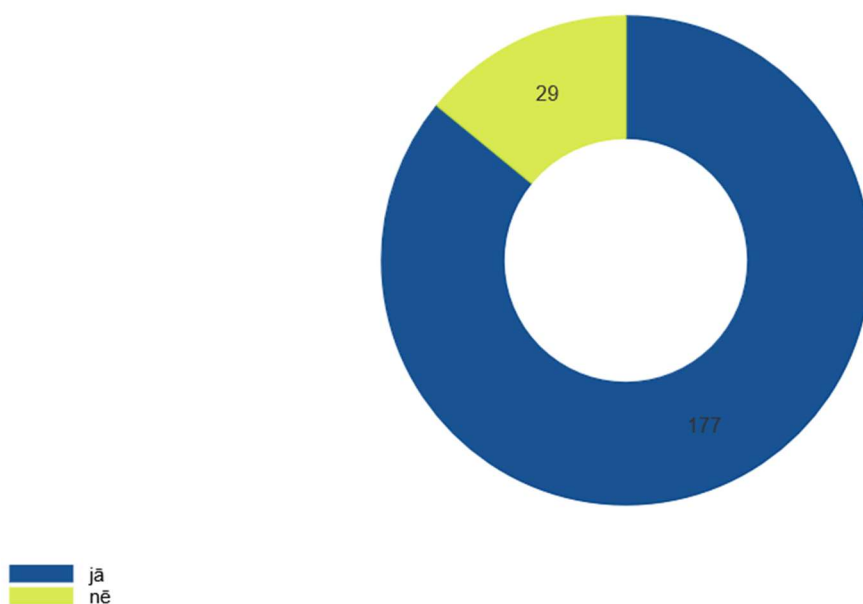
5.29. att. Respondentu atzīmētie mediji pēc to uzticēšanās līmeņa

Kā nākamais respondentiem tika uzdots filtrējošais jautājums, lai noskaidrotu, vai viņi ir saskārušies ar ziņām par Krišjāņa Kariņa lidojumu skandālu. No 206 respondentiem, 177 (86 %) atbildēja apstiprinoši, savukārt 29 (14 %) norādīja, ka par šo tematu nav dzirdējuši. Tiem, kuri atbildēja noliedzoši, aptauja šajā punktā beidzās, jo pārējie jautājumi bija balstīti uz priekšzināšanām par skandālu (sk. 5.30. att.).

Šo 29 respondentu profils liecina par salīdzinoši jaunu, pilsētās dzīvojošu un izglītotu sabiedrības daļu – vidējais vecums bija 29,8 gadi, mediāna 25, un lielākā daļa dzīvo Rīgā vai citās pilsētās. 20 respondenti bija ar iegūtu vai uzsāktu augstāko izglītību, pārstāvēd dažādas nodarbošanās jomas. Pārsvārā tie bija latvieši, taču arī 3 no 5 krievu tautības un 1 no 5 citu tautību respondentu norādīja, ka par skandālu nav dzirdējuši.

Šie rezultāti var norādīt uz interesi trūkumu par politiku jaunākajās vecuma grupās, kā arī uz informatīvās telpas šķērsgrizuma problēmām starp latviešu un mazākumtautību auditorijām. Vienlaikus augstais informētības līmenis kopumā apliecina, ka Kariņa lidojumu skandāls bija plaši apspriests un rezonēja sabiedrībā, kļūstot par vienu no būtiskākajiem pēdējo gadu politiskajiem notikumiem.

Iespējams, daļa no noraidošajām atbildēm ir skaidrojama ar laika distanci – pirmās ziņas par skandālu izskanēja jau 2023. gada nogalē, savukārt aptauja tika veikta 2025. gadā, kad daļa respondentu šo notikumu varēja vienkārši vairs neatcerēties. Tālākie jautājumi tika uzdoti tikai tiem, kuri apstiprināja, ka ar šo informāciju ir iepazinušies.

5.30. att. Respondentu atbildes uz jautājumu: Vai medijos lasījāt/skatījāties ziņas par tā saucamo Kariņa lidojumu skandālu?

Respondentiem, kuri bija saskārušies ar ziņām par Kariņa lidojumu skandālu, tika uzdots jautājums, vai, viņuprāt, mediji šo notikumu atspoguļoja objektīvi – proti, vai tika pausti gan kritiski, gan aizstāvoši viedokļi, tostarp arī iesaistīto personu pozīcija. Šis jautājums sniedz ieskatu sabiedrības uztverē par mediju līdzsvarotību politiski jūtīgu tēmu atspoguļošanā.

No 177 respondentiem 63 (36 %) izvēlējās atbildi “drīzāk jā”, uzskatot, ka mediji situāciju atainojuši pietiekami līdzsvaroti. Šajā grupā bija izteikts sieviešu pārsvars (42 sievietes, 21 vīrietis), un tās vidējais vecums bija 44,8 gadi. Dominēja respondenti ar augstāko izglītību – tostarp arī doktora grāds –, kuri profesionāli darbojās valsts pārvaldē, izglītībā, veselības aprūpē, IT un pakalpojumu sektorā. Teritoriāli visbiežāk šie respondenti dzīvoja Rīgā (33), taču pārstāvniecība bija arī Pierīgā, mazpilsētās un laukos. Gandrīz visi šīs grupas respondenti bija latvieši. Šie dati ļauj raksturot šo grupu kā salīdzinoši informētu, sociāli ieinteresētu un politiski aktīvu sabiedrības segmentu, kas vērtē mediju darbu kritiski, bet bez radikāla nosodījuma.

Tikmēr 16 respondenti (9 %) atbildēja ar skaidru “jā”, uzskatot, ka mediji strādājuši objektīvi. Šo grupu raksturo salīdzinoši jauns vidējais vecums (37 gadi), līdzsvarots dzimumu sadalījums (9 vīrieši un 7 sievietes) un augstāka izglītība, pārsvarā bakalaura un maģistra līmenī. Starp profesijām dominēja izglītība, valsts pārvalde, mediji, bet bija pārstāvēti arī bezdarbnieki. Visi šīs grupas pārstāvji bija latvieši, dzīvesvieta pārsvarā – Rīga un lielākās pilsētas.

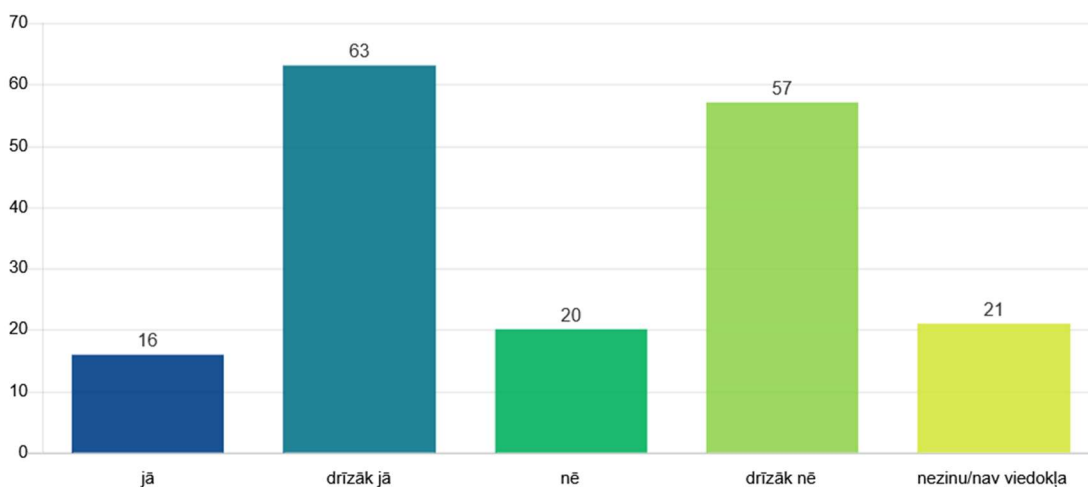
Savukārt 57 respondenti (32 %) atbildēja “drīzāk nē”, kas norāda uz skepsi pret mediju līdzsvarotību, taču ne uz pilnīgu noliegumu. Šo grupu pārsvarā veidoja vīrieši (39 pret 18 sievietēm), ar vidējo vecumu 44,2 gadi. Izglītības līmenis galvenokārt bija augstākais, pārstāvot jurisprudenci, IT, medijus, ražošanu, izglītību un būvniecību. Teritoriāli atbildes koncentrējas Rīgā (31 respondents), bet ir pārstāvniecība arī citos reģionos. Šī grupa raksturojuma ziņā iezīmē racionāli domājošu, profesionāli aktīvu un kritisku sabiedrības daļu, kura izvirza augstas prasības pret mediju darbu, bet izvairās no kategoriskiem secinājumiem.

Tikai 20 respondenti (11 %) atbildēja ar skaidru “nē”, paužot uzskatu, ka objektivitātes trūkums bijis acīmredzams. Šeit dzimumu sadalījums bija līdzsvarots (11 sievietes, 9 vīrieši), vidējais vecums – 42,9 gadi, un izglītības līmenis pārsvarā augstākais. Profesionāli šie respondenti bija saistīti ar izglītību, jurisprudenci, IT, transportu un vadību. 18 no 20 bija latvieši, divi – citu tautību pārstāvji. Teritoriāli dominē Rīga, bet bija atbildes arī no citām pilsētām un lauku

teritorijām. Šī grupa veido to sabiedrības daļu, kas medijiem neuzticas un notikušo interpretē kā tendenciozi pasniegtu vai vienpusīgi rāmētu.

Papildus 21 respondents (12 %) norādīja, ka viņiem nav viedokļa vai atbildēja “nezinu”. Šajā grupā vidējais vecums bija 39,1 gadi, ar dominējošu augstāko izglītību un fragmentētu profesionālo pārstāvniecību – no IT un vides jomām līdz bezdarbam. Visi šīs grupas pārstāvji bija latvieši, ar lielāko koncentrāciju Rīgā, Pierīgā un mazākās pilsētās. Šī grupa var signalizēt par informācijas trūkumu, grūtībām izvērtēt mediju saturu vai vienkārši skandāla detaļu aizmirstību, ņemot vērā laika distanci no tā izcelšanās brīža.

Apkopojot rezultātus (sk. 5.31. att.), redzams, ka sabiedrībā pastāv izteikti dažādas attieksmes pret mediju objektivitāti. Pozitīvāk noskaņotās grupas biežāk pārstāv sievietes ar augstāko izglītību un darbu publiskajā sektorā, savukārt skeptiskāk noskaņotie biežāk ir vīrieši ar juridisku vai tehnisku izglītību. Teritoriāli dominē Rīga, taču būtiska ir arī pārstāvniecība citviet. Lielā daļa respondentu izvairījās no galējiem vērtējumiem, kas liecina par niansētu skatījumu un konkrētām prasībām pret žurnālistiku. Vienlaikus ap 12 % respondentu nespēja formulēt attieksmi, kas var liecināt par fragmentētu informatīvo telpu, nepietiekamu mediju kvalitāti vai sabiedrības interešu un uztveres daudzveidību.

5.31. att. Respondentu atbildes uz jautājumu: Vai uzskatāt, ka mediji, no kuriem gūvat ziņas par Kariņa lidojumu skandālu, šo notikumu atspoguļoja objektīvi – t.i. –paužot gan Kariņa kritiķu, gan aizstāvju, gan skandālā iesaistīto personu viedokli?

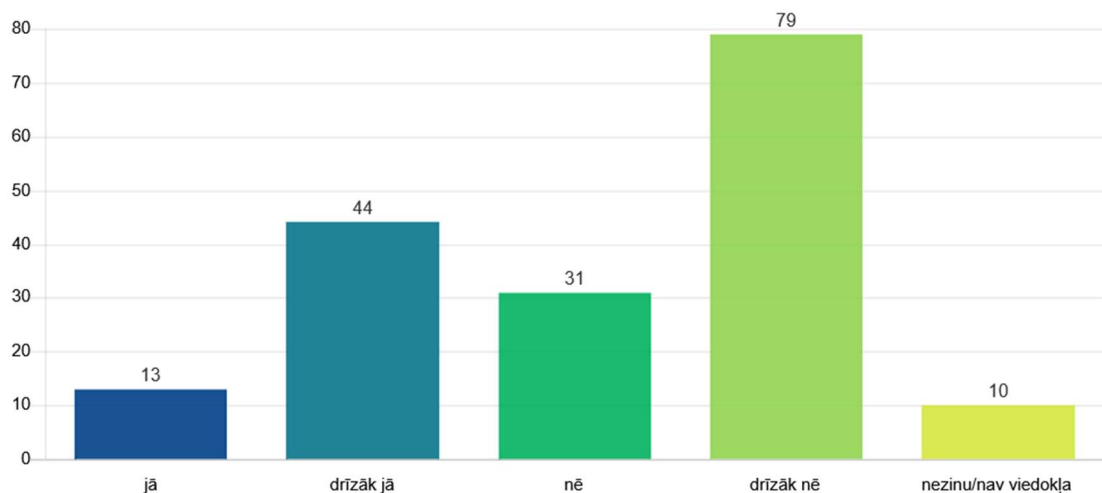
Respondentiem, tika lūgts novērtēt, vai mediji to atspoguļoja vispusīgi – ne tikai akcentējot pārkāpumus, bet arī piedāvājot skaidrojumus un risinājumus. Šis jautājums ļāva izvērtēt sabiedrības priekšstatus par žurnālistikas analītisko dziļumu.

Tikai 13 respondenti (7 %) atbildēja ar skaidru “jā”, pārstāvot nelielu, demogrāfiski izkliedētu grupu ar dažādu izglītību un profesionālo pārstāvniecību. 44 respondenti (25 %) izvēlējās “drīzāk jā”, paužot mēreni pozitīvu viedokli. Šajā grupā dominēja sievietes, augstākā izglītība un pārstāvniecība publiskajā sektorā; lielākā daļa dzīvoja Rīgā.

Lielākā daļa – 79 respondenti (45 %) – izvēlējās “drīzāk nē”, iezīmējot izplatītu kritisku attieksmi. Šie respondenti pārsvarā bija augsti izglītoti vīrieši ar profesionālu pieredzi jurisprudencē, IT un citās nozarēs. Arī 31 respondents (18 %) atbildēja ar “nē”, paužot skaidru neuzticību mediju spējai sniegt dziļāku, analītisku skatījumu. Šo grupu raksturoja līdzsvarots dzimumu sadalījums, augstāka izglītība un profesionāla daudzveidība.

Atbildi “nezinu/nav viedokļa” sniedza 10 respondenti. Viņi pārsvarā bija augstāk izglītoti vīrieši dažādās nozarēs, kas norāda vai nu uz nepietiekamu informētību, vai zemu mediju spēju izraisīt uzticēšanos.

Kopumā tikai trešdaļa respondentu izteica pozitīvu viedokli par mediju vispusību, savukārt vairāk nekā 60 % vērtējums bija skeptisks vai neitrāls (sk. 5.32. att.). Tas norāda uz plaši izplatītu kritiku attiecībā uz mediju analītisko kvalitāti un spēju piedāvāt konstruktīvu, ne tikai sensacionālu atspoguļojumu.

5.32. att. Vai uzskatāt, ka mediji, no kuriem gūvāt ziņas par Kariņa lidojumu skandālu, šo notikumu atspoguļoja vispusīgi – t.i. – ne tikai ziņojot par (iespējamiem) normu pārkāpumiem, bet arī meklējot notikušā cēloņus un piedāvājot risinājumus, lai šādi gadījumi neatkārtotos?

Respondentiem tika lūgts novērtēt, kuriem no notikušā aspektiem medijos tika veltīta vislielākā uzmanība. Jautājums tika strukturēts kā hierarhisks vērtējums – respondentiem bija jāatzīmē trīs aspekti pēc nozīmīguma secības, piešķirot katram 1., 2. vai 3. vietu. Kopvērtējumā punkti tika summēti, un par būtiskāko aspektu tika uzskatīts tas, kurš ieguvis vismazāko punktu skaitu.

Atbilžu rezultāti norāda, ka visbiežāk par galveno mediju uzmanības fokusu tika atzīmēts **izmaksu un zaudējumu apjoms**, kas ieguva vismazāko punktu skaitu (**266 punkti**), tātad – tika visbiežāk ierindots pirmajā vietā. Otrajā vietā ierindojās **iesaistīto amatpersonu atbildība**, kura saņēma **357 punktus**, savukārt trešais – ar lielāko punktu summu (**439 punkti**) – bija aspekts **“notikušā morāli ētiskie apsvērumi”** (sk. 5.33. att.).

Šie rezultāti liecina, ka sabiedrības uztverē mediji skandālu pārsvarā atspoguļoja caur **ekonomisko prizmu**, vairāk fokusējoties uz notikušā izmaksām un finansiālajiem zaudējumiem. Salīdzinoši mazāka uzmanība, pēc respondentu domām, tikusi veltīta **atbildības** kā arī **morāles un ētikas dimensijai** – jautājumiem par politiskās kultūras standartiem, varas attiecībām un atbildīgo noteikšanu.

	Vieta	Punkti
izmaksu/zaudējumu apjoms	1	266
iesaistīto amatpersonu atbildība	2	357
notikušā morāli ētiskie apsvērumi	3	439

5.33. att. Respondentu vērtējums par to, kam medijos tika veltīta vislielākā uzmanība¹⁷⁵

¹⁷⁵ Vieta nosaka atbilžu varianta nozīmīguma pakāpi. Augstāko vietu iegūst visnozīmīgākais atbilžu variants. Punkti ir visu respondentu izvēlēto vietu summa attiecīgajam atbilžu variantam. Svarīgākais atbilžu variants ir tas, kurš ieguvis mazāko punktu skaitu. Mazāk svarīgākais atbilžu variants ir tas, kurš ieguvis lielāko punktu skaitu.

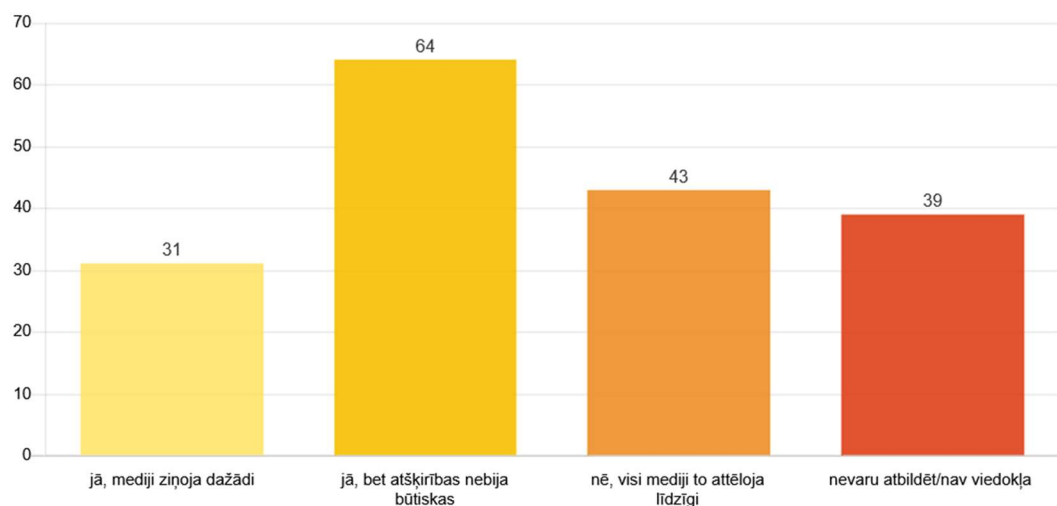
Respondentiem tika uzdots jautājums par to, vai viņi, izmantojot dažādus ziņu avotus, pamanīja atšķirības mediju atspoguļojumā. Šis jautājums sniedz ieskatu sabiedrības vērtējumā par mediju ziņu daudzveidību.

Vismazākā, bet informatīvi nozīmīga grupa bija tie 31 respondenti, kuri norādīja, ka “mediji ziņoja dažādi”. Šo grupu, kuras vidējais vecums bija 46,5 gadi, pārsvarā veidoja vīrieši (22) ar augstāko izglītību, īpaši maģistra un bakalaura līmenī. Profesionāli dominēja izglītība, IT, jurisprudences un vadība. Visi respondenti bija latvieši, galvenokārt no Rīgas, bet pārstāvēta bija arī Pierīgā un citās pilsētās. Šī grupa raksturo informētāko un kritiskāk noskaņoto auditorijas daļu, kas spējusi saskatīt mediju rāmēšanas atšķirības.

Lielākā daļa – 64 respondenti – atbildēja, ka “jā, bet atšķirības nebija būtiskas”. Šeit dominēja sievietes (36) ar augstāko izglītību (tai skaitā 3 doktori), pārstāvot plašu profesiju spektru – valsts pārvaldi, veselības aprūpi, IT, medijus u.c. Vidējais vecums – 43,6 gadi. Šie respondenti uztvēra nianses, bet neuzskatīja tās par nozīmīgām.

43 respondenti uzskatīja, ka “visi mediji to attēloja līdzīgi”. Arī šajā grupā dominēja augstākā izglītība, vidējais vecums – 43,6 gadi. Profesionāli pārstāvētas bija valsts pārvalde, jurisprudences, mediji, ražošanas un citas jomas. Dzīvesvietas izkliede plaša – no Rīgas līdz Valmierai un laukiem. Šī grupa pārstāv uzticību mediju vienveidībai vai mazāku uzmanību interpretācijas niansēm.

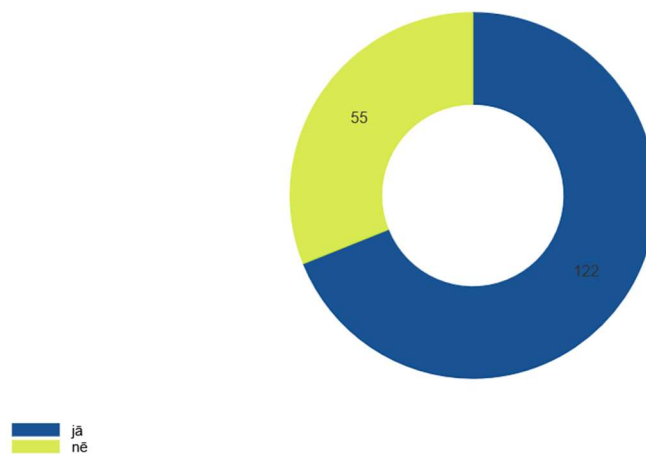
39 respondenti izvēlējās atbildi “nevaru atbildēt / nav viedokļa” (sk. 5.34. att.). To vidējais vecums – 38,6 gadi. Šajā grupā bija gan vīrieši, gan sievietes ar dažādu izglītības līmeni un profesijām – no valsts pārvaldes līdz bezdarbam. Dominējošā dzīvesvieta – Rīga un Pierīga. Šī grupa liecina par informācijas trūkumu vai ierobežotu spēju izvērtēt mediju atšķirības.

5.34. att. Respondentu atbildes uz jautājumu: Ja lietojāt dažādus medijus, vai Jūs pamanījāt atšķirības, kā dažādi mediji atspoguļoja šo skandālu?

Skandālu kā pamatotu atzina 122 respondenti (**69 %**). Grupas vidējais vecums bija 42,8 gadi, ar pilnīgi līdzsvarotu dzimumu sadalījumu – 61 sieviete un 61 vīrietis. Lielākā daļa bija ar bakalaura (47) vai maģistra (39) izglītību, pārstāvēti arī doktori (4) un profesionālā augstākā izglītība (13). Profesionāli dominēja izglītība, IT, valsts pārvalde, veselības aprūpe un jurisprudences, kopumā minētas vairāk nekā 20 dažādas jomas. Teritoriāli visbiežāk pārstāvēta Rīga (63), bet arī Pierīga, mazpilsētas, lauki, kā arī Valmiera, Ventspils un citas pilsētas. Grupā dominē latvieši (117), pārstāvēti arī 5 citas tautības. Šie dati liecina, ka skandāla pamatotību biežāk atzina izglītoti, profesionāli aktīvi cilvēki ar plašu reģionālo pārklājumu.

Skandālu par nepamatotu uzskatīja 55 respondenti (**31 %**) (sk. 5.35. att.) (vidējais vecums – 43,4 gadi), no kuriem 31 bija vīrietis un 24 sievietes. Arī šeit dominēja bakalaura (15) un maģistra (14) grādi, bet bija pārstāvēti arī ar vidējo vai nepabeigtu augstāko izglītību. Profesionāli grupa bija izkaisītāka, ar lielāku bezdarbnieku īpatsvaru (6), kā arī pārstāvjiem no valsts pārvaldes, izglītības, IT u.c. Lielākā daļa dzīvoja Rīgā (29), pārējie – dažādos reģionos. Grupā dominēja latvieši (54), ar vienu krievu tautības pārstāvi. Šī grupa, iespējams, pārstāv sabiedrības daļu, kura skandālu uzskatīja par pārspīlētu vai politiski motivētu.

5.35. att. Respondentu atbildes uz jautājumu: Vai Jūsaprāt, šis skandāls bija pamatots?

Lai iegūtu padziļinātu ieskatu sabiedrības attieksmē pret Krišjāņa Kariņa lidojumu skandālu, anketas noslēgumā tika iekļauts atvērtais jautājums, kurā respondenti tika aicināti paust savus apsvērumus par to, kāpēc viņuprāt skandāls bija vai nebija pamatots. Lai gan ne visi respondenti sniedza komentārus, iesniegtās atbildes atklāj plašu viedokļu amplitūdu un ilustrē atšķirīgās interpretācijas sabiedrībā par šī notikuma nozīmi un pamatotību.

Sākotnēji autors centās sistematizēt iesniegtos viedokļus tematiskajās grupās, taču šis process izrādījās sarežģīts vairāku iemeslu dēļ. Daudzi komentāri bija apjomīgi un daudzslāņaini, iekļaujot gan kritiskas, gan atbalstošas piezīmes, kas ne vienmēr ļāva tos viennozīmīgi klasificēt. Atsevišķos gadījumos tika novērotas arī satura pretrunas – piemēram, respondenti, kuri iepriekš bija atzīmējuši, ka skandāls ir pamatots, savā komentārā izklāstīja argumentus, kas liecina par pretēju nostāju, un otrādi. Ņemot vērā šīs nianšes, autors nolēma koncentrēties uz būtiskāko: izcelt zīmīgākos komentārus, grupējot tos pēc dominējošās izteiktās pozīcijas vai argumentācijas veida.

Diskreditējoši, pazemojoši, pret Kariņu vērsti komentāri:

“Kariņam vajadzētu mantas konfiskāciju”;

“Budžeta līdzekļu klaja izšķērdēšana greznībai un uzdzīvei.”;

“Tautas kalps lēma, ka ir neaizvietojams un svarīgs pasaules kontekstā”;

“nekomentēšu, jo nebūtu ētiski izmantot lamu vārdus.”;

“Manuprāt, bija pamatots, jo tas ir prātam neaptverami, ka valsts līmeņa amatpersona var tik nekaunīgi izmantot savu dienesta stāvokli un tērēt valsts līdzekļus, pie tam nepamatoti. Sabiedrībai jau tā ir zems uzticības līmenis politiķiem, pēc šī vispār...”;

“Vajag izgaismot šādas lietas, varbūt kādreiz kaut kas mūsu valstī mainīsies”;

“Skandāls bij balstīts uz pierādījumiem kad izmaksas nebija ataisnotas ar nepieciešamību. Citu ES valstu prakse demonstrē ka valstīs ar lielāku labklājības līmeni valsts amatpersonas ceļo pieticīgāk.”; “Mūsu valsti glupie deputāti neko negrib darīt. Tikai nozagt valsts naudu”;

“Bija pamatots, jo tika bezjēdzīgi tērēta valsts (nodokļu maksātāju) nauda personīgo vajadzību apmierināšanai... Tam bija tikai daļējs sakars ar valsts interesēm”;

“Kad tiek pie tās medus mucas, tad indivīds kļūst vairāk vienlīdzīgs par pārējiem. Un paēdušais neēdušo nesaprot.”;

“Demonstrē Kariņa atrautību no realitātes un JV gatavību šādu izšķerdību piesegt/ignorēt”;
“Aizrāvās”;

“Amatpersonu visatļautība par kuru neviens nenes atbildību. Valsts nodokļu maksātāju naudas izzagšana vienas amatpersonas personisko iegribu apmierināšanai”;

“beidzot tika pieķerts kāds valsts naudas zaglis, bet viņi ir vēl”

Kariņa rīcību negatīvi vērtējoši komentāri, kas izceļ arī komunikāciju par šo situāciju

“Skandālu veicināja izvēlētā komunikācijas taktika, tādēļ skandāls kļuva pamatots.”;

“Nebija pietiekamas komunikācijas ar vēlētājiem/tautu skaidrojot savu rīcību.... Neadekvāta līdzekļu izšķērdēšana.”;

“Kariņš neizmantoja iespējas pamatot savu rīcību, bet mediji aplūkoja situāciju viienpusēji.”;

“Bija diezgan skaidrs, ka pēc c19 ēras valdībai/vadītājam būs "jāmaksā" tā vai citādi par krīzes laikā tautas piedzīvoto. Uzskatu, ka premjeram bija pamats doties šajos reisos, bet viņa komunikācija par notikušo nebija veiksmīga. Emocionāli un politiski motivēta kampaņa. Šobrīd tiek izšķērdētas nesalīdzinoši lielākas summas, un nevienam nekas par to nav.”;

“gan Kariņš, gan viņa partija novēloti reaģēja uz ziņām par nelikumīgu rīcību. Kariņam vajadzēja atkāpties jau stipri agrāk. Un arī Jaunajai Vienotībai skaidri paust savu viedokli”

Komentāri, kas saista skandālu ar politiku, pasūtījumu, konkurentu darbībām un Eiropas parlamenta vēlēšanām

“Tas bija politisks skandāls, ar mērķi nomelnot politiķi.”;

“Šis skandāls ārkārtīgi izskatījās politiski motivēts, neņemot vērā iespējas, tā brīža likumdošanu un nepieciešamību ka valsts tomēr ir starptautiski jāpārstāv”;

“Ar šādu skandālu palīdzību tiek novirzīta uzmanība no citām tēmām.”; “Kariņš bija konkurents EP vēlēšanās”;

“Skandāls bija uzpūsts.”;

“Pasūtījums. Nu nesaskatu tur neko tādu par ko būtu skandāls jāceļ, vnk citu kur piesieties nevarēja atrast.”;

“Tās vairāk bija politiskās spēles”;

“Lai gan uzskatu, ka šādu lidojumu izmantošana nav atbilstoša Latvijas ekonomiskajai situācijai, nedomāju, ka tā dēļ bija jācieš Kariņā karjerai. Truklāt ne visa nauda tika segta no LV līdzekļiem. Uzskatu, ka premjerministram šis var būt piedodams, ņemot vērā amatu un noslodzi (lai gan protams pēc iespējas būtu bijis jāievēro taupību). Redzu šo vairāk kā opozīcijas izraisītu skandālu.”;

“nomelnošanas kampaņa pirms vēlēšanām”

Kariņu atbalstoši komentāri

“Nav skaidrs, kāpēc skandāla sarīkošanai tika izvēlēts tieši K.Kariņš. Uzskatu, ka konkrētais gadījums irniecīga daļa no vispārējās lietu kārtības.”;

“Jo speciālie lidojumi bija nepieciešami steidzamu jautājumu kārtošanai un arī citu valstu vadītāji izmanto šādus reusus.”;

“Skandāls tika radīts, lai atriebtos Kariņam par labi padarīto darbu un "Vienotība" iekšējās cīņās izrēķinātos ar tiem, kas dara pārāk daudz labo Latvijai. Kariņa laikā Latvija bija maza tikai

teritorijas ziņā, bet Latvijas vārdā un ietekmē ieklausījās daudzi, jo premjers vienmēr bija klātesošs kā visi lielvalstu līderi. Tagad tā vairs nav. Ja Latvijas vadība vēlas palikt muļķos un neviena nedzirdēta, tad domājot tikai par iekšpolitiku mēs samaksasāsīm nesalīdzināmi dārgāk kā par dažiem lidojumiem, kas visi tika veikti valsts tēla un ietekmes veicināšanai pasaulē”;

“Kariņam var uzticēties, viņš tikai turpināja darīt to, ko bija iesākuši jau citi. Ir citas problēmas, par kurām vajadzētu uztraukties”;

“Normatīvie akti neaizliedza šādus lidojumus. Valstī ir svarīgākas problēmas, ko risināt. Savukārt šī "problēma" bija medijiem garda ēsma - neprasiņa ne iedziļināšanos, ne analītiku, tikai spilgtus virsrakstus (nav nozīmes tam, vai informācija medijiem bija tieši nopludināta, vai ne)”;

“Jautājums bija svarīgs, taču risināms nevis publiskā platformā, t.i. medijos, bet valsts institūcijās, kas par to ir atbildīgas. Turklāt Kariņa paša atbildība ir apšaubāma.”;

Kariņš tika padarīts par grēkāzi un galveno vainīgo”;

“Nav svarīgi kādā veidā un par kādu cenu premjers nonāk pie sarunu galda, galvenais ka viņš tur ir un sekmīgi pārstāv LV. Nav vbiņa uzdevums plānot savu ceļu un galu galā arī viņš ir tikai cilvēks ar tiesībām uz brīvo laiku un pavadīt to tieši Latvijā nevis lidostā vai garā ceļā”;

“premieram jādomā par svarīgākām lietām un naudu zog ciās nozarēs daudz vairāk, ato neviens negrib pamanīt, jo tur nav kam personiski atriebties”;

“Kariņš nebija bvainīgs, par līdzekļu tērēšanu bija atbildīgi citi, un kļūdas gadās visiem”;

“Skandāls bija par laiku, kad Kariņš bija premjers tomēr skandāla brīdi viņš šo amatu jau bija atstājis. Daļēji ir saprotama mediju interese par tēriņiem, taču politiskās atbildības tajā mirklī viņam jau vairs nebija”

Komentāri, kas norāda uz vairākām problēmas pusēm

“Ne tika izvērtēti visi apstākļi. Kā arī netika uzsvērts pārējo amatpersonu atbildības apjoms. Piemēram, akcentēts tika tikai Kariņš, nevis visi, kuri bija līdzīgi lidojumā.”;

“Apstākļi, kuros K. Kariņam bija jāvada valdība bija ekstrēmi un iepriekš nepiedzīvoti. Viņš darīja visu, ko varēja darīt pamatojoties uz informāciju, kas viņam tajā laikā bija pieejama.

Turklāt, jāatzīmē, ka šos lidojumus apstiprināja vēl vairāki cilvēki, bet šajā skandālā galvenais fokuss ir tikai uz K. Kariņu. Vai tā bija politiska iegāšana? Iespējams.”

Vispārīgi komentāri

“Lai lido”;

“Nu tad lai KNAB arī šķetina un izvērtē un izsaka seconājumus.”;

“Nesekoju aktivi līdzī”;

“Man īsti vienalga! Īpaši nesekoju līdzī politikai, jo zinu, ka ietekmēt nevaru!”;

“Ne viņš pirmais ne pēdējais, kas tā rīkojas”;

“Cilvēkam ir jābūt tur kur viņam ir jābūt”;

“Neatceros skandāla nianšes”;

“lai viņi dara kā grib nekas tikun tā nemainīsies”

Cita veida komentāri

“Nebija, jo, manuprāt, pārāk piesienas sīkumiem”, “Jo kopumā summas bija mazas”;

“Nebija pamatots, jo esošā situācija nav tik būtiska uz esošā fonā - ir lielākas problēmas”;

“Tie nav būtiski izdevumi, par ko satraukties.”;

“”Visi dzīvnieki ir vienlīdzīgi bet daži dzīvnieki ir vienlīdzīgāki”

Neskatotie uz amatu visiem ir tiesības un pienākumi kas jāpilda godprātīgi, atbalstu Kariņu bet nepieveru acis ja viņš ir nolaidis greizi”

“Tie taču nebija izklaides braucieni. Man vairāk žēl JV attieksme pretpašu Kariņu”

“vai vispār bija tik bieži jālido? Mūsu tehnoloģiskajā pasaulē daļu varēja aizvietot tiekoties online”

Aptaujas rezultāti kopumā atklāj sabiedrības kritisku attieksmi pret Krišjāņa Kariņa lidojumu skandālu – 69 % respondentu to uzskatīja par pamatotu, kā galvenos iemeslus minot valsts finanšu līdzekļu izšķērdēšanu, ētikas normu pārkāpumus un politiskās atbildības trūkumu. Ekonomiskais aspekts – tēriņu apjoms un budžeta lietderība – dominēja gan slēgtajās atbildēs, gan hierarhiskajā vērtējumā, savukārt morālie aspekti un amatpersonu atbildība tika uzsvērti mazāk.

Vairāki respondenti izteica vilšanos mediju darbā, norādot uz nepietiekamu notikuma vispusīgu un objektīvu atspoguļojumu. Tika uzsvērts arī komunikācijas trūkums no Kariņa puses, kas pastiprinājis negatīvo reakciju. Vienlaikus iezīmējas arī pretrunīgi vērtējumi – būtiska daļa respondentu skandālu interpretēja kā politiski motivētu vai pārspīlētu, uzsverot opozīcijas taktiskos apsvērumus vai mediju iesaisti nomelnošanas kampaņās.

Atbildēs sastopamas gan viennozīmīgas nosodījuma, gan atbalsta pozīcijas, kā arī daudzveidīgi komentāri, kas vienlaikus atzīst konkrētas problēmas, bet arī kritizē sabiedrības dubultstandartus vai norāda uz dziļākām sistēmiskām nepilnībām. Atvērto atbilžu analīze liecina par niansētu sabiedrisko domāšanu – vairākos gadījumos vienā komentārā pausta gan kritika, gan izpratne.

Respondentu profils – informēti, izglītoti, sociāli aktīvi iedzīvotāji ar augstākiem ienākumiem – liecina par pietiekamu medijpratību un spēju reflektēt par notikumu kritiski. Tomēr dati arī apliecina, ka sabiedrības uzticība politiķiem un medijiem ir trausla un pakļauta gan emocionālai, gan vērtību ietekmei.

5.3. Citās valstīs veikto pētījumu rezultāti līdzīgu skandālu gadījumā

Lai padziļināti izprastu Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāla atspoguļojumu un sabiedrības reakciju Latvijā, būtiski ir aplūkot arī pētījumus, kuros analizēti līdzīgi politiski skandāli citās valstīs. Lai gan katrs skandāls ir unikāls, un tos nav iespējams tieši salīdzināt, šie piemēri sniedz vērtīgu ieskatu tajā, kā mediji strukturē informāciju, kādi rāmējumi tiek izmantoti un kā sabiedrība reaģē uz iespējamiem varas pārkāpumiem. Skandālu uztvere un interpretācija ir cieši saistīta ar katras valsts politisko kultūru, mediju sistēmu un sabiedrības gaidām, kas nosaka gan mediju darba specifiku, gan skandālos iesaistīto personu politisko atbildību. Starptautiskie pētījumi, kuros izmantota līdzīga analītiskā pieeja, ļauj identificēt gan kopīgas tendences, gan nacionāli raksturīgas iezīmes. Šajā nodaļā tiks aplūkoti piemēri, kas kalpo kā salīdzinošs fons Latvijas gadījuma izvērtējumam.

K.Berti. “Sapuvuši āboli vai sapuvusi sistēma? Plašsaziņas līdzekļu politiskās korupcijas ziņu rāmējumi Jaunzēlandē un Itālijā” (“*Rotten Apples or Rotten System? Media Framing of Political Corruption in New Zealand and Italy*”)

Šajā pētījumā tiek salīdzināts ziņu par korupciju rāmējums divās valstīs, kurās kopējais korupcijas līmenis ir stipri atšķirīgs – Jaunzēlandē un Itālijā.¹⁷⁶ 2015.gadā (neilgi pirms pētījuma veikšanas) Jaunzēlande pēc korupcijas uztveres indeksa (CPI) bija korupcijas vismazāk skartā valsts pasaulē, savukārt Itālija pēc šī rādītāja ieņēma 61.vietu pasaulē un bija otra korumpētākā valsts Eiropas Savienībā. Analīzei tika izvēlēts viens nozīmīgs notikums korupcijas jomā katrā no valstīm. Pētījums ļāva noteikt, kā notiek ziņu pasniegšana lasītājiem valstīs ar ļoti atšķirīgu attieksmi pret korupciju. Pētījumā īpaša uzmanība veltīta dažādiem valodas līdzekļiem rāmējumu veidošanā – izteicieniem, metaforām, naratīviem un citiem.

Analīzei tika izvēlētas publikācijas abu valstu lielākajos drukātajos medijos. Analizētas tika īsi pēc notikumu nonākšanas atklātībā (pārsvarā – 2 nedēļu laikā) publicētās ziņas.

Vispirms, izmantojot Entmana teoriju par četrām rāmju veiktajām funkcijām, tika sagrupēti rāmēšanas līdzekļi, izveidojot kodēšanas rokasgrāmatu, kas ļāva atlasīt analizējamās publikācijas. Pēc tam tika veikta kvalitatīvā analīze un rāmējuma funkciju kategoriju konsolidācija, nosakot divus pētījumā identificējamus rāmējumus – “sistēmiskā korupcija” un “korupcija kā individuāls noziegums”.

Rezultāti liecina, ka, sagrupējot pētījuma rezultātus, Jaunzēlandē dominē rāmējums “korupcija kā individuāls noziegums”, liecinot, ka uzsvars ziņās tiek likts uz personisko atbildību, nodalot to no kopējā valsts tēla. Savukārt Itālijā dominē rāmējums “sistēmiskā korupcija”, kuru bieži raksturo personifikācijas un metaforas, un korupcija bieži parādīta kā ārēja problēma, tādējādi mazinot personisko atbildību.

K.Berti veiktais pētījums pierāda, ka, vērtējot ar skandāliem saistītās publikācijas kopskatā, pastāv korelācija starp ziņās biežāk lietotajiem rāmējumiem no vienas puses un sabiedrības kopējo noskaņojumu, kā arī reālo situāciju ar korupciju valstī. Attiecinot un vispārinot K.Berti pētījumā atklāto uz Latviju, varētu pieņemt, ka līdzīga aina būs vērojama arī Latvijā Kariņa lidojumu skandāla gadījumā. T.i. – Latvijas mediju ziņās paustais aptuveni attaisnos situāciju Latvijā un norādīs vai Kariņa lidojumu lietā veiktie pārkāpumi ir jāuzskata par tipisku un ierastu situāciju

¹⁷⁶ Berti, C. (2018) Rotten Apples or Rotten System? Media Framing of Political Corruption in New Zealand and Italy. *Journalism Studies*, 20(11), 1580–1597. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1530068>

Latvijas politiskajā vidē, vai tomēr kā izņēmums, kuram par pamatu ir atsevišķu cilvēku veikti pārkāpumi. Protams, ņemot vērā faktu, ka šādas salīdzināšanas rezultāti būs tikai aptuveni, jo pētījumi tika veikti ar dažādām metodēm, pieejām un dažādiem pētījuma mērķiem, kā arī dažādos laika periodos. Un arī pats Kariņa lidojumu skandāls nevar tikt uzskatīts par korupcijas skandālu.

Lai salīdzinātu Berti veiktā pētījuma rezultātus ar šī darba rezultātiem, autoram bija nepieciešams veikt rāmējuma analīzes datu otrā līmeņa rāmējuma analīzi. T.i. – aplūkot atsevišķi respondentu atbildes uz atbildības rāmējuma jautājumiem Semetko un Valkenburgas modeļa gadījumā. Lai gan jautājumi, kurus varētu lietot salīdzināšanai, ir atrodamī arī Maijera, Jansenas un Sikorska modelī, pēc autora domām, to konteksts bija cits un tie nav tik labi izmantojami salīdzināšanai. Atbildes uz atbildības rāmējuma jautājumiem (tabula 5.19) liecina, ka mediju ziņu rāmējumos notikušajā ir gandrīz vienādi vainoti gan valsts, gan pats Kariņš un citas iesaistītās amatpersonas. Ar nelielu pārsvaru atbildību tomēr likt uz indivīdu pleciem.

5.19. tabula

Atbildes uz atbildības rāmējuma jautājumiem Latvijas medijos kopā

Atbildības rāmējuma jautājumi	Rāmējumu skaits
Vai stāsts liecina, ka kāds valdības līmenis ir atbildīgs par problēmu?	102
Vai stāsts liecina, ka par problēmu ir atbildīgs indivīds (vai cilvēku grupa sabiedrībā)?	120

Pieņemot, ka K.Berti pētījuma slēdzienus var attiecināt arī uz Latviju, var secināt, ka Latvijas mediju zinās ar nelielu pārsvaru ir dominējis uzskats, ka par Kariņa lidojumu skandālā veiktajiem pārkāpumiem vairāk atbildīgi ir indivīdi – konkrēti cilvēki. Taču salīdzinoši nelielā rezultātu starpība liecina arī par to, ka šis skandāls nav ticis uzskatīts par izņēmumu, un mediju ziņu vidē skandāls ir ticis plaši aprakstīts arī kā valstiska problēma.

J.Maijers, K.Jansena un K.Sikorskiis. “Kā mediji rāmē skandālus: Vācijas aizsardzības ministra plaģiātisma skandāls” (“How the media frame scandals: evidence from the plagiarism scandal of the German Secretary of Defense”)

Maijera, Jansenas un Sikorska analizētais politiskais skandāls sākās 2011.gada 16.februārī, kad vienā no vadošajiem Vācijas laikrakstiem – “*Suddeutsche Zeitung*” tika publicētas ziņas par plaģiātismu toreizējā Vācijas aizsardzības ministra, konservatīvās “Bavārijas Kristīgi sociālās savienības” (“*CSU*”) biedra Guttenbergas Brīvkunga Kārļa Teodora (*Karl-Theodor Freiherr von*

und zu Guttenberg)¹⁷⁷ (pazīstams kā Kārlis Teodors Guttenbergs)¹⁷⁸ doktora darbā. Sākotnējās aizdomas par plaģiātismu tikai daļā no darba ar uzviju aizēnoja notkušās izmeklēšanas rezultāti, kas konstatēja plaģiātismu 94,4 % no uzrakstītā darba. Lai gan Guttenbergs atzina kļūdas, plaģiātismu viņš noliedza, taču pāris nedēļu laikā bija spiests gan atkāpties no ministra amata, gan arī zaudēja iegūto doktora grādu.¹⁷⁹

Pētījuma gaitā pētnieki analizēja kopumā 261 publikāciju 5 lielākajos Vācijas dienas laikrakstos, analizējot publikācijas laika posmā no 2011. gada 16. februāra līdz 2011. gada 1. martam. Analizētas tika visas publikācijas, kurās tika pieminēts Guttenberga vārds un plaģiātisma skandāls.

Ziņu rāmējumus analīze tika veikta, izmantojot šajā darbā iepriekš aprakstīto Maijera, Jansenas un Sikorska izstrādāto metodiku, kuras pamatā ir deduktīvā pieeja, ziņās pēc iepriekš definētiem indikatoriem meklējot divus rāmējumus – uzbrūkošos un aizstāvošos. Metodē tiek izmantota arī Entmana teorija par par 4 rāmju veiktajām funkcijām – problēmas definēšanu, cēloņu noteikšanu, morālā sprieduma izteikšanu un risinājuma ieteikšanu.

Maijera, Jansenas un Sikorski pētījums ir labs piemērs salīdzināšanai ar šajā darbā veikto pētījumu, jo izmantotā pamatmetode rāmējumu noteikšanai ir viena un tā pati. Atšķirības bija izvēlētajā laika nogrieznī (oriģinālais pētījums tika veikts 2 nedēļu laikā uzreiz pēc skandāla nonākšanas atklātībā) un rāmējumu apstiprināšanai par atrastiem metodikā (oriģinālajā pētījumā tam bija nepieciešama atbilstība vismaz 2 rāmējuma funkcijām).

Oriģinālā pētījuma galvenie rezultāti parādīja, ka ziņās visbiežāk parādījās viena perspektīva – vai nu uzbrūkoša (kas novērota lielā pārsvarā) vai aizstāvoša. Rakstu ar abām nostādnēm, jeb abiem rāmējumiem, pēc autoru domām, bija ļoti maz – tikai ~ 30 %. Pētnieki tāpat konstatēja, ka konservatīvajos Vācijas medijos bija vairāk neitrālu jeb informatīvu ziņu nekā liberālajos. Tāpat jūtami atšķīrās uzbrūkošo un aizstāvošo rāmējumu īpatsvars Vācijas konservatīvajos un liberālajos medijos, šeit liberālajiem medijiem eso daudz uzbrūkošākiem, bet

¹⁷⁷ Pilnā vārdā – Guttenbergs Brīvkungs Kārlis Teodors Marija Nikolauss Johans Jēkabs Filips Francs Jozefs Silvestrs Būls Friehers (*Karl-Theodor Maria Nikolaus Johann Jacob Philipp Franz Joseph Sylvester Buhl-Freiherr von und zu Guttenberg*)

¹⁷⁸ Gobiņš, M. (2011). Vācijas aizsardzības ministrs plaģiāta dēļ zaudē doktora titulu. *Delfi*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/898102/versijas/37079031/marcis-gobins-vacijas-aizsardzibas-ministrs-plagiata-del-zaude-doktora-titulu>

¹⁷⁹ Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001>

konservatīvajiem – vairāk aizstāvošiem. Šo rezultātu gan varētu izskaidrot ar faktu, ka skandāla centrā esošā persona bija konservatīvās partijas pārstāvis. Notikušais kopumā tika nosodīts, tātad tika lietots uzbrūkošais rāmējums, 88 % apskatīto publikāciju. Aizsardzības rāmējums kopumā tika lietots 31 % gadījumu. Tikai 2 dienas no 2 nedēļu analīzes perioda bija bijušas par labu vai neitrālas Guttenbergam. Pārējās dienās dominēja uzbrukuma rāmējumi.

Meijera, Jansenas un Sikorski pētījums labi parāda atšķirības, kādas pastāv starp medijiem, atspoguļojot pēc būtības viennozīmīgi vērtējamu notikumu. Neapšaubot politika pārkāpumu, atsevišķi mediji tomēr centās dot notikušajam vispusēju situācijas vērtējumu (sk. tabulu 5.20).

5.20. tabula

Autora Latvijas mediju pētījumā iegūtie rezultāti

	delfi.lv	delfi.ru	nra.lv	lsm.lv	Kopā
Publikācijas kopā:	79	89	65	48	281
Uzbrūkošais	54	41	48	38	181
<i>Procentuāli</i>	68 %	46 %	74 %	79 %	64 %
Aizsardzības	21	25	18	18	82
<i>Procentuāli</i>	27 %	28 %	28 %	38 %	29 %
Informatīvais	26	38	11	6	81
<i>Procentuāli</i>	33 %	43 %	17 %	13 %	29 %
Ar abiem rāmējumiem	20	14	8	14	56
<i>Procentuāli</i>	25 %	16 %	12 %	29 %	20 %

Uzbrūkošais rāmējums kopumā ir ticis lietots 64 % ziņojumu, bet aizsardzības – 29 %. Savukārt abi rāmējumi ir tikuši lietoti 20 % ziņojumu. Pēc autora domām šie rezultāti liecina par kopumā veselīgu pētījumā aplūkoto Latvijas mediju ziņojumu telpu, kurā šī skandāla gadījumā ir tikuši pārstāvēti dažādi viedokļi. Iegūtie rezultāti ļauj salīdzināt arī atsevišķus pētījumā iekļautos medijus. Pēc rezultātiem redzams, ka vislielākais uzbrūkošo publikāciju īpatsvars ir bijis sabiedriskajam medijam lsm.lv. Taču vienlaicīgi – arī vislielākais aizsardzības rāmējumu un ziņu ar abiem rāmējumiem īpatsvars. Visuzbrūkošākā un vispolarizētākā pieeja Kariņa lidojumu skandāla atspoguļošanā ir bijusi medijam nra.lv, kurā uzbrūkošo rāmējumu īpatsvars ir bijis otrs lielākais, aizsardzības rāmējums īpatsvars – otrs mazākais, bet ziņu ar abiem rāmējumiem īpatsvars – vismazākais.

Aplūkojot rāmējumus dinamikā, redzams, ka skandāla pirmajos mēnešos uzbrūkošo un aizsardzības rāmējumu skaits ir aptuveni vienāds. Taču, notikumiem attīstoties un kļūstot zināmiem pārbaužu un izmeklēšanu rezultātiem, pārsvarā publikācijās ir tikuši lietoti uzbrūkošie rāmējumi (sk. tabulu 5.21).

5.21. tabula

Uzbrūkošo, aizstāvošo un informatīvo rāmēju dinamika publikācijās

	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Kopā
Uzbrūkošais	33	16	4	9	26	51	19	9	14	181
Aizsardzības	25	17	0	4	11	20	3	1	1	82
Informatīvais	2	9	3	4	7	33	7	7	9	81

SECINĀJUMI

Šī maģistra darba mērķis bija izpētīt Latvijas lielāko mediju publikācijas, noskaidrot, kādi rāmējumi tajās tikuši izmantoti, kā arī analizēt, vai un kā ziņu rāmēšana ir ietekmējusi sabiedrības viedokli. Darba mērķis ir sasniegts, gūstot atbildes uz visiem izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem – Kādi bija Latvijas mediju vēstījumu par K. Kariņa lidojumu skandālu rāmējumi? Vai pastāv atšķirības dažādu mediju izmantotajos rāmējumos? Kāda ir lietoto rāmējumu dinamika skandāla dzīves cikla laikā? Vai Latvijas sabiedrība reaģēja uz mediju vēstījumos lietotajiem rāmējumiem? Vai sabiedrība uzskata, ka ar skandālu saistītie notikumi medijos tika atspoguļoti vispusīgi un objektīvi? Kuri rāmējumi sabiedrībā izsauca lielāko rezonansi un vai iedzīvotāji skandālu uzskata par pamatotu? Vai pastāv līdzības/atšķirības starp Latvijā lietotajiem mediju vēstījumu rāmējumiem un rāmējumiem, kas līdzīgu notikumu un skandālu gadījumā tikuši lietoti citu valstu mediju ziņās?

Ziņu rāmējumu analīze Latvijas digitālo mediju delfi.lv, delfi.ru, lsm.lv un nra.lv publikācijās tika veikta, izmantojot 2 dažādas pieejas. Izmantojot pētnieču Semetko un Valkenburgas metodiku, tika konstatēts, ka visbiežāk Kariņa lidojumu skandāla ziņu vēstījumos ir ticis izmantots atbildības rāmējums, tikai mazliet no tā atpaliekot ekonomiskajam rāmējumam. Konflikta rāmējums, kurš bija trešais populārākais, ziņu vēstījumos ir ticis izmantots apmēram uz pusi mazāk reizi nekā abi visbiežāk lietotie rāmējumi. Šādi rezultāti ir skaidrojami gan ar pašu skandāla būtību, kura pamatā ir valsts līdzekļu nelietderīga un, iespējams arī nelikumīga izmantošana, gan ar mediju un sabiedrības ieinteresētību noskaidrot atbildīgos par šo situāciju un nodrošināt, ka šādas situācijas vairs neatkārtosies. Pētot rāmējumu skaita izmaiņas skandāla norises laikā, tika konstatēta to korelācija ar skandāla būtiskākajiem notikumiem – pirmo ziņu nonākšanu atklātībā, Kariņa atkāpšanos no ārlietu ministra amata, Valsts kontroles revīzijas rezultātu publiskošanu un disciplinārlietu ierosināšanu un izbeigšanu. Skandāla pirmajos mēnešos, kad bija zināmi dati par lidojumu izmaksām, taču vēl nebija skaidrs, vai kāds ir vainojams notikušajā, ziņās dominēja ekonomiskais rāmējums. Taču vēlāk, atklātībā nākot jaunai informācijai un revīziju un izmeklēšanu ziņojumiem, ziņu vēstījumos strauji pieauga atbildības rāmējumu skaits.

Abi minētie rāmējumi – atbildības un ekonomiskais, bija dominējošie arī visos četros pētījuma gaitā analizētajos medijos. Vienīgā atšķirība – medijā nra.lv dominēja ekonomiskais

rāmējums, bet visos pārējos – atbildības rāmējums. Arī rāmējumu izmaiņu dinamika katrā no aplūkotajiem medijiem bija līdzīga tai, kura tika konstatēta kopējos rezultātos. Izņemot tikai mediju nra.lv, kura vēstījumos visu laiku kā dominējošais bija ekonomikas rāmējums. Līdz ar to rāmējumus portālā nra.lv var uzskatīt par atšķirīgiem no rāmējumiem citos pētījumā iekļautos medijos.

Izmantojot pētnieku Maijera, Jansenas un Sikorska modeli, tika konstatēts, ka mediju vēstījumos ir dominējis uzbrūkošais rāmējums, vairāk nekā divas reizes pārsniedzot aizsardzības rāmējuma lietojumu skaitu. Arī šajā gadījumā rāmējumu izmaiņas un dinamika korelē ar skandāla būtiskākajiem notikumiem. Skandāla pirmajos mēnešos, kad vēl nebija skaidri zināms, kas notikušajā būtu vainojams, uzbrūkošo un aizsardzības rāmējumu skaits ziņu vēstījumos ir bijis vienāds. Taču attiecība strauji mainījās 2024. gada pirmajos mēnešos, kad atklātībā nāca Valsts kontroles revīzijas ziņojums un izmeklēšanu rezultāti, uzbrūkošo rāmējumu skaitam strauji pieaugot.

Vērtējot uzbrūkošos un aizsardzības rāmējumus katrā no medijiem atsevišķi, tika konstatētas tās pašas tendences, kuras redzamas rezultātu kopsavilkumā. Vienīgais izņēmums šeit atkal ir medijs nra.lv, kurā uzbrūkošie rāmējumi ir bijuši dominējušie visa skandāla laikā.

Lai noskaidrotu, kā Latvijas sabiedrība reaģēja uz publikācijām par skandālu, vai uzskata, ka skandāla notikumi tika atspoguļoti objektīvi, kā arī – vai Latvijas iedzīvotāji Kariņa lidojumu skandālu uzskata par pamatotu, darba ietvaros tika veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja, tajā iekļaujot 10 jautājumus. Aptaujā kopumā piedalījās 206 respondenti. Rezultāti liecināja, ka pārliecinoši lielākā aptaujāto daļa (69%) skandālu uzskatīja par pamatotu. Jautājumā par notikumu atspoguļošanas objektivitāti atbildes bija ļoti līdzīgas, apmēram pusei no atbildējušo uzskatot to par objektīvi atspoguļotu, bet otrai pusei – nē. Toties jautājumā par skandāla atspoguļošanas vispusību lielākā daļa respondentu uzskatīja, ka ziņu vēstījumi bijuši vienpusēji, tiem trūcis dziļuma un analīzes. Kopumā aptaujas rezultāti atklāj, ka sabiedrības vērtējumā mediji skandālu pārsvarā atspoguļojuši kā faktu ziņojumu, nevis kā analītisku un uz cēloņiem un risinājumiem vērstu procesu.

Šajā darbā tika veikta arī Kariņa lidojumu skandāla rāmējumu analīzes rezultātu salīdzināšana ar divu citu līdzīgu pētījumu rezultātiem, kas tika veikti Vācijā, Itālijā un Jaunzēlandē. Vācijā veiktajā pētījumā tika izmantota tā pati metode, kas Kariņa lidojuma skandāla

pētījumā (Maijera, Jansenas un Sikorska modelis), un tika secināts, ka, lai gan procentuāli atšķirības rāmējumu lietojumā pastāv, tomēr kopumā abu pētījumu rezultātus var uzskatīt par līdzīgiem, un Latvijas mediji skandālu ir atspoguļojuši objektīvi, publicējot gan vēstījumus ar uzbrūkošiem, gan ar aizstāvošiem rāmējumiem, pie tam lielā skaitā ziņojumu iekļaut abu veidu rāmējumus. Attiecībā uz Itālijā un Jaunzēlandē veikto pētījumu, tā rezultāti nebija tieši salīdzināmi ar autora veikto pētījumu atšķirīgas lietotās metodikas dēļ. Taču, piemērojot Itālijas un Jaunzēlandes pētījuma secinājumus Kariņa lidojumu skandāla pētījumam, autors secināja, ka Latvijas mediju ziņu rāmējumos notikušajā (naudas līdzekļu nepamatotā izlietošanā) tiek gandrīz vienādi vainoti gan valsts, gan skandālā iesaistītās amatpersonas, ar nelielu pārsvaru tomēr vainojot amatpersonas.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Apollo.lv. (2021). “De Facto”: Dobelgeitas “zelta balss” īpašnieks atkāpies no vicemēra amata. *Apollo.lv*. Izgūts no <https://www.apollo.lv/7363511/de-facto-dobelgeitas-zelta-balss-ipasnieks-atkapies-no-vicemera-amata>
2. Apvienotais saraksts. (2023). Apvienotais saraksts prasa Evikai Siliņai skaidrot privātu lidmašīnu izmantošanu. *Apvienotais saraksts*. Izgūts no <https://www.apvienotaisaraksts.lv/zinas/apvienotais-saraksts-prasa-evikai-silinaiskaidrot-privatu-lidmasinu-izmantosanu>
3. Arnold-Forster, T. (2023). Walter Lippmann and *Public Opinion*. *American Journalism*, 40(1), 51–79. <https://doi.org/10.1080/08821127.2022.2161665>
4. Bateson, G. (1955). A theory of play and fantasy. *Psychiatric Research Reports*, 2, 39–51.
5. Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychology, evolution and epistemology*. San Francisko: Chandler.
6. BBC. (2020). Why is every scandal called a -gate? *BBC Bitesize*. Izgūts no <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zt4tqfr>
7. Berti, C. (2018). Rotten Apples or Rotten System? Media Framing of Political Corruption in New Zealand and Italy. *Journalism Studies*, 20(11), 1580–1597. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1530068>
8. Boydston, A. E., Gross, J. H., Resnik, P., & Smith, N. A. (2013, September 16). *Identifying media frames and frame dynamics within and across policy issues*. <https://faculty.washington.edu/jwilker/559/frames-2013.pdf>
9. Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5th ed.). Oxford: Oxford University Press
10. Carter, M. J. (2013). The Hermeneutics of Frames and Framing: An Examination of the Media’s Construction of Reality. *SAGE Open*, 3(2).
11. Castells, M. (2009). *The power of identity*. Willey-Blackwell.
12. Centrālā vēlēšanu komisija. (2024). Jaunā VIENOTĪBA – Eiropas Parlamenta vēlēšanas 2024. *Centrālā vēlēšanu komisija*. Izgūts no <https://epv2024.cvk.lv/velesanu-rezultati/saraksti/jauna-vienotiba>

13. Clemente, M., & Gabbioneta, C. (2017). How Does the Media Frame Corporate Scandals? The Case of German Newspapers and the Volkswagen Diesel Scandal. *Journal of Management Inquiry*, 26(3), 287–302.
14. Connors, J. L. (2013). He “can’t say with certitude”: Framing the Anthony Weiner scandal in political cartoons. In D. L. Bissler & J. L. Connors (Eds.), *Scandal!: An interdisciplinary approach to the consequences, outcomes, and significance of political scandals* (pp. 127–150). Bloomsbury Academic.
15. de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51–62.
16. Delfi. (2004). Šķēle: aiz “Kempmayer” nestāv latviešu bāleliņi. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/6725664/skele-aiz-kempmayer-nestav-latviesu-balelini>
17. Delfi. (2007). Par 2006. gada teicienu atzīts “Paņēma un uzmeta”. *Delfi.lv*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/16660173/par-2006gada-teicienu-atzits-panema-un-uzmeta>
18. Delfi. (2021). Pūces stāvvietu atļaujas lietā KNAB vairākiem iesaistītajiem piemēro naudas sodu. *Delfi*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/52936373/puces-stavvietu-atlaujas-lieta-knab-vairakiem-iesaistitajiem-piemero-naudas-sodu>
19. Delfi. (2024). 'Vienotība' ar pēdējiem skandāliem ir 'mazliet ievainota', saka ģenerālsekretāre. *Delfi*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/193/politics/56411964/vienotiba-ar-pedejiem-skandaliem-ir-mazliet-ievainota-saka-generalsekretare>
20. DeMott, D. A. (2012). *The stages of scandal and the roles of general counsel*. Wisconsin Law Review, 2012(2).
21. Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4). DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x.
22. Entman, R. M. (2004). *Projections of power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy*. University of Chicago Press. DOI: 10.7208/chicago/9780226210735.001.0001.
23. Entman, R. M. (2012). *Scandal and Silence: Media Responses to Presidential Misconduct*. Cambridge: Polity Press.
24. Esser, F., & Hanitzsch, T. (Eds.). (2012). *The Handbook of Comparative Communication Research*. New York: Routledge

25. Feng, M., Brewer, P. R., & Ley, B. L. (2012). Framing the Chinese baby formula scandal: A comparative analysis of US and Chinese news coverage. *Asian Journal of Communication*, 22(3), 253–270. DOI: 10.1080/01292986.2012.662517
26. Fowler, F. J. (2014). *Survey Research Methods* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
27. Gandy, O. H., Jr., Grant, A. E., & Reese, S. D. (2001). *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
28. Gobiņš, M. (2011). Vācijas aizsardzības ministrs plaģiāta dēļ zaudē doktora titulu. *Delfi*. Izgūts no <https://www.delfi.lv/898102/versijas/37079031/marcis-gobins-vacijas-aizsardzibas-ministrs-plagiata-del-zaude-doktora-titulu>
29. Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
30. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today*. 2004 Feb;24(2):105-12. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001. PMID: 14769454.
31. Grīniņa, I. (2017). *Politisko skandālu mediju atspoguļojums Lielbritānijā un Latvijā* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.
32. Harcup, T., & O'Neill, D. (2016). What is News? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470–1488. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1150193>
33. Holli A. Semetko, Patti M. Valkenburg Valkenburg, Framing European politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, Volume 50, Issue 2, June 2000, Pages 93–109, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x>
34. Ir.lv. (2024). Publiskotas KNAB ierakstītās “Rīdzenes sarunas”. *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/rubrika/tema/publiskotas-knab-ierakstitas-ridzenes-sarunas.213293>
35. Jauns.lv. (2017). Ameriks: "Pret iesauku Misters 20% iztuos ar humoru". *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/257903-ameriks-pret-iesauku-misters-20-iztuos-ar-humoru>
36. Jauns.lv. (2020). Ministrs Pūce paziņo par demisiju: "Esmu pieļāvis kļūdu". *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/413547-ministrs-puce-pazino-par-demisiju-esmu-pielavis-kludu>

37. Jauns.lv. (2025). Kas ir slavenais "Pūces plāns"? *Jauns.lv*. Izgūts no <https://jauns.lv/raksts/zinas/640617-kas-ir-slavenais-puces-plans>
38. Just, M. R. & Crigler, A. N. (2019). *Media coverage of political scandals. Effects of personalization and potential for democratic reforms*. Routledge.
39. Kairis, K. (2022). Rinkēvičs 14. Saeimas vēlēšanās nopelnījis visvairāk plusu; daudz svītrojumu – Šadurskim un Barcai. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/rinkevics-14-saeimas-velesanas-nopelnijis-visvairak-plusu-daudz-svitrojumu--sadurskim-un-barcai.a476189/>
40. Kalniņš.E. (2024). *Artura Krišjāņa Kariņa lidmašīnu līgumreisu izmantošanas atspoguļojums medijā Delfi.lv*. (Pētījums kursā “Komunikācijas teorija, modeļi un prakse”). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa.
41. Kantola, A., Vesa, J. (2013). *Mediated scandals as social dramas: Transforming the moral order in Finland*. Helsinki: University of Helsinki
42. Kārklīņa, S. M. (2016). *Sīrijas bēgļu problēmas rāmējumi delfi.lv un tvnet.lv publikācijās un lietotāju komentāros (2016)* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.
43. Kepplinger, H. M., Geiß, S., & Siebert, S. (2012). Framing scandals: Cognitive and emotional media effects. *Journal of Communication*, 62(4), 659–681. DOI: 62. 659-681. 10.1111/j.1460-2466.2012.01653.x
44. Kulgavova, L. (2022). Dynamics of suffix –gate in culture and language. *SHS Web of Conferences*, 134, 00147. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213400147>
45. Ķekars, E. A. (2019). *"Rīgas satiksmes" korupcijas skandāla rāmējums ziņu portālos delfi.lv un lsm.lv* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.
46. LA.LV. (2019). Policija pārbaudīs, vai “Rīgas satiksmes” konsultanti nodarbināti fiktīvi. *LA.LV*. Izgūts no <https://www.la.lv/policiju-parbaudis-vai-rigas-satiksmes-konsultanti-nodarbinati-fiktivi>
47. Latkovskis, B. (2024). Kariņa lidojumu skandāla turpinājums draud parāut dzelmē jau visu “Vienotību”. *NRA.lv*. Izgūts no <https://nra.lv/neatkariga/komentari/bens->

[latkovskis/462979-karina-lidojumu-skandala-turpinajums-draud-paraut-dzelme-jau-visu-vienotibu.htm](https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latkovskis/462979-karina-lidojumu-skandala-turpinajums-draud-paraut-dzelme-jau-visu-vienotibu.htm)

48. Latvijas Republikas Saeima. (2024). Parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojums par "Rail Baltica" projekta īstenošanu. *Saeima.lv*. Izgūts no <https://railbaltica.saeima.lv/galazinojums>
49. Latvijas Republikas valsts kontrole. (2024). Speciālo lidojumu izmantošana Ministru prezidenta komandējumos. *Valsts kontrole*. Izgūts no <https://lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/specialo-lidojumu-izmantosana-ministru-prezidenta-komandejumos>
50. Latvijas Televīzija. (2024). "Air Kariņš" lieta: drūzma uz avārijas izeju. *REplay.lv*. izgūts no <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/lv/324553/air-karins-lieta-druzma-uz-avarijas-izeju>
51. Lecheler, S., & de Vreese, C.H. (2018). *News Framing Effects* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315208077>
52. Lloyd, J. (2004). *What the Media Are Doing to Our Politics*. London: Constable & Robinson.
53. LSM. (2016). Eksperti: Belēviča ārstēšanas lieta parāda – veselības aprūpes sistēma ir sabrukusi. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/eksperti-belevica-arstesanas-lieta-parada--veselibas-aprupes-sistema-ir-sabrukusi.a187155/>
54. LSM. (2017). Pēc oligarhu lietas caurskatīšanas KNAB izbeidz pārbaudes par divām epizodēm. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/pec-oligarhu-lietas-caurskatisanas-knab-izbeidz-parbaudes-par-divam-epizodem.a249313/>
55. LSM. (2017). Žurnāls: "Rīdzenes sarunas" atklāj, kā oligarhi centušies pakļaut medijus savas ietekmes būvēšanai. *LSM.lv*. Izgūts no [https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zurnals-ridzenes-sarunas-atklaj-ka-oligarhi-centusies-paklaut-medijus-savas-ietekmes-buvesšanai.a241610/](https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zurnals-ridzenes-sarunas-atklaj-ka-oligarhi-centusies-paklaut-medijus-savas-ietekmes-buvešanai.a241610/)
56. LSM. (2018). Ameriks atkāpjas no Rīgas vicemēra amata. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/ameriks-atakapjas-no-rigas-vicemera-amata.a303240/>
57. LSM. (2018). Dīzelgeita Latvijā nav beigusies; videi nodarīto kaitējumu nerēķinās. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/04.04.2018-dizelgeita-latvija-nav-beigusies-videi-nodarito-kaitejumu-nerekinas.a273656/>

58. LSM. (2019). 28 ar “Saskaņu” saistīti “Rīgas satiksmes” konsultanti. Kas viņi ir? *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/28-ar-saskanu-saistiti-rigas-satiksmes-konsultanti-kas-veni-ir.a317184/>
59. LSM. (2020). Pūce atzīstas melos par Rīgas domes stāvvietu izmantošanu un atkāpjas no ministra amata. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/puce-atzistas-melos-par-rigas-domes-stavvietu-izmantosanu-un-atakpjas-no-ministra-amata.a381512/>
60. LSM. (2023). Kariņa speciālie avioreisi arī lidojumiem uz Rīgu piektdienās pēc sen ieplānotām sanāksmēm. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/26.11.2023-karina-specialie-avioreisi-ari-lidojumiem-uz-rigu-piektdienas-pec-sen-ieplanotam-sanaksmem.a533071/>
61. LSM. (2023). Kariņš kā premjers vizītēs ar privātu lidmašīnu devies 18 reizes; Saeima šo jautājumu nešķidīs. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/15.11.2023-karins-ka-premjers-vizites-ar-privatu-lidmasinu-devies-18-reizes-saeima-so-jautajumu-nekidis.a531758/>
62. LSM. (2023). Politologi: Kariņam vajadzētu pašam saprast, ka vajag atkāpties. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.12.2023-politologi-karinam-vajadzetu-pasam-saprast-ka-vajag-atakapties.a533735/>
63. LSM. (2024). De Facto. “Air Kariņš” lieta un civilā aizsardzība. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/de-facto/video/324559>
64. LSM. (2024). LTV: Kariņa privāto lidojumu laikā «airBaltic» pasažieru reisos bija brīvas vietas. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.02.2024-ltv-karina-privato-lidojumu-laika-airbaltic-pasazieru-reisos-bija-brivas-vietas.a541304/>
65. LSM. (2024). Nevzļingeita Rīgā: oligarhu cīņās piedalās portāli “jauns.lv” un “kompromat.lv”; Avenam piedāvāts nopirkt skandalozo saraksti. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/29.09.2024-nevzlingeita-riga-oligarhu-cinas-piedalas-portali-jaunslv-un-kompromatlv-avenam-piedavats-nopirkt-skandalozo-saraksti.a570435/>
66. LSM. (2024). Par Kariņa specreisiem uz Eiropadomi vairāki desmiti tūkstošu eiro maksāts no Latvijas, nevis Eiropas budžeta. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/13.02.2024-par-karina-specreisiem-uz-eiropadomi-vairaki-desmiti-tukstosu-eiro-maksats-no-latvijas-nevis-eiropas-budzeta.a542765/>

67. LSM. (2024). Partijas pošas Rīgas domes vēlēšanām: cīņa izvēršas dancī ap Šleseru. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.09.2024-partijas-posas-rigas-domes-velesanam-cina-izversas-danci-ap-sleseru.a567097/>
68. LSM. (2024). Pēc Kariņa avioreisu skandāla sarūk komandējumu nauda ministriem; ierosina vēl vienu disciplinārlietu. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/24.07.2024-pec-karina-avioreisu-skandala-saruk-komandejumu-nauda-ministriem-ierosina-vel-vienu-disciplinarlietu.a562406/>
69. LSM. (2024). Piekdien pievakarē, ne sestdienas rītā – pārdesmit tūkstošu dārgāk: kāpēc Evika Siliņa no Briseles atlidoja ar specreisu. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/26.08.2024-piekdien-pievakare-ne-sestdienas-rita-pardesmit-tukstosu-dargak-kapec-evika-silina-no-briseles-atlidoja-ar-specreisu.a566352/>
70. LSM. (2024). Prokurors iesniedz kasācijas protestu otrajā digitālās TV lietā. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/11.01.2024-prokurors-iesniedz-kasacijas-protestu-otraja-digitalas-tv-lieta.a538526/>
71. LSM. (2024). Rail Baltica projektam noteiks izmaksu griestus; sapnis par Rīgas iekļaušanu vēl nemirst. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/10.12.2024-rail-baltica-projektam-noteiks-izmaksu-griestus-sapnis-par-rigas-ieklausanu-vel-nemirst.a579686/>
72. LSM. (2024). Rīgas satiksmes konsultantu prāva: tiesa nenotic Bemhenam un citiem bijušajiem valdes locekļiem. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/01.12.2024-rigas-satiksmes-konsultantu-prava-tiesa-nenotic-bemhenam-un-citiem-bijusajiem-valdes-locekliem.a578490/>
73. LSM. (2025). Kas notiek ar “Rail Baltica”? Nokavētās projektēšanas dēļ Latvija provizoriski zaudēs 172 miljonus eiro CEF finansējuma. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/kas-notiek-latvija/raksti/27.02.2025-kas-notiek-ar-rail-baltica-nokavetas-projektesanas-del-latvija-provizoriski-zaudes-172-miljonus-eiro-cef-finansejuma.a589470/>
74. LSM. (2025). Premjere lūdz atkāpties ministrus Briškenu, Čakšu un Auguli. *LSM.lv*. Izgūts no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.02.2025-premjere-ludz-atkapties-ministrus-briskenu-caksu-un-auguli.a588791/>

75. Lull, J., & Hinerman, S. (1997). *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace*. New York: Columbia University Press.
76. Mače, Z. (2015). Digitālgeita: lietas vēsture un tiesa. *Ir.lv*. Izgūts no <https://ir.lv/rubrika/radars/digitalgeita-lietas-vesture-un-tiesa.182463>
77. Markovits, A. S. & Silverstein, M. (1988) *The Politics of Scandal: Power and Process in Liberal Democracies*. Homes & Meier Publishers.
78. Matthes, J., & Kohring, M. (2008). The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity. *Journal of Communication*, 58(2), 258–279. DOI: 58.10.1111/j.1460-2466.2008.00384.x.
79. Meng, B. (2021). Mediatization and political scandal. In H. Tumber & S. Waisbord (Eds.), *The Routledge companion to media and scandal* (pp. 67–75). Routledge.
80. Ministru kabinets. (2024). Par Valsts kancelejas direktora atstādināšanu uz dienesta pārbaudes laiku. *Ministru kabinets*. Izgūts no <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/par-valsts-kancelejas-direktora-atstadinasanu-uz-dienesta-parbaudes-laiku>
81. Ministru prezidenta 2024. gada 28. marta rīkojums Nr. 2024/1.2.1.-106 “Par dienesta pārbaudi” (28.03.2024.). <https://likumi.lv/ta/id/350876-par-dienesta-parbaudi>
82. Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications
83. Ozoliņa, O. (2023). *Eiropas Savienības sankciju pret Krieviju, saistībā ar tās iebrukumu Ukrainā 2022. gadā, rāmējumi ziņu portālos “LSM.lv”, “BBC.co.uk” un “HUNGARYTODAY.hu”* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.
84. Polgina, D. (2021). *Smēķēšanas rāmējums 20. gadsimta Latvijas presē: Longitudināla analīze* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.
85. Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās Lasmāne, S. (red.). (2007). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās*. LU Akadēmiskais apgāds.
86. Pozņakovs, K. (2012). *11. Saeimas vēlēšanu rezultātu rāmējumi ziņu portāla "Delfi" publikācijās un lietotāju komentāros* (Bakalaura darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikācijas studiju nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

87. Radio Free Europe/Radio Liberty. (2019). Riga Residents Demand Mayor's Resignation. *RFE/RL*. Izgūts no <https://www.rferl.org/a/latvia-riga-protest-mayor/29799938.html>
88. Rail Baltica. (2024). Rail Baltica iepazīstina ar atjaunotās izmaksu un ieguvumu analīzes rezultātiem. *RailBaltica.org*. Izgūts no <https://www.railbaltica.org/lv/rail-baltica-iepazistina-ar-atjaunotas-izmaksu-un-ieguvumu-analizes-rezultatiem/>
89. Reese, S. D. (2001). Prologue – Framing public life: A bridging model for media research. In S. D. Reese, O. H. Gandy Jr., & A. E. Grant (Eds.), *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world* (pp. 7–31). Lawrence Erlbaum Associates, Publishers
90. Riffe, D., Lacy, S., & Fico, F. (2019). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research* (4th ed.). New York, NY: Routledge
91. Rīgas Stradiņa universitāte. Pētniecības terminu vārdnīca. Kvalitatīvā kontentanalīze. *Rsu.lv*. Izgūts no <https://www.rsu.lv/petniecibas-terminu-vardnica/kvalitativa-kontentanalize>
92. Sabiedrība par atklātību – Delna. (2011). Digitālgeita. *Deputāti uz Delnas*. Izgūts no <http://old.deputatiuzdelnas.lv/lv/notikumu-hronika/lielakie-korupcijas-un-politikas-skandali/digitalgeita.html>
93. Sabiedrība par atklātību – Delna. (2011). Pretkorupcijas stunda [Buklets]. *Delna.lv*. Izgūts no https://delna.lv/wp-content/uploads/2011/04/Pretkorupcijas-stunda_buklets.pdf
94. Santa.lv. (2020). Deputāts Mičerevskis atklāj Pūces stāvvietas skandāla aizkulises. *Santa.lv*. Izgūts no <https://www.santa.lv/raksts/aktuali/deputats-micerevskis-atklaj-puces-stavvietas-skandala-aizkulises-37463/>
95. Saris, W. E. (1997). The public opinion about the EU can easily be swayed in different directions. *Acta*
96. Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. (Vols. 1-0). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781529682571>
97. Schudson, M. (1992). *Watergate in American Memory: How We Remember, Forget, and Reconstruct the Past*. Basic Books.
98. Schwer, K., & Schweiger, W. (2002). Medienframes: Versuch einer Typologie der identifizierten Frames in der Literatur. *Institut für Kommunikationswissenschaft*.
99. Seipule, A. (2018). *Skandālu ietekme uz politisko partiju un politiķu rezultātiem Saeimas vēlēšanās. Latvijas gadījums (2005-2014)* (Maģistra darbs). Rīga: Latvijas Universitātes

Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa. Izgūts no LU noslēguma darbu datubāzes.

100. Shah, D.V., Watts, M.D., Domke, D. and Fan, D.P. (2002). News framing and cueing of issue regimes: Explaining Clinton's public approval in spite of scandal. *Public Opinion Quarterly*, 66(3), pp. 339–370
101. Sīle, V., Straume, I., Sīlis, V. (2007). Priekšvēlēšanu politisko skandālu atspoguļojums Latvijas laikrakstos. No Lasmane, S. (red.). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās* (225.-266. lpp.). LU Akadēmiskais apgāds
102. Šveicars, R. (2023, 27. oktobris). Kariņa lidojumi izmaksājuši dārgi. *Latvijas Avīze*, 207 (7396), 8.
103. Tankard J., Hendrickson L., Silbernab J., Bliss K., Ghanem S. (1991). *Media frames: Approaches to conceptualization and measurement*. Paper presented to the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Boston, MA.
104. Tautas Balss. (2016). Sabiedrība sašutusi: Belēvičs apiet rindu un saka, ka ir apmelots. *Tautasbalss.lv*. Izgūts no <https://www.tautasbalss.lv/sabiedriba-sasutusi-belevics-apiet-rindu-un-saka-ka-ir-apmelots/>
105. Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press.
106. Thorson, K., & Wells, C. (2015). How gatekeeping still matters: Understanding media effects in an era of curated flows. *Journal of Communication*, 65(1), 129–149. <https://doi.org/10.1111/jcom.12163>
107. Transparency International. (2007) Valsts ziņojums – Latvija. “Alternatīva klusēšanai. Trauksmes cēlāju aizsardzība 10 Eiropas valstīs”. *Delna.lv*. Izgūts no https://delna.lv/wp-content/uploads/2011/04/Trauksmes-celeju-aizsardziba-LATVIJA_zinojums2.pdf
108. Tumber, H. (2004). Scandal and Media in the United Kingdom: From Major to Blair. *American Behavioral Scientist*, 47(8), 1122-1137. <https://doi.org/10.1177/0002764203262280>
109. Tumber, H., & Waisbord, S. (Eds.) (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351173001>
110. TV3 Ziņas. (2015). Belēvičs rāda operācijas rētas un noliedz, ka tās ieguvis Onkoloģijas centrā, apejot pacientu rindu. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/belevics-rada-operacijas-retas-un-noliedz-ka-tas-ieguvis-onkologijas-centra-apejot-pacientu-rindu/>

111. TV3 Ziņas. (2016). Belēvičs atzīstas melos un atkāpjas no amata. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/politika/video-belevics-atzistas-melos-un-atakapjas-no-amata/>
112. TV3 Ziņas. (2023). Kariņa premjerēšanas laikā valsts par viņa delegācijas speciālajiem avioreisiem samaksājusi 600 000 eiro. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/karina-premjeresanas-laika-valsts-par-vina-delegacijas-specialajiem-avioreisiem-samaksajusi-600-000-eiro/>
113. TV3 Ziņas. (2024). Ģenerālprokuratūra sākusi kriminālprocesu par bijušā premjera Kariņa avioreisiem. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/politika/generalprokuratura-sakusi-kriminalprocesu-par-bijusa-premjera-karina-avioreisiem/>
114. TV3 Ziņas. (2024). Kariņa lidojumu sāga: Siliņa atstādina kancelejas direktoru Čitskovski. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/politika/karina-lidojumu-saga-silina-atstadina-kancelejas-direktoru-citskovski/>
115. TV3 Ziņas. (2024). Kariņa premjerēšanas laikā valsts par viņa delegācijas speciālajiem avioreisiem samaksājusi 600 000 eiro. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/karina-premjeresanas-laika-valsts-par-vina-delegacijas-specialajiem-avioreisiem-samaksajusi-600-000-eiro/>
116. TV3 Ziņas. (2024). Kariņš sācis strādāt stratēģiskās komunikācijas konsultāciju kompānijā. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/politika/karins-sacis-stradat-strategiskas-komunikacijas-konsultaciju-kompanija/>
117. TV3 Ziņas. (2024). Politologs: Kariņa skandāls “Jaunajai Vienotībai” prasījis līdera pozīciju Eiropas Parlamenta vēlēšanās. *TV3 Ziņas*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/politika/politologs-karina-skandals-jaunajai-vienotibai-prasijis-lidera-poziciju-eiropas-parlamenta-velesanas/>
118. TV3. (2024). Orleāna un “Vienotības” tiesā pieaicinātie politiķi sniedz strīdīgas liecības. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/neka-personiga/orleana-un-vienotibas-tiesa-pieaicinatie-politiki-sniedz-stridigas-liecibas/>
119. TVNET. (2023). Kariņš, būdams vēl premjers, valsts apmaksātajos privātajos lidojumos devies vidēji ar sešiem darbiniekiem. *TVNET*. izgūts no <https://www.tvnet.lv/7909841/karins-budams-vel-premjers-valsts-atamaksatajos-privatajos-lidojumos-devies-videji-ar-sesiem-darbiniekiem>

120. Valtensbergs, V., Boluža, I. (2007). Informācija un līdzdalības iespējas partiju portālos: informēšana, ietekmēšana, diskutēšana, izklaide. No Lasmane, S. (red.). *Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās* (44.-66. lpp.). LU Akadēmiskais apgāds.
121. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. (2019). Pūce: Lēmums atstādināt Ušakovu pieņemts, lai aizstāvētu rīdziniekus pret, iespējams, noziedzīgu pilsētas izsaimniekošanu. *VARAM*. Izgūts no <https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/puce-lemums-atstadinat-usakovu-pienemts-lai-aizstavetu-ridziniekus-pret-iespejams-noziedzigu-pilsetas-izsaimniekosanu>
122. Viņķele, I. (2013). Amerika otrais vārds Rīgā ir “Misters 20%”. *TV3.lv*. Izgūts no <https://zinas.tv3.lv/latvija/viedokli/vinkele-amerika-otrais-vards-riga-ir-misters-20/>
123. Vos, T. P. (2015). Revisiting gatekeeping theory during a time of transition. In T. P. Vos & F. Heinderyckx (Eds.), *Gatekeeping in transition* (pp. 3–24). Routledge.
124. Williams, R. (1998). *Political scandals in the USA*. Keele University Press.
125. Ziņu aģentūra LETA. (2024). Disciplinārlietas izmeklēšanas komisija Citskovska rīcībā saskatījusi apzinātu nepakļaušanos likumam. *Nra.lv*. Izgūts no <https://nra.lv/latvija/463033-disciplinarlietas-izmeklesanas-komisija-citskovska-riciba-saskatijusi-apzinatu-nepaklausanos-likumam.htm>
126. Ziņu aģentūra LETA. (2024). Skandāls “Jaunajā vienotībā”: Politologs nesaskata citu iespēju, kā Kariņa demisiju. *Neatkarīgā Rīta Avīze*. Izgūts no <https://nra.lv/politika/452012-skandals-jaunaja-vienotiba-politologs-nesaskata-citu-iespeju-ka-karina-demisiju.htm>

PIELIKUMI

1. pielikums

Mediju ziņu publikāciju analīzes anketas

Visi mediju ziņu publikāciju analīzes datus autors apkopoja un aizpildīja programmā Excel. Ņemot vērā datnes lielo apjomu, tā ir pieejama lejupielādei caur Google disku, kas ir atrodams [šeit](#). Autors apstiprina, ka šī platforma ir droša un visi tajā atrodamie faili (kopskaitā seši) nav rediģējami.

Latvijas iedzīvotāju aptaujas anketa

Sabiedrības viedoklis par Krišjāņa Kariņa lidojumu skandālu

Šī aptauja tiek veikta Latvijas Universitātes maģistra darba “Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāla rāmējumu analīze Latvijas mediju vēstījumos” ietvaros. Aptaujas mērķis ir noskaidrot sabiedrības viedokli par konkrētā skandāla pamatotību, tā uztveri un vērtējumu.

Aptauja ir anonīma, iegūtie dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā zinātniskā pētījuma nolūkos. Aizpildīšana aizņems ne vairāk kā 2–3 minūtes.

Paldies par Jūsu dalību!

Cieņā

Edvards Kalniņš, maģistra darba autors

1. Demogrāfiskie dati

- Kāds ir Jūsu vecums?
- Kāds ir Jūsu dzimums?
- Dzīvesvieta
- Izglītības līmenis
- Dzimums
- Vecums
- Ienākumu līmenis mēnesī (0 – 250; 251 – 500; 501 – 750; 751 – 1000; 1001 – 1500; Virs 1500; Nevēlos norādīt)

2. Lūdzu norādīt Latvijas digitālos ziņu medijus, kurus lietojat (kaut vai neregulāri) –

- TV, (LTV, TV3, citi),
- Radio (Latvijas Radio, citi),
- delfi.lv,
- delfi.ru,
- apollo.lv,
- tvnet.lv,
- nra.lv,
- lsm.lv,
- cits (lūdzu norādīt),
- Latvijas medijus nelietoju

3. Lūdzu atzīmēties medijus, kuriem Jūs uzticaties visvairāk

- TV, (LTV, TV3, citi),
- Radio (Latvijas Radio, citi),
- delfi.lv,
- delfi.ru,
- apollo.lv,

- tvnet.lv,
- nra.lv,
- lsm,
- citi (lūdz norādīt),
- Latvijas medijus nelietoju
- Latvijas medijiem neuzticos

4. Vai medijos lasījāt/skatījāties ziņas par tā saucamo Kariņa lidojumu skandālu?

Jā/nē

Ja atbilde ir nē, tālāk atbildēt nav nepieciešams

5. Vai uzskatāt, ka mediji, no kuriem gūvāt ziņas par Kariņa lidojumu skandālu, šo notikumu atspoguļoja objektīvi – t.i. – paužot gan Kariņa kritiķu, gan aizstāvju, gan skandālā iesaistīto personu viedokli?

jā,

drīzāk jā,

drīzāk nē,

nē,

nezinu/nav viedokļa

6. Vai uzskatāt, ka mediji, no kuriem gūvāt ziņas par Kariņa lidojumu skandālu, šo notikumu atspoguļoja vispusīgi – t.i. – ne tikai ziņojot par (iespējamiem) normu pārkāpumiem, bet arī meklējot notikušā cēloņus un piedāvājot risinājumus, lai šādi gadījumi neatkārtotos?

jā,

drīzāk jā,

drīzāk nē,

nē,

nezinu/nav viedokļa

7. Kuriem no notikušā aspektiem, pēc Jūsu domām, ziņās tika veltīta vislielākā uzmanība? (1- vislielākā uzmanība... 3 – vismazākā uzmanība)

Iesaistīto amatpersonu atbildība

Izmaksu/zaudējumu apjoms

Notikušā morāli ētiskie apsvērumi

8. Ja lietojāt dažādus medijus, vai Jūs pamanījāt atšķirības, kā dažādi mediji atspoguļoja šo skandālu?

jā, mediji ziņoja ļoti dažādi

jā, bet atšķirības nebija būtiskas

nē, visi mediji to attēloja līdzīgi

9. Vai, Jūsaprāt, šis skandāls bija pamatos?

Jā/nē

10. Ja uz iepriekšējo jautājumu atbildējāt ar “Jā”, tad kāpēc? Ja atbildējāt ar “Nē”, tad kāpēc?

Paldies par aptaujas anketas aizpildīšanu!

Maģistra darbs „Krišjāņa Kariņa lidojumu skandāla rāmējumu analīze Latvijas mediju vēstījumos” izstrādāts LU Ekonomikas un sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai (ja tāda iesniegta).

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 183287 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemsvītras atsauces).

Autors: _____ Edvards Kalniņš
(*paraksts*)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: docente Dr. Sc. Comm. Laura Ardava-Āboliņa _____
(*paraksts*)

26.05.2025.

Recenzents: profesore Dr. hist. Vita Zelče _____
(*paraksts*)

Darbs iesniegts Komunikācijas un informācijas nodaļā 26.05.2025.

Dekāna pilnvarotā persona: Inga Poļaka _____
(*paraksts*)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____. prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs: docente Laura Ardava-Āboliņa _____
(*paraksts*)